

עבר, הנה, ועתיד

המכ"ע הזה אשר אני גנותן לפניכם היום, הוא המשך להמכ"ע "קבוצי אפרים" שהופיע לפני המלחמה יותר משתי שנים, שמסיבת המלחמה שפרצה פה בחודש אלול שנת תרע"ז הכרחתי להפסיק הופיעתו. שבע שנים עברו וחלפו מעת הזאת, מה מצער המספר הזה בכמות, אך מה רב הוא באיכות, כמה חליפות ותמירות עברו מאז ועד הנה, כמה מדינות וממלכות נהרסו, כמה מדינות וממלכות נבנו ותחתיהן, גם במה שנוגע למצב הישראלי נעשו חליפות ושינויים אין מספר, והענין הכי נכבד היא, שהממלכות האדירות הכירו את ערכנו בתור עם שצריכים אנחנו להיות עם ישראל על אדמת ישראל, ובאספת השלום החלטו להחזיר לנו את ארץ ישראל תחת הסות ממשלת בריטני האדירה, וכעת נחוצה השתדלות נמרצה מצידנו לבנות את הרבותיה ולזהקים את הריסותיה, והשי"ת יהיה בעוזרנו שנוכה לראות במהרה בימינו בנחמת ציון וירושלים. גם במה שנוגע למצב היהודים במדינת רומעניען נעשה במשך השנים האלו הרבה תמירות לטובה הממשלה הרוממה הכירה את שווי זכויות היהודים ויושבי המדינה הלזו בתור אזרחים והכניסה וקימה את החוק הזה בהקונסטיטוציע המלך האדיר פערדינאנד הראשון ירום הודו אישר וקים את החוק הזה, מה נהדר המראה הזה לראות שבבית המחוקקים נמצאו כעת שמנה נבחרים יהודים ובתוכם הרה"ג מ"ר צירלואהן אבד"ק קישניב רב אורתכסי, גם בבית המועצות של המטרופולין ישנם יהודים, כמו כן בבתי המועצות של ערי המדינה ישנם יהודים נבחרים. — הגם שבימים האחרונים התחיל לנשב גם פה רוח לא טהור מאנטישמיות ובפרט בין תלמידי האונברסיטה אולם נקוה שהרוח הזה כלעומת שבא כן ילך כידוע שמקורו נפתח ממקום אחר, כי הרומני האמתי לא ירע קנאת הדת. —

גם במה שנוגע למצבם הרוחניות נעשה שינוי למעלותא העיר באקארעשט שיותר מארבעים שנה לא היתה בה שום עדה וקהלה מסודרת ועדת ישראל היתה כצאן בלא רועה -- מלבד הקהלה הספרדית שהיא מסודרת זה איזה מאות שנים -- הסתדרה והשתכללה באופן היותר מועיל לתהלה ולתפארת ובראשה עומד נשיא הקהלה הגביר המפורסם מר' עלי בערקאוויטש נ"י. הקהלה הזאת הגם שצעירה לימים הנה, בכל זאת הרחיבה והגדילה פעולותיה בכל ענפי מוסדות הציבוריים שישנם פה, וביחד הצמינה בבחרה לרב הראשי את הרב הגדול בתורה בחכמה ובמדעים כש"ת מר"ה ד"ר י. נימירובר נ"י, הרב המציון הזה הוא מוכתר במדות יקרות ונעלות שעל ידם לא רק שרצוי הוא לכל אחיו, כ"א נכבד ונשא הוא בין השרים הגבוהים היושבים ראשונה במלכות וגם מוכתר הוא בציוני הכבוד מאת המלך, בכל מוסדות הציבורים לוקח הוא חבל בראשו, ועומד הוא בראש אגודת הרבנים מרומניה הישנה ואחד ממיסדה, גם תצטין הקהלה העברית בועד הרבנים, רבנים מופלגי תורה מגזע היחס, ביתר שאת וביתר עז ישתדל בהפרחת הקהלה הסופר המהולל מר מ. שווייג המזכיר הראשי של הקהלה. גם זה יותר משנה שנתיסדה פה באקארעשט חברה ש"ס ובר"ה ניסן העבר חגגה את סיומה הראשון ברב פאר והדר והרבה ד"ת נאמרו בו, מלבד זה מדי שבת בשבתו ילמוד רב אחד מועד הרבנים שיעור עיון לפני קהל שומעים בעה"ב, ועל הטוב יזכרו הנגידים הנכבדים הר' נטע שאפירא והר' יעקב קאנדל והר' משה שרייער נ"י שהמה ישתדלו בכל עוז לא אך שהשיעור לא יפסיק כ"א עוד ישתכלל ויתרבו השומעים למען כבוד תוה"ק ולומדיה. גם בהשתדלות הרב הכולל דפה יותר רבני גאוני המדינה היה בכאן בחירף העבר קונגרס מרבני רומניה הישנה, בהקונגרס הזה נתיסדה אגודת הרבנים מרומניה הישנה יש לקות שבקרוב יתאחדו עם הרבנים מרומניה הישנה גם הרבנים מהמדינות הנספחות למען יעבדו ביחד שכם אחד להרמת קרן התורה והיהדות. וגם הקהלות התאחדו באגודה אחת מכל ארץ רומניה הישנה ובראשם עומדת הקהלה העברית מפה בוקארעשט. ובהקונגרס שהיה בחורף העבר בפה מכל שלוחי הקהלות מרומניה הישנה לקח חבל גם השר לעניני הדתות ונשא נאם לטובת הדת והיהדות.

ע"פ כל הדברים שציינתי לפניכם קוראים נכבדים מה טוב ומה

יפה להיות לנו מכ"ע בשפתנו הקדושה אשר בו יביע כל אחד ואחד את דעתו לטובת ולחזק הדת והאמונה. כי דוקא לעת כזאת אשר הממשלה ברומניה נתנה לנו חוקים ומשפטים ישרים והכירה לנו זכות הקיום בין יתר העמים, עוד ישנם דברים העומדים ברום עולם של היהדות העומדים להפתר וצריכים לפתרון. הן אמת שיסודו ועיקרו של המכ"ע הנוכחי הוא קובץ מחידושי תורה מרבני גאוני זמננו, אך בכ"ז צריכים אנחנו להשים עין פקוחה ג"כ על ענינים אשר אינם אך מוגבלים בד' אמות של הלכה. כ"א כל ענין וענין אשר אך נוגע להדת והיהדות צריך היא להתברר בהמכ"ע וע"י המכ"ע הנוכחי. כמאמרם ז"ל (יבמות ק"ט) כל האומר אין לו אלא תורה (ר"ל הוא מקיים אך המצוה והגית בה יומם ולילה ויתר עניני צרכי הדת למען לחזק הדת והאמונה בין העם אינו מוצא לנחוק לעשות כי לפי דבריו לא יקבל עליהם שום שבר) אפילו תורה אין לו (אז לא יקבל שום שבר אפילו על למודו). ראשית כל צריכים אנחנו לעשות תעמולה מיוחדת שאגודת הרבנים שדברנו אודותיה למעלה לא תהיה כנפל אשת כל חזו שמש, כ"א תתחיל לעבוד עבודה פוריה עבודה שיש בה ממש, ולתכלית זו נבקש מאת הרבנים שלכם חבל באספת הרבנים מחורף העבר וגם מהרבנים שמאיזה סיבה לא כלו לבוא לקחת חבל בהאספה אך שלחו הסכמתם בכתב שיכתבו לנו את דעתם והצעתם, ויען שהרב הכולל ד"ר נימרובר מפה הוא נשיא אגודת הרבנים מרומניה הישנה אראה לו את דעתם בזה ואקציע מדור מיוחד בהמכ"ע על אודות אגודת הרבנים ואדפיס את חורד של כל אחד ואחד מהרבנים. גם נתענין בהמכ"ע על אודות אגודת השו"בים שמצבם הרוחניות והגשמיות עומד בשפל המדרגה, והגם שכבר נתעוררו ע"ז והתחילו ליסד אגודת השו"בים אולם מחוסר האמצעים לזה לא בא עדיין הדבר לידי גמר, אך בסיבת המכ"ע הלזו יוכלו להתארגן ולהתאחד כראוי כי גם עבור זה אקציע מדור מיוחד שבו יביע כל אחד ואחד את דעתו בענין הזה. גם בדבר החנוך הדתי על טהרת הקודש נתעספ בהרחבה, הגם שבתי הספר דפה שמעת שעומדים תחת חסות הקהלה העברית ותחת השגחה הראשית של הרב הכולל ד"ר נימרובר נעשה איזה שינויים למעלויותא, בכ"ז עוד הרבת תקנות טובות ומועילות ישנות לתקן במקצוע זה. כללו של דבר הרבה יש בדעתי וברצוני בעהשית לפעול ולעשות בכח המכ"ע, אך הדבר תלוי אך בכס קוראים נכבדים

בעזריכם במדה שיתבבו החותמים-בן במדה זו תשגשג ותפרח המכ"ע לתפארת בית ישראל.

בחרתי העת המוכשר להגיל המכ"ע בחודש הזה חודש סיון — גם ההוצאה הראשונה היתה בחודש הזה -- ע"פ מאמרם ז"ל (שבת פ"ח) בריך רחמנא דיהיב לן אוריין תליתאי לעם תליתאי על יד תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי. וכבר ידוע מה שפי' המפורשים מעם שבחר התנא המספר שלשה, יען שמספר השלשה חביב ע"ד חוט המשולש לא במהרה ינתק, ובעל נהר פישון מביא שזה המספר יש בו מגולה טבעית אלהות ע"ש. וע"ד שמביא העיון יעקב דלכך שבח להקב"ה בזה כי ע"י התורה שניתנה הכל על דרך תליתאי ניצל מהעון הגדול הזה לשון הרע שהוא לישנא תליתאי כדאיתא בערבין מה יעשה אדם וינצל מלשון הרע וכו'. ויען שע"פ הרוב כותבי ועורכי מכ"ע נתפסים בעוה"ד בעון זה וע"י גדול עונם מנשוא, כי מלבד שהאנשים האלה הטאים המה בנפשותם עוד גורמים ומוטים ח"ו רעה על כל ישראל, וגוכל להמליץ ע"י הפסוק (פ' תצא) לא תתעב אדומי כי אחיך הוא, כי הגלות אשר היה בימי קדם מאדום, היה בא ע"י מלשינות ולשון הרע ומסירות וקנאת איש באחיו, שזה אמר הכתוב לא תתעב אדומי על הצרות שבאו לך מידו יען שאין זה אך מנסית לבו הרע, רק כי אחיך הוא שהסיב לך את כ"ו ע"י הלשון הרע ושנאת חנם כמאמרם ז"ל (יומא ט:) אבל מקדש שני שאנו בקיאות בו שהיו עוסקין בתורה ובגמילות חסדים מפני מה היה נחרב, מפני שנאת חנם שהיה ביניהם, לזאת אודיע גלוי שאך האמת והשלום לנגד עיני. ומלבד שלא אפגע בכבוד שום איש יהיה מי שיהיה גם לא אתן מקום בהמכ"ע מאמרים כאלו שמטרתם לפגוע בכבוד איש פרטי, זולת לאחד ולקרר את הלבבות ולפקוח עיני העם ההולכים בחושך שלפי דעתם המשובשת אך ע"י הפירוד נוכל להושע, לזאת נתאמץ להוכיח להם שגאתם כי מעות היא בידם כ"א אך ע"י התאחדות גמורה מכל הכוחות מבלי הבדל שיטות והטות נוכל לבוא למחוז הפצינו לחזק הדת והאמונה ע"פ דרכי התורה והיראה, וזכות השלום יגן עלינו שבמהרה בימינו יושע יהודא וישראל.

באקוי

ביח

א

שאלה

בדבר ההקנה הנעשה בקהלה משנים קדמוניות בתורת גדר וסייג לדת להעמיד ב שובי"ם בבית המטבחים לבדוק הסכין והריאה ע"י שניהם, אם רשאי שוב אחד לפרוץ גדר לשחוט ולבדוק לבדו ?

תשובה ! הנה. כבר אמר החכם מכל ארם (קהלת ג' ט') „טובים השנים מן האחד וגו'“ ופירש"י ז"ל שם טובים השנים לכל דבר, עכ"ל וכבר נודע אמרם ז"ל בשבת דף ל' : דספר קהלת תחילתו דברי תורה ופירש"י ז"ל שם תחילתו וסופו, וכשי"ב שיש עוד בינתיים עכ"ל, ע"ש במהרש"א, בח' אג"ד שכי' ז"ל : אבל בפ"ק גבי ס' יחזקאל שדרשוהו וכו' משום ד'יחזקאל מוחזק לנביא ה"י וכו' משא"כ קהלת כדאמר'י במגילה ז' דאינו מטמא את הידים מפני שחכמתו של שלמה הוא וכו', עכ"ל, וי"ל דבאמת אנן קי"ל, דקהלת מטמא את הידים, מחומרי ב"ה, כמו ששנו חכמים בלשון המשנה, עדיות פ"ה 'משנה ג' וידים פ"ג מ"ה. ואר"ש ב"ע מקובל אני מפי ע"ב זקן וכו', ששה"ש וקהלת מטמאים את הידים ע"ש וחומרי ב"ה, נזכרה במגילה ז' ע"ש, בפירש"י ז"ל ד"ה והלא, וד"ה ח"ש שכי' המעם שמטמא את הידים, משום דברוח הקודש נאמר, ע"ש, וכ"כ הרע"ב בעדיות הנ"ל. דסברו ב"ה דאף קהלת ברוח"ק נאמרה ע"ש, ונראה דזה ה"י כוונת המהרש"א ז"ל, בח' אג"ד שבת ל' הנ"ל שסיים מיהו לא קאי התם הכי, עכ"ל, כלומר דאנן קי"ל דקהלת ברוח"ק נאמר, וכן מצאתי בתרגום ריש קהלת פסוק א' וכו' פתגמי נבואה דאיהנבא קהלת הוא שלמה וכו' עכ"ל. ועפ"י"ז יש לתמוה על מרן הרמב"ם ז"ל, פ"ט, מה"ל אבות המומאות ה"ל ו' שי"ב ז"ל : ולא דברי תורה בלבד אלא כל כתבי קודש, אפי' שה"ש וקהלת שהן דברי חכמה, מטמאין את הידים עכ"ל, וקשה הלא כל הני דס"ל דקהלת מטמא את הידים, הוא משום דס"ל, דקהלת ברוח"ק נאמר, ולא מחכמתו של שלמה בלבד נאמר וצ"ע, וי"ל עוד על המהרש"א ז"ל שכי' ד'יחזקאל מוחזק לנביא ה"י משא"כ קהלת וכו', הלא ברש"י מגילה י"ד, ד"ה נבואה חשיב שלמה בין המ"ח נביאים ה"י ע"ש בהגהות הגר"א ז"ל, בשם ס"ע דלא חשיב שלמה בין

הנביאים, אבל מהתרגום ריש קהלת הנל מבואר כפירשי ז"ל, ועיין מורה נבוכים פרק מ"ה לשני, שבי דרוהיק לחוד ע"ש וצ"ע, ועיין בריה דף י"ט דאמרי דברי קבלה כד"ת דמי, וכ"ה בש"ע או"ח סי' תרצ"ו, סעי' ז' ועיין בט"ז או"ח סי' תרפ"ז סק"ב שכ"כ בשם ר"י ור"ת, ע"ש, וצ"ע, ועיין רש"י תענית דף ט"ו ד"ה ובקבלה, וצ"ע, עכ"פ מוכח דהא דכתיב, טובים השנים דברי תורה הוא, וא"כ ה"ה לענין שחיטה ובדיקה, טובים השנים וכ"כ הט"ז ב"י"ד סו"ס רס"ד, דגם לענין מילה, צריכין שבכל מילה יהיו שם עוד מוהלים אחרים ע"ש, וממילא מוכח דה"ה לענין שחיטה ובדיקה כנ"ל, וכן מפורש יוצא מפה קדוש בעל התב"ש ז"ל, בשמיה סי' י"ח סעי' ב' שבי וז"ל: וראיתי במקומות החרדים לדבר ה' ממנים שנים (שובים) טובים השנים מן האחד, ואיש את רעהו יעזרו, ויזהירו עכ"ל, ועיין בשל"ה הק' שער האותיות אות ז' שבי, "דזהירות" נקרא הנזהר בשעת מעשה לשמרה ולעשותה כדת שלא יעבור שום דבר מה שמוטל עליו כו' ע"ש, וכן פירשי ז"ל בחולין דף ק"ז: ד"ה זריז, דזהיר היינו שיודע להזהר בשעת מעשה, ע"ש, ובפירשי ע"ז דף כ': ד"ה זהירות ע"ש, וכ"כ בב"ח ז"ל על הטוא"ח סו"ס א' (ודברי הבי"ח ז"ל סיתראי נינהו, למשיב בעצמו על הטוא"ח, רס"י ר"פ ע"ש וצ"ע) וחשיב התב"ש ז"ל בלה"ק ואיש את רעהו יעזרו, ויזהירו כלומר האיש את רעהו ויזהירו בשעת מעשה השחיטה והבדיקה לשמור ולעשות הכל כדתהיק וכזאת התורה מבואר להדיא במהרי"ק ז"ל, שורש נ"ז סוף ענף א' שבי שהוא ממשיך ידו מאכילת בהמה גסה, דשכיחין ב"י מריפות, אם לא שהיו שני בודקין בשעת שחיטה, ע"ש, ועיין בפמ"ג יו"ד סי' י"ח, בשפ"ד ס"ק כ"ט כ' שבזה"ה בעוה"ר, רבו המתפרצים ביותר ודאי טוב שהיו שנים אצל שחיטה כי טובים השנים מאחד עכ"ל, וכן בשו"ת שבות יעקב ח"ב סי' נ"ח כ' שהוא הנזהר במדינות הסרים למשמעתו, שכל השוחטים יתקעו כפס בפועל ממש, שלא להכשיר שום בהמה שיש בה ריעותא עד שיצטרף אלא שוחט ה"ב המומחה או המורה, ע"ש, וכן בשו"ת דברי חיים להגה"ק מסאנץ ז"ל ח"א ח"י"ד סימן י' כ' שהמנהג בכל המקומות בבדיקות הראיה ששני שובים מחפשים בכל הצורך כ"א בפ"ע ע"ש גם בסימן יב שבי שהמנהג בכל תפוצות ישראל שיש שני שוחטים שאין אחד בלבד שוחט בלי חבירו שרואה סבינו וכן מנהגנו פה, אף שת"ל השוחטים מומחים ויראי ה', אין שוחטים רק בצירוף שניהם, ויותר התמרנו

עליהם, שאם א' מרד באיזה טירבא, צריך א' מהבד לילך עמו לבית השחיטה, ע"ש ובמחבתה אשתמיט מינייהו. כל הנ"ל ועיין בספר דעת תורה להגאבד"ק ברעזאן ז"ל, סימן יח ס"ק לח שכ' וז"ל: והעיד לפת רב א' שראה קלף ישן ועליו חתומים מאה רבנים, ובראשם הב"י ז"ל שתקנו שיבדקו תמיד שני שריב את הסבין ואת הריאה ופורץ גדר ישכנו נח"ש, עכ"ל. ולפענ"ד נ"ל מקור נאמן לעדות זאת שהמאה רבנים ובראשם הב"י ז"ל גזרו על העובר על התקנה הנ"ל בגזירת נח"ש, דהיינו נידוי חרם שמתא ולכאורה קשה מנ"ל להחמיר כ"כ בתקנתם, הא כל העובר על החרם כעובר על חמשה חומשי תורה, כמפורש יוצא במדרש תנחומא פ' וישב סימן, ב' ע"ש, ועפ"ז א"ש מ"ש בסנהדרין דף מד, שעבר עכן על חמשה חומשי תורה, שנאמר חמשה. גם ע"ש ומשום דעבר על החרם דינו כעובר על חמשה חומשי תורה, כהמ"ד תנחומא הנ"ל, ועפ"ז לק"מ הערת המהרש"א ז"ל בחיאג"ד, שם, ד"ה חטא ישראל והבן, ונראה דמקור מקומו טהור ונובע מתלמודא דמערבא, בירושלמי סוטה פ"ז ה"ד, מובא גם בתוס' סוטה דף לו: ד"ה ר"ש וז"ל: כתיב: „ארור אשר לא יקום את דברי התורה הזאת“, וכי יש תורה נופלת? וכו' ר"ש ב"ה אומר, זה הב"ד של מטה (כ"ה ג' המהרש"א ז"ל, וגו' הרמב"ן ז"ל בפ' תבא, ע"ש) דאמר ר"ה בר יהודה בשם שמואל דעל הדבר הזה קרע יאשיהו ואמר עלי להקים ע"ש וכוונת הירושלמי מבואר דעל הב"ד של מטה מוטל הדבר לעשות גדר וסיוג לדת בכדי שיוכלו העם להקים את התורה הזאת, ואם לאו חו"ש הרי זה בכלל ארור, „אשר לא יקים“ ר"ל, וכבר אמרו חז"ל בשבועות דף ל"ז, דארור בו נידוי או קללה, ע"ש, וממילא מבואר דעם עשו תקנה לעשות גדר וסיוג לדת כגון זאת להעמיד ב' שובים בבית המטבחים לבדיקת הסבין והריאה, כל העובר ע"ז הוא בכלל „ארור אשר לא יקים את דברי התורה“ ר"ל, ארור בו נידוי חרם שמתא ר"ל, ועפ"ז שפיר נאמנה עדותו של הרב הנ"ל, שמרן הב"י ז"ל ועמו מאה רבנים ז"ל, גזרו בגזירת נח"ש שדוקא שני שובים ילכו יהדיו לבית המטבחים לשחוט ולבדוק וחותמם אמת לאמתו, וממילא מבואר דאף שנעשה התקנה הזאת (להעמיד ב' שובים בבית המטבחים) בלא חרם מ"מ כיון דנעשה לגדר ולסיוג להקים וזאת כל העובר ע"ז הרי זה קם „בארור אשר לא יקים“ וגו' אשר בו נידוי וחרם ר"ל, כדבר האמור, וכ"כ בתשו' מהר"מ שיק חו"ד סימן ה', דגם אם נעשה התקנה הנ"ל בלא חרם, דינו

כאלו נעשה התקנה בהרם ואם עבר השויב ושחט לבדו שחיטתו פסולה
אחר ההתראה. ע"ש.

ועפ"י האמור יש לתמוה על השו"ת נויב מהד"ק חיו"ד סימן א שנשאל
שם בנידון הקהלה שעשו תקנה נ"ע הרב בצירוף קציני הקהל והוכרזו
ששויב א' לבדו לא ישחוט בלי חבירו והוכרז בפירוש שמה שישחט א'
לבדו הוא טריפה. והשיב כיון שלא הוכרזו בהרם וכו' יכולים להתיר
עצמם ע"י ב"ד של שלשה ע"ש. ולפמשי"כ ז"א דאף שנעשה התקנה בלא
חרם דינו כאלו נעשה בהרם, כנ"ל וכבר נודע דגדר לרבים וסייג לתורה
אין יכולים להתיר. כמבואר בש"ע י"ד סימן רכח סעיף כ"ח וכן בשו"ת
חת"ס חיו"ד סימן יג כתוב ג"כ דכיון שנעשה התקנה הזאת לגדר וסייג
לד"ת אפילו ב"ד הגדול אינו יכול לבטל את התקנה הזאת. והאריך בזה
וסיים דהשו"מ המבטל דברי הרב מרא דאתרא ושוחט ובודק לבדו
בעזות וגילוי פנים. קרוב הדבר לומר ששחיטתו פסולה ע"ש. ותמהני על
הגאון בעל החת"ס שלא העיר מכל הנ"ל.

סוף דבר הכל נשמע

שבודאי מוטל לעמוד בפרוץ ולגדור גדר שדוקא שני שוחטים
ישחטו ויבדקו בבית המטבחים כד"ת כי לא יתכן לומר בנ"ד הואיל
אישתריא. אישתרי כיבמות דף ג' וקידושין דף כא': כיון דמעלם לא
אישתריא כדתוה"ס. וא"א להתיר את הדבר האסור לכל מצד גזירת נתי"ש
כדבר האמור ולהשומעים ינעם ותבא עליהם ברכת טוב אין טוב אלא
תורה אורך ימים בימינה ובשמאלה עושר וכבוד. אמר כן יהי רצון.

בצלאל זאב שאפראן האבד"ק באקוי והגליל

כ"ה פאלמישען

ב

משא שנשאתי ביום שמהת תורה שנת תרפ"ג בשעה
שהכתירו את המלך פערדינאנד הראשון למלך על ראמניה
הגדולה.

יש להתבונן על דבר אמת שבאותה שעה שנותנים כתר מלכות
אל המלך יר"ה באותה שעה קראו כל ישראל פרשה וזאת הברכה שבה

כתוב לאמר: ויהי בישורן מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל.
 מלח יסורן יש לפדשו מלשון מן הישר שביארו קו המשוה ונקדים מאמרדל
 בירושלמי פג' דבכורים ובמדרש אגדת שמואל, דמה שאמר הכתוב
 (שמואל א' ג' א) בן שנה שאל במלכו באורו דביום שנעשה מלך מוחלין
 לו כל עונותיו כבן שנה והובא גם ברד"ק וכן בילמוט עה"פ הנ"ל וכן
 רש"י בפ' וישלח מביא דבר זה, והמעם בזה לא נודע, אך איז מהר"ל
 מפראג בגור אריה פרשה וישלח כתוב משום שנחשב כמו גברא אחרינא
 ובקמן שגולד דמי ע"ש, אבל הא גופא טעמא בעי דמדוע נחשב כמ'
 גברא אחרינא משום שנעשה מלך? והנ"ל בזה דהנה שלמה המלך ע"ה
 אמר (משלי כ"א א) פלגי מים לב מלך ביד ה' לכל אשר יחפוץ ימנח
 ובאמת כן ראוי שיהיה הדבר ע"פ הסברא דכיון שהוא מלך אם יהיה
 הבחירה בידו הלא יכול להרוג ולאבד ולהשקות אף שאינם מחויבים
 וע"כ לבו ביד ה' לכל אשר יחפוץ ימנח, ונמצא דמי שנעשה מלך הוא
 נעשה גברא אחרינא דהא כודם שנעשה מלך היתה הבחירה בידו כשאר
 כל אדם וע"ז היה בעל מקבל שכר ועונש משא"כ בשנעשה מלך אינו
 עוד בעל בחירה ולא בעל שכר ועונש ושפיר מוחלין לו כל עונותיו
 שעבר עד היום הזה ע"י שהיה בעל בחירה, והנה כבר היה לעולמים
 מלכי דעספאמיש שעושה הכל ע"ד עצמו ולא ירצה לדעת דעת העם
 שאין לו פארלאמענט ויש גם מלכים שהנהיגו קאנסטיטוציע והפארלא-
 מענט הנבחרים מהעם יביעו חוויה, ואם אמנם לכאורה נראה מלכי
 דעספאמיש עושים כל הישר בעיניהם ולא מלכי קאנסטיטוציע לאמיתת
 הדבר אינו כן, ונהפוך הוא כי מלכי דעספאמיש יש להם שונאים רבים
 בארצם ע"י דעספאטיון שלהם והשנאה מקלקלת את השורה עד כי לכל
 מעשיהם יש להם מתנגדים ואף כי יראים לאמר התנגדות בפה אבל
 הלב היא ממלא חרון אף וכעס עד כי כמה פעמים יעשו אויפשטאנד
 וממילא המלך לא יוכל לעשות כפי מה שרצה ע"י שרואה פראטעסם
 מהעם נגד מעשיו משא"כ מלך שנותן קאנסטיטוציא ירבו לאהוב אותו
 ע"ז ודוקא הוא יוכל לעשות את כל הישר בעיניו בלי שום מחאה ואימתו
 ומוראו ע"ז על כל ולא יהיו מי לעשות התנגדות נגדו כמובן, והנה מה
 טוב ומה נעים המאמר הידוע, אין מלך בלא עם, ולא אמרו אין מלך
 בלא אנשים כי באוינו שמענו ובעינינו ראינו מלכים על הרבה מיליאנען
 אנשים ולא נתקם מלכותם יען שלא היו כולם לעם אחד רק היו ביניהם

פירוד ולא היה זכות כולם שוה בחוקי המדינה, משא"כ במלכות אשר זכות כולם שוה בחוקי המדינה עד שיהיו כולם כעם אחד אנו רואים שהמלוכה מתקימת אף שאין שם כ"כ ריבוי מיליאנען של אנשים וזה שאמרו אין מלך בלא עם ר"ל שאינם נחשבים כעם אחד ומה הצד אמרו חז"ל באבות הוי מתפלל בשלומה של מלכות כו' כי מלך היינו המלך לבדו משא"כ מלכות היינו המלך ושרי מלוכה וכל העם, וע"כ אמרו הוי מתפלל בשלומה של מלכות ר"ל שיהי מלכות שלמה מלכות שר קאנסטיטוציע ולא דעספאטיש ואף כי יגדל המורא עי"ז כנ"ל שהמלך עושה כל הישר בעיניו הלא מעלה גדולה יש ע"י המורא כי אלמלא מוראה איש את רעהו חיים בלעו, ובהיות שהמלך שלנו הנהיג קאנסטיטוציא שלמה עוד מרם ניתן כתר מלכות בראשו, כי תחת אשר היו אחב"י כמו זר נחשבו ולא היה להם חופש וחירות השביל הוא ע"ד אמת לתת שיווי זכויות לאחב"י כמו לשאינם ישראלים ועי"ז נעשה אחוב למעלה ולמטה בעיני כל בני אדם והכל משבחין ומפאדין את כבודו ויאמרו עליו דין הגיון לנו למלך כ"א היה נותן השיווי זכויות אחרי ניתן כתר מלכות בראשו לא היה נראה כ"כ חטובה ממנו כיון שלא ברצון עצמו הזה עושה זאת רק מרצון השיית שהמה לזה את לבבו אכן עתה שנתן השיווי זכויות מרם ניתן כתר מלכות בראשו בזמן שהיה לו בחירה בכל האנשים עלינו להחזיק לו טובה על אשר שם עיניו להטיב עמנו להראות לעיני כל כי הוא אינו מבחין בין איש לאיש כי אב אחד לכולנו ואב אחד בראנו ובוה יעמוד מלכותו על בסיס חזק ואמין וכל ימיו רעה אליו לא תאונה והכל יתפללו בעדו ובעד כל ביתו להשיית כי יאריכו ימיהם ושנותיהם היים נעימים שלווים ושקטים ורעננים, ומעתה שפיר קדמ' להחויא עליו הפסוק ויהי בישורן מלך כו' ר"ל הוי יהי לבתר מלכותו אשר בנה על יסוד היושר ושיווי זכויות אשר (ותיבת הישורן היינו בשביל ישורן) בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל, תיבת בהתאסף יבואר ג"כ בשביל התאסף ר"ל כי ע"י היושר ושיווי זכויות נאשר נתן יתאספו ראשי עם גם מכל שבטי ישראל יחד שיהיו נבחרים ראשי עם לבית המועצה (לפארלאמענט) גם מכל שבטי ישראל יחד וכולם יחד יהיה להם הצדק לבחור לפארלאמענט ולכל עניני ראשיות שבמדינה כפי חפץ לבבם וממילא עי"ז תהיה אהבת המלך חקוק במורשי לבבם ויחזקו לו טובה בלב ונפש עד הקצה האחרון, והנה שיווי הזכויות שלא היו לישראל עד

עתה אם אמנם שלא היה משפט זה ע"פ הצדק והיושר עכ"ז כיון שכן היו חוקי המדינה ואדוננו המלך פערדינאנד הראשון יהיה ביטל אותו החוק ונתן שני הזכויות הרי יש לתאר ענין זה בשם צדקה שביארו לפנינו משה"ד נגד המשפט שביארו ע"פ הדין (בסנהדרין ו') כן הוא צדקה עשה עמנו נגד חוקי הארץ כנ"ל.

(סוף יבוא)

אברהם ארי' ליב ראזען אבד"ק פאלטישען

ב"ה פארעלויא

ג

בפרי מגדים בפתיחה לחלכות בשר בחלב בדיובור המתחיל הנאה כיצד שם באמצע הדבור זה לשונו שם וחצי שיעור אסור באכילה ומיבעיא לי בבישול והנאה אי אסור ד"ש מ"ה דביומא ע"ד אמרינן הטעם דחזי לאיצטרופי ואי הפירוש שיטעה ואכל זית כא"פ והא חיוב ובבישול והנאה לא שייך זה דהלכתא כא"פ נאמרה על אכילה לא על בישול והנאה איכא דאמרי הפירוש חזי לאיצטרופי כפשוטו דראוי להצטרף עם חצי זית אחר ויהי שיעור שלם וכבר עמדנו על זה בס"י ס"ב וס"ד. עד כאן לשון הפרי מגדים שם.

יש לפשוט הספק הזה מדברי הגמ' (גיטין כ' ע"א) בדיה גופא שלחן מתם כתבו על איסורי הנאה וכו' אף אנן נמי תנינא על העלה של זית דילמא שאני עלה של זית דחזי לאיצטרופי ופירש"י שם דחזי לאיצטרופי עם עלין הרבה לשכוב עליהן און למאכל בהמה ואע"ג דלא שוה פרוטה יעו"ש. הנה בהא דשיעור פרוטה לא שייך ענין דכא"פ כלל כמו בבישול והנאה בבשר בחלב ובכל זה אמרינן דהגמ' בשר משום דחזי לאיצטרופי. עם עוד עלין כמו דאמרינן בחצי שיעור שהוא אסור מן התורה משום שהוא ראוי להצטרף עם עוד חצי זית אחר אי"כ מוכח בהדיא מדברי הגמ' דהעיקר היא כפירוש השני דל במלות חזי לאיצטרופי ואיכ גם בבישול והנאה הוה הלכה דח"ש אסור מה"ת ונפשט ספיקו דהפ"ט.

ארי' ראזענטאהל דומ"צ דפ"ה'ק

ד

למרנן ורבנן

אמר הקב"ה, אם שמעת דבר מפי קטן ישראל
והנייך לא יהא בעיניך כשומעו מפי קטן, אלא
כשומעו מפי גדול, כשומעו מפי חכם וכו', כשומעו
מפי הגבורה

(ירושלמי סנהדרין פ"א)

האדם הפרמי ויקרת מציאותו הפרמית, עלולה להביא לפעמים
לידי אינדיבידואליות יתירה, וכמעט שמגיע עד לידי שנאת חנם -- הוא
השמן שההריב את בית מקדשנו ומרקד בתוכנו גם היום, ולצערנו הגדול
הנגע הזה של אינדיבידואליות נמופרזה נראה בימינו בין בני התורה, כי
בכל שהגדרת מעלתם משתלמת יותר, כך מתחלקת האינדיבידואליות
שבם, וכמעט שעכשיו קשה מקריעת ים סוף לחבר בני תורה יחד לפעולה
ולמעשה מסודרי ולהרמת קרן העם וקרן התורה, ולתכלית זאת צריכים
אנו לפתח בקרבנו גם את מדת הענוה והשפלות, כי, בשאני לעצמי מה
אני? כי כל הגדולה והכשרונות הנפלאים הנמצאים ברכינו הכמי התורה
שבנו, כל זמן שהם נפרדים הם רק מבטלים זה את זה ואינם יכולים
להשפיע כלום על עמנו ומכל שכן על העולם כולו... ואין לשער את
הנזק המוסרי והחומרי שיביאו על ידי זה לעניני - העם... חז"ל אמרו:
"מפני מה חרבה ירושלים מפני שלא ברכו בתורה תחלה", והמובן הוא
זה: נשמת ישראל וחיותו היא רק התורה, וכמו שהגנו דואנים למלא
מהסוריו החומריים של האדם בשעה שאנו מוצאים אותו ערום ויחף
שעלינו להושיט לו תחלה מזונו להחיות נפשו, כי מה יועילו לו בגדים
וגם תבשומים בשעה שבטנו ריקה וגוע ברעב, ככה בכל המעשים שהגנו
עושים בעד עם ישראל חובה לבלי להסית דעת גם מנשמתו הרוחנית
שהיא תוה"ק. - חכם מחכמי אומות העולם היה אומר: "לו הוציאו
הממשלות את ההוצאות שהן מוציאות על בתי אסורים, על בתי הנידון,
לחקך בהם את בני דלת העם לכלכל את כל מחסורם ולהספיק להם
כל צרכם עד אשר יגדלו ויהיו לאנשים בני תרבות, כי אז היו מתמעטים

את מספר הגנבים והנוכלים וכו' יותר מאשר ע"י בתי סוהר" -- ודבריו
 אם כי לכאורה נראה כמזורים, אבל באמת בנים הם וההיסטוריא
 הישראלית מסייעתו בית דין שהרג אחת לשבעים שנה נקראת ב"ד
 מחבלנית? יען מה? מפני שעל הביד היה מוטל להעלות את העם על
 סרום פסגת הצדק והיושר, לבל ינהא אחרי המטים עקלקלותם באורחות
 פועלי און, ולבל יתורו אחרי שרירות לבם הרע, הבית דין היה מחויב
 לנזור גזרות ולעשות סייגים גדרים לברם ה' ולשמרם לכל יפוצו
 גדורותיו, ואם קרה כזאת בימיהם כי חמא ישראל וכה העזה ישראל
 דרכו עד אשר ימות בעונו עפ"י בית דין, אות הוא כין הביד לא מלאו
 די חובתם לעמם, לא מלאו חובת משרתם כראוי, לא גילו למוסר אזני
 העם, לא הוכיחם בשבט מוסר, לא עמלו בוניו בו לעקור מכרם הי
 צבאות כל שרש פרה ראש ולענה, כל מדה גרועה וכל נטיה רעה, וע"כ
 גם התרפותם במלאכתם מלאכת שמים היתה סיבה, ברב או במעט, כי
 יעלה שמיר ושית בהכרם אשר המה נוטרינו, כי תקרינה בבית ישראל
 כאלה, ע"כ בהדי הוצא לקי כרבא, וגם המה מתוארים בתואר אי-כבוד
 בשם ב"ד חבלנית. -- כי ימצא חלל באדמה וכו' לא נודע מי הכה
 יצאו זקניך ושופטיך כו' וכל זקני העיר ההוא הקרובים אל החלל ורחצו
 את ידיהם כו' וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו
 כו', זקני העם ושופטי המה המדריכים את העם על פי התורה בדרכי
 יושר, בראותם כי עוד ימצא בהעם מאן דהוא אשר לא המית החיה
 הרעה שבקרבו וזדון לבו הרע השיאהו להכות באגרוף רשע את רעהו
 ולרצחו נפש, הוכרחו לצאת בריש גלי לרחץ בנקיון כפיהם לקיים
 והייתם נמיום כו' להסיר מעליהם כל חשד כי אך לבעבור שלא מלאו
 חובתם לדי' ועמם, ולא הורו דרכי הצדק לצאן מרעיתם ולא נטעו מדת
 החמלה בלבותם נעשתה הנבלה הזאת בישראל, וענו ואמרו ידנו לא
 שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו. --

לא אבוש ואדבר בלא משא פנים, על חסרון רבני מדינתנו, בנוגע
 להטפת מוסר ומדות במקהלות עם, מי כמוהם יודעים נפש המון בית
 ישראל כלו במדינה זו, הצמאים לדברי אנדה הממשך את לבות האנשים
 הפשוטים, ובימינו גם אלה אשר עוד יד ושם להם בהספרות התלמודית
 רק ממרדת הזמן ועול הגלות ודאגת פרנסה, לא יוכלו לקבוע עתים
 לתורה וללומדי גפית, גם אלה אוהבים לשמוע דברי אנדה מפכים מלב

תִּח מוֹבֵהֶק וּפֶה מִמָּלֵל רַב־רֵבֶן, וְכִמָּה פַעֲמִים יָבִיעַ הַהֲמוֹן גַּעְגּוּעֵיו לַהַחֲפֹץ הַלִּזָּה, וְעֵינָיו נִשְׂוֹאוֹת לַהֶעֱם לְשִׁמוֹעַ מִמֶּנּוּ בְּכֹל עַת דְּבָרֵי דְרוֹשׁ נֶאֱמָרִים לְפִי רוּחַ הָעֵת, וְחֹלֶךְ נִפְשׁוֹת הַיְּהוּדִים הַמְּרֹדִים הַנִּהְלָאִים וְהַמְּטוֹלְטָלִים, עוֹד ר' יִצְחָק בִּימְיוֹ הַתְּבוּנָן עַל מִצַּב הַהֲמוֹן וְגַעְגּוּעֵיו, לְרַבֵּר אַגְדָּה, וְאָמַר (מִס' סוֹפְרִים פט"ז) : "לִפְנֵים שֶׁהִיִּתָּה הַפְּרוּמָה מִצְוִיָּה" הֵיינו, שֶׁפֶרְנֶסֶת בְּנֵי הַיּוֹם מוֹבִים, הַכֹּל רָצִים לְשִׁמוֹעַ דְּבָרֵי הַלִּזָּה, "עֲכָשׂוּ שְׂאֵן הַפְּרוּמָה מִצְוִיָּה" כִּי כִמָּה וְכִמָּה יִרְצוּ בְּנֵי אָדָם אֵנָּה וְאֵנָּה, וּבִזְעַת אִפִּים יִשְׁתַּכְּרוּ, וְהַמִּשְׁתַּכֵּר יִשְׁתַּכֵּר אֶל צָרוֹר נָקוֹב, הַכֹּל רָצִים לְשִׁמוֹעַ דְּבָרֵי אַגְדָּה... וּבִפְרָט בִּימֵינוּ אֱלֹה אֲשֶׁר נָבַל שַׁר הָעֲנִיּוֹת (עֵיין פִּסְחִים ק"א) בְּכֹל יָגַעַל מִרְאֵהוּ מִרְחִיב אֶת גְּבוֹל מַמְשַׁלְתּוֹ בִּרְחֹב הַיְּהוּדִים, וְכֹל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נוֹשֵׂא סָבֵל מִשָּׂא הַגְּלוּת וְהָרִים כְּבָדִים עַל גְּבוֹ, וּפֶרְנֶסֶת כָּל אֶחָד קֶשֶׁה עָלָיו הַרְבֵּה יוֹתֵר מִקְרִיעַת יָם סוּף, שְׂאִינִס יוֹכִלִים בְּאַמַּת לִפְנוֹת אֶת עֲצָמָם לְלִמּוּדֵי הַלֵּכָה, אֲשֶׁר דְּרוֹשׁ לוֹ לֵב רַחֲב, וְדֶק הָאֲגָדָה הַרְבֵּה מִשְׁמָן וְחֻלְקָה מִחֲמֹאוֹת, אֲשֶׁר תִּתֵּן אֲמָרֵי נֹעַם, יוֹכִלוּ לַהֲיוֹת כְּצָרִי וּמִרְפָּא לְנִפְשׁוֹת יַעֲקֹב הַנִּהְלָאוֹת, וּרְבִנֵינוּ לֹא יָאִבוּ לַדַּעַת וּלְהַבִּין חֲפֵץ הַהֲמוֹן הַלִּזָּה, וְכִבְדוֹ עֲלֵיהֶם הַדְּבָר, לְהִשְׁמִיעַ בְּמִקְהָלוֹת רַבּוֹת קוֹדֵשׁ דְּבָרֵי אַגְדָּה בְּכֹל שַׁבָּת וּמוֹעֵד, כִּי עַל כֵּן יִתּוֹרֵרוּ אַחֲרֵינוּ אֱלֹה אַחֲרֵי מַטִּיפִים מַתְעִים, וְכִבְהֵמָה בְּבִקְעָה נִמְשָׁכִים אַחֵר בְּעָלֵי הַלִּשׁוֹן אֱלֹה אֲשֶׁר סָף רַעַל טְמוֹן תַּחַת לְשׁוֹנָם, וְכֹל כֹּהֵם לַעֲקוֹר נִשְׁמָע לְנִתּוּשׁ וּלְנִתּוּץ.

הַהֲמוֹן בְּכֹל פַּעַם יִחְפּוֹץ יוֹתֵר לְשִׁמוֹעַ דִּרְשַׁת רַב אֶרֶמְיָא דְאֶמְסִי אֲשֶׁר יִשְׁכִּיל מוֹצָאֵי פִיהוּ, וְדְבָרֵי אִישׁ אֲשֶׁר אוֹמֵן עַל בְּרֵכֵי הַתְּלִמּוֹד וְהַפּוֹסְקִים וּמִדְּבָרֵיהֶם רוּחַ כָּל יָמָיו יִכְנָסוּ בְּכֹל עַת לְלִבּוֹת הַשּׁוֹמְעִים מִהֵרָ יוֹתֵר מִדְּרִשׁוֹת אִישׁ נְעוֹר וְרִיק, אֲשֶׁר זֶיֶן כָּחוּ אֵלָּא בִּפְיוֹ, וּשְׁפָתָיו הָעֲבוֹת, אֲשֶׁר תִּבְעֵנָה בְּקוֹל הַמּוֹלָה יוֹרְדִים חֲדָרֵי בִטּוֹן, מִהֲרִסִּים כָּל קוֹדֵשׁ... אֲכֵן מִה יַעֲשֶׂה הַהֲמוֹן אִם רְבִנֵינוּ יִמְנְעוּ מִלְּבֹא בְּקָהֶל, וְהֵם יֵשְׁבוּ סְפוּנִים בְּהִיכְלֵיהֶם וְחֲדָרֵי חֲדָרֵיהֶם, וְהַמּוֹן יִשְׂרָאֵל יִמְשֹׁךְ אַחֲרֵי הַמַּטִּיפִים הַנִּעְזָרִים מִכָּל דַּעַת וְתְבוּנָה...

אֲמֵנָם כֵּן, לֹא אֵלֶמֶן יִשְׂרָאֵל גַּם בְּמִדִּינַתָּנוּ מִרְבָּנִים גְּדוּלֵי תוֹרָה וְחִכְמָה, אֲשֶׁר יִשְׂאוּ מִדְּבָרֹתֵיהֶם בְּקָהֶל רַב, בְּכֹל עַת מִצּוֹא, הַרְבָּנִים הַמִּצְיוֹנִים הָאֵלֹה יִצְלָלוּ בֵּים הַתְּלִמּוּדִים וְהַמְּדִרְשִׁים וַיַּעֲלוּ בִידֵיהֶם אֶת הַפְּנִינִים הַיְּקָרִים, הַמְּזֻהָרִים, לְהִרְאוֹת יָפִי וְהָרָם לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל, צוֹלָלִים מְנוּסִים הֵם הַנּוֹאֲמִים הָאֵלֹה לְהַעֲלוֹת מִים הָאֲגָדָה דְּבָרִים נִחְמָדִים מִזֶּהָב

ורב פנינים לפאר בהם את נאומיהם ולתת לדבריהם זוהר מבריק המושך עליהם חוט של חן ומושך אחריהן את הלבבות. חכמי ישראל אלה הם נושאי דגל התורה, והמוסר היהודי, לתפארת עולם לעם עולם, אכן בהגיגי תבער אש, ונפשי גחלים ילדתי, בראותי כי אך כשבליים בודדות המה הרבנים האלה במחנה העברים, וצפור אחד לא יעשה קיץ. בני העליה האלה מעטים המה, ונער יכתבם.

(המשך יבא)

חנוך העניך שאפראן רב בבאקארעשט

ציון לנפש חיה

אברה גדולה אברה עיר הארלוי ביום ה' י"ד תמוז שנה זו בהעדרה טאתה חמותי הרבנית הצדקת - ב"ק מרת יסימא ריזל בת הרה"ג היר בנציון אבד"ק פאדולוי. הנפטרת לא היתה רק אשה טובה לבעלה ואם רחמניה לבניה כ"א לכל איש צר ומצוק הטיפה אמרי נוחם וחזקה ואמצה בדבריה, ומלבד כ"ז היתה נוהרת אף בדקדוק כל מדברי חז"ל. כבוד גדול עשו לה במותה בעת הלוייתה היו כל החניות סגורות וכל העיר הלכו ללוותה לבית עולמה. השי"ת ישלם נחומים לחותני הרה"ג המפורסים כו' כש"ת מו"ה מאיר ראבינאוויטש שליט"א, אבד"ק הארלוי ולגסי הרבנים שיחיו. חתנו וגיסם המשתתף בצערם.

העורך

חידה *

המשורר ואבי כל חווה
הראשון אשר יש בשש ובשש
והשני אמר בושש

הראשון טבע והשני גבורה
הראשון חי כראשון והשני כשני ומחצה
ומי שיפתר את החידה הזאת
יגלה סודי ואת אליהו הנביא
ומשניהם יציץ רפרח קץ

הק' אלכסנדר יהודה שאפראן באקו

(*) הפתרון ושמות הפותרים אדפים בחוברת הבא

אל תקרי בניך אלא בוניך

כמה דיו נשפך וכמה קולמסים נשתברו על אודות חנוך הבנים ע"פ דרכי התורה, בכל דור ודור ובכל זמן ועידן הרימו מאשרי העם ושופטיו כשופר קולם והוכיחו להעם על דרך חנוך הדתי של צעירי בני ישראל, כי הן המה יסוד ובנין הדת והאומה, כי אם אין גדים אין תישים, אך לדאבוננו ראינו כי מספר עריך היו מוריד, כי כל עיר ועיר הקימו להם פרנסי העיר מורי הדת עבור בתי הספר כפי הלך רוחם ונפשם ובכן נראה שערורי גדולה בענין חנוך הבנים ע"פ דרכי התורה, כי בעוד אשר בעיר אחת שרוב מנין ורוב בנין המה מדור הישן אשר ישמרו התורה והמצות וכל דבר קודש יקר בעיניהם יקימו למורים עבור בניהם מורים ידאי ה' ומומחים ומוחזקים באומנותם נראה ההפך מזה בעיר אשר רובם המה מההולכים קדימה וכל דבר קודש זר היא להם המה יבקשו ויחתרו בכל התחבולות לעקר ולשרש את רוח הקודש החופף על למודי דת תורה וישיבה למורים אך אנשים כאלו שאך הדבור ופטפוטי מלין העיקר בעיניהם ואת סדר התפלה שתיקנו לנו אנשי בנסת הגדולה אשר בו ישפוך שיח כל איש ישראלי שלשה פעמים ביום ואת תורה שהיא חיינו ואורך ימינו ישלכו אחרי גוים ואין זכר למו. או לעינים שכך ראות, האם בזה הדרך נגדל את בנינו לתורה ולתעודה? האם על חנוך בזה שהתינוק ידע לפטפט המלין החתול אכל את החמאה או הכלב אכל את הבשר וכדומה כוונת חז"ל (במ"ס שבת ק"ט) אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן? (ע"י בפירוש היריק פי' נחמד ע"י חז"ל) כי הן אמת שהתורה שלומדים בני התורה הגדולים ולא ימושו מפיהם יומם ולילה היא תורה החשובה שמתחדשים בה חידושי תורה מה שאינם

יכולים לחדש תינוקות של בית רבן אך אמנם אלו לא היה היסוד של כל ת"ח מוסד על התורה שלמד בהיותו תינוק של בית רבן לא היתה תורתו מתקבלת וכו' ע"ש את כל האמור) הלא תורה כזו היא הבל הבלים. ניקח נא את אחד שגמר חוק למודיו העברים בבתי הספר שבהם היו לומדים ע"פ הדרך שהורינו לנו חז"ל בן חמש למקרא בן עשר למשנה וכו' ואחד שגמר חוק למודיו בבתי הספר שבחרו להם שטה חדשה ע"פ דעת עצמם ונראה מי מהם ידע יותר להתפלל סדר התפלה? הראשון יתפלל בזקן ורגיל והשני לא ידע בין ימינו לשמאלו. יען מה? יען שבכל זמן ביקורו בבית הספר לא מצאו המורים לנחון להראות לו סדר התפלה מחול ושבתות וימים טובים, ומפרשת השבוע אין מה לדבר שלא ידע בין ימינו לשמאלו. הן אמת שגם חז"ל צוו והורינו לנו ללמד את התינוק בשמתחיל לדבר לשון הקודש כי בן דרשו לנו חז"ל בספרי על הפסוק ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם (דברים יא'-י"ט) משעה שהבן יודע לדבר למדהו תורה צוה לנו משה שיהא זה למוד דבורו מכאן אמרו כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מסיח עמו בלשון הקודש ומלמדו תורה וכו' אולם ראו נא על איזה דבור הקפידו שידברו עם התינוק, להשריש בלבו מקטנותו אהבת התורה ויראת שמים. לא אדבר בכאן על אודות דרך הפדגוגי איך ובאיזה אופן יסביר המורה את למודיו להתלמידים, כי בענין הזה לא אפונה שבודאי המורים המה בחזקת אומנים חיוודעים את אומנתם על בוריה, אך העיקר אשר על אודותיו אשים דברתי התינוק שיהיה ע"פ דרך התורה למען לא גבוש ולא נכלם בהתלמידים האלו בהיותם לאנשים ויבקרו את בית הכנסת שהיא לנו כעת מקדש מעט אחרי שאבדנו את עירנו ושמם בית מקדשינו. ידע לכהפ"ח את סדר התפלה וסדר קריאת פרשת השבוע. ברם זכור אותו האיש לטוב והר"י ס"גל שמו מורה בביה"ס "מוריה" דפה מלבד שהוא אומן פדגוג מפורסם השתדל וגם הוציא לפעולה שהתלמידים מהמחלקה שלו מלבד שידברו שפתינו הקדושה במהירות צחח וברה ומלבד שכל אחד ואחד ידע סדר התפלה עוד

ישלים עם תלמידיו פרשת סדר-השבוע מדי שבוע בשבוע, ומה טוב ומה נעים היה המחזה הנחדר הזה בש"ס פ' בלק—בו ביום חגנו את סיום שנת הלימוד-איך לפני קהל ועדה הצטיינו תלמידי המורה מר סיגל בלימודים ואחרי אשר תלמיד אחד ממחלקה הרביעית קרא בהספר תורה פרשת השבוע, התפלל תלמיד אחד תפלת המנחה לפני התיבה. ואחר זה סיפר לפני קהל השומעים תלמיד אחד את כל ענין הסדרא בשפה עברית צחה ובררה. ממש דמעות גיל זלגו מעיני השומעים וכלנו ברכנו ברכת שהחיינו והגיענו לזמן הזה. הבאתי לכם קוראים נכבדים את כל זה, לא למען לפאר בזה את המורה ס"גל כ"א להראות לכם שהכל תלוי אך ברצון יבחנו נא גם מורי בתי הספר העברים מפה ומיתר ערי המדינה לחנך את צעירי צאן קדשים המופקדים עלי ע"פ דרכי התורה והאמונה ובטח יעלה בידם לראות דור ישרים ובורך ויקויים בהם מאמרם ז"ל (פרקי אבות מ"ה) כל המזכה את הרבים זכות הרבים תלוי בו, ובצדק נוכל לאמר אל תקרי בניך אלא בוניך יען שהמה הבונים את העולם הזהדות.

ו

ב"ה פאליטישען (סוף מחוברת א' אות ב')

ומעתה יהיו נא אמרי לרצון לפני אדונינו המלך לפרש איזה פסוקים-מתהלים ע"ב אשר עלינו לאמר בעת כפי הפראגראם וזהו לשלמה אלהים משפטיך למלך תן וגו' כי המלך קארל שהוא היה המלך הראשון פה במדינת רומעניען ובפרט שהביאו אותו ממדינה אחרת מארץ אשכנז ולא היה המלוכה שלו רק מתנת חנם נתנו לו בשקבלו אותו להיות מלך ונתנו לו אז חוקי המדינה בספר כתוב למען ידע את אשר עליו לעשות ע"כ לא הרחיק עוז בנפשו לשנות מעשות נגד ספר חוקי המדינה שנתנו לו, אבל המלך פערדינאנד שהיה שנים הרבה בבית המלך קארל אך למיתר היה לתת לו ספר כתובי חוקי המדינה לדעת את אשר לפניו כי כבר ידע את כל חוקי המדינה עוד

מכבר בכל משך השנים שהיה כבן בבית המלך קארל וכיון שלא נתנו לו ספר חוקי המדינה אף שעליו להתנהג כפי משפטי המדינה מ"מ היה ביכולתו להרשות לעצמו לעשות צדקה לפנים משורת הדין כיון שלא היה עוד נחשב כזר והיה המלוכה שלו בירושה וכאשר יש הצדק לכל מלכי ארץ להקל עונש הנאשמים או לתת חופשה לגמרי, וזה שאמר, "משפטיך" רצ"ל משפטי המדינה ע"פ ספר החוקים. למלך תן רצ"ל למלך קארל שהוא היה הראשון הנקרא מלך במדינת רומעניען וכפי שנתנו לו משפטי המדינה כפי ספר החוקים כן עשה מטעם הנ"ל, אבל "וצדקתך" רצ"ל הנהגה של לפנים משורת הדין. לבן מלך רצ"ל למלך פערדינאנד שהיה נחשב כבן מלך כנ"ל, וע"כ ידין עמך בצדק רצ"ל דכיון שהרשות נתונה לו לעשות לפנים משורת הדין ע"כ יצא לדון את עם אלהים בצדק לפנים משורת הדין שנתן לנו שיווי זכויות נגד הדין של המדינה "וענייך במשפט" רצ"ל אנחנו מעונים שהיינו עד עתה בעושיק שיווי זכויות דן אותנו במשפט והכוונה דשיווי הזכויות שניתן לנו יש לתאר בחינת צדק לפנים משורת הדין כנ"ל ויש לתאר ג"כ בחינת משפט כיון שהאמת ע"פ משפט היושר נתן לנו שיווי הזכויות, כי מדוע נגרע משאר יושבי המדינה להיות מעונים ועשוקים משיווי זכויות, וע"כ אצל עמך כשאנו מזכיר ענויינו יאמר לשון בצדק והיינו דשיווי הזכויות שניתן לנו יש לחשוב לבחינת לפנים משורת הדין אבל כשיאמר וענייך והיינו דמה שלא היה לנו שיווי הזכויות מעונים היינו בזה ע"כ יאמר לשון במשפט דשיווי הזכויות שניתן לנו ע"פ משפט ישר הוא ולא לפנים משורת הדין. עוד י"ל ידין עמך בצדק כו' דכיון שהנהגתו לפנים משוה"ד כנ"ל וצדקתך לבן מלך הרי ההרגל יהי נעשה למבע וידין עמך תמיד לפנים משוה"ד על כל דבר פשע אשר יעשו וממילא ממנו יראו וכן יעשו כל עמו הנהגה של לפנים משוה"ד בין איש לרעהו ובמדה שאדם מודד בה מודדין לו (שבת ק"ה ועוד בכמה מקומות בש"ס ובמדר) ויתנהג גם הש"י עמו ועם כל עם ארצו לפנים משורת הדין ואשרי לו ולכל עמו בזה. (וכמו שביארתי

מאמרם ז"ל תענית כ"ה כשהתענו על עצירת גשמים וירד ר' אליעזר לפני התיבה ואמר כ"ד ברכות ולא נענה ואחריו ירד ר' עקיבא ואמר אבינו מלכנו וכו' וירדו גשמים היו מרגני רבנן ויצאתה ב"ק ואמרה לא מפני שזה גדול מזה אלא שזה מעביר על מדותיו וזה אינו מעביר על מדותיו ע"ש. ובעכ"ל דאף שר' עקיבא היה מעביר על מדותיו היה לר"א מדה טובה אחרת נגד זה דאל"כ הרי רע"כ גדול מר"א במדה הזאת וא"כ שוב קשה מדוע נענה ר"ע ולא ר"א? אכן שפיר קדמי להחיות דכיון דעצירת גשמים היה בודאי ע"י עונותיהם כמארז"ל ברכות ה אין יסורין בלא עון ממילא היו צריכין שהקב"ה יעשה עמהם חסד לפניו משה"ד לתת להם גשמים וע"כ צריכין לומר להם דברי כבושין בתפלתם על הגשמים כדבתענית ט"ו ט"ז לעורר אותם שיקבלו על עצמם להתנהג לפניו משה"ד למען יעשה להם הקב"ה מדה כנגד מדה כי מה שיקבלו על עצמם להתנהג כן נחשב כמעשה כמו שכתבתי בהגהותי על הש"ס בגליון הגמ' מידושין ל"ט. ע"ש שהבאתי מכמ"ק. וע"כ ר"א שלא היה מעביר על מדותיו לא היה יכול לפעול עליהם שיתנהגו כן כי קשוי עצמך ואח"כ קשוי אחרים כמארז"ל (ב"מ ק"ז ועוד) אבל ר"ע שהיה מעביר על מדותיו היה יכול לפעול עליהם כנ"ל וע"כ ירדו גשמים ומה שאמר ועניך במשפט רצ"ל דאם אמנם עמך ידון לפניו משה"ד אבל העניים אינו צריך לדון לפניו משה"ד כיון שגם ע"פ הדין יש עליהם הזכות כמארז"ל (עירובין מ"א) עניות מעביר את האדם על דעתו ועל דעת קונו ובספרי פרחי שושנה כתבתי דברים טובים מזה. ואמר אח"כ ישאו הרים שלום לעם וגו' ר"ל כי חוץ מה שראה אדוננו המלך יר"ה לתת שלמות הזכויות לאחב"י בצדק ובמשפט כנ"ל עוד השכיל להבין לעשות כן דכיון שכבש את הרי הקארפאטין ואחב"י היושבים שמה יש להם שלמות הזכויות מני אז לא ניתן להאמר לעשות הבדל ביניהם לבין היושבים ברומניה הישנה דכיון שהמה נעשים לממלכה אחת משפט אחד לכולם, וז"ש ישאו הרים הקארפאטין שלום היינו שלמות הזכויות לעם ישראל.

ומעתה עלינו לסיים עבודו מה שכתוב שם יהי שמו לעולם לפני
שמש ינון שמו דשם מלכותו יאיר תמיד כשמש ויתברכו בן כל גוים
דבזכותו כל הגוים יתברכו (ע"ש בחרגום) בג"ל כיון שהנהגתו לפני
משה"ד והמה יקבלו ממנו זאת המדה ואשרוהו ע"ז כי גם השי"ת ימדיד
להם מדה כנגד מדה ואדוננו המלך והמלכה והיורש עצר וכל בית
המלכות יתברכו ממקור הברכות בימיו ובימינו תושע יהודה וישראל
ישכון לבטח אכ"ד

אברהם ארי' ליב ראזען אבד"ק פאליטישען

ו

ל' מרנן ורננן

(המשך מחוברת א' אות ד')

ב

חיים אנחנו בדור הפלגה וגוומא, הכל יפה מחוץ, משוח בששר
מגדלים פורחים באויר, בלי כל יסוד נכון קים ובטוח, וכסיר הזה
הנפות, הכל יקה הכל ישא דוח... להתהלל בשקר ביראת ה' ואמונה,
זו היא מכה מתהלכת בתבל, ותעש שמות ותהפוכות במחנה העברים.
כמה אנחות הוציאו שלומי אמוני ישראל על זה, כמה צוחות צוחה
האומה הישראלית, ותרום במרום קולה על זו הרעה הולה, מחלה
מסוכנה, מכה אנושה, מאנה הרפא... ים של דמעות, נהרי נחלי דם
חס שטפו בחוצות קריות, ומלאכי המשחית ילדי הריב והמשטמה,
ומדנים בין אחים כשעירים ירקדו, לחבל ולהשחית כל מחמדי קדשי
ישראל וסגולות הדת והאמונה, ובהתל באנוש והתלה בילדי העברים,
גם בתפארת האומה ראשי אלפי ישראל עיני העדה, לדאבון לב כל
אוהב עמו ודתו... אנדרלמוסיא בעולם, טוב ורע, אור וחשך,
משתמשים בערבוביא, אין גורד גדר משובב נתיבות, לאמר עד פה
תבא... אי סדרים ובלבולים בקהלות ישראל פה... מהומה ומבוכה

שמות ותהפוכות כמהפכת סדום ועמורה אשר הפך ה' ביום זעמו וחרון אפו...

מי גרם לכמה קריות נכבדות במדינתנו אשר היו מקדם לשם ולתהלה, להיותם עתה חרבים ושוממים? לא אלה אשר בחנפי לעג, הצליחו לרכוש להם מתי מספר שפלים ודלי ערך, אשר יתאוו תאוה לקנות להם שם חזקה, על גפי מרומי קרת, ואלה עמדו לימינם לקחת שבט ההוראה בידם בשעה שאינם יודעים בין ימינם לשמאלם... ואין איש שם על לב לשמוע דברי חכמים, עמודי-ההוראה, אשר פסקו להלכה, כי "מי שאינו הולך בדרך טובים אין למדין ממנו" (רמב"ם הלכות ת"ת פ"ד ה"א, טור ושי"ע יו"ד סי' רמ"ז בע"ה). וגם להיות דיון איננו רשאי, כאמרם ז"ל: "אי לא דיינינן ליה איהו הויב דיון? והכתוב (צפניה ב') התקוששו וקושו, ואמר ריש לקיש קשוט עצמך ואח"כ קשוט אחרים... (סנהדרין י"ט). ובבר יצרה הוראה לאסור הוראת כל איש הנכנס בגבול חבירו, והרי זה כגזלן, וכחמסן, כמו שכתב הגאון בעל "חתם סופר" ז"ל (בתשובותיו חו"ד סי' ר"ל) יעו"ש. והנה כי כן שנו חכמים בלשון המשנה: "זה הכלל כל החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו" (בכורות ל'). הנשמע מזה כי מי שלא ציית דין אסור לו לדון ולהורות, וכן כתבו גדולי האחרונים בתשובותיהם; וכן הגאון רבי ליבוש באלחובר ז"ל (שו"ת שם אריה ח"א סי' ז') האריך בדברים של טעם ושגא ישגא כארי על כל הנכנס להשיג גבול חבירו בהוראה, והרי הוא בקל שבצבור, ואסור לו לדון ולהורות, וכל הממנה אותו ומחזיק בידו עובר "בלא-תעשה" יעו"ש (וגם בלא זה אמרו (סנהדרין ה'), "דבר אחד לדור, ואין שני דברין לדור, יעוין בתוספות מס' סנהדרין מ"ז: ד"ה שופטים דרך אם יש בעיר אחת מבי' שבטים עושים ב' סנהדראות יעו"ש. וכן רבותינו הראשונים, גדולי הקדמונים, גדרו את הגדר הזה ועמדו בפרץ להעמיד הדת על תלה, כמבואר בתשובת מבי"ט (ח"א בשניות סי' ר') שפסק להדיא, דכשם שאסור להוריד את הרב מגדולתו, כך אסור למנות אחר עמו שלא מדעתו, ואפילו אותם שאינם חתומים

על "הכתב-כנסת" בתחלת התמנותו. אינם יכולים לשתף אחר עמו יעו"ש. וכן פסק בשו"ת "דברי ריבות" (סי' ק"יו) שאפילו אם צריך מסייע, אין הקהל יכולין למנות מסייע שלא מדעתו יעו"ש).

אמנם כן, רק הנערים, השובבים, אשר עוד לא הגיעו להוראה, רבים חללים הפילו, כי לקחו להם שם רב ביד חזקה באשמת מת מספר, עזי נפש, אשר תמכו בימינם. השועלים המחבלים האלה, הם הציתו להב בקהלות ישראל במדינה זו. וההמון הגס אשר אינו יודע להבדיל בין קלא אילן לתכלת, איננו מבחין בין טוב לרע, בין אמת לשקר, וכל איש לבוש הבדים, נושא מסוה. היראה על פניו ובשם האמונה יעשה מעשים זרים לרוח הרודים עם אל, ועם קדושו נאמנים, קדוש הוא בעיניו, וישיבוהו בראש, ויחלקו לו מלא חפנים כבוד ותהלה, אשר איננו ראוי להם בשום פנים ואופן, והשועלים המחבלים האלה ישימו עטרה עטרת רב ומורה על ראשם, להרוס הערים וסדריהם הטובים. כל מי אשר ניצוץ יהודי מתנוצצת בקרבו, עומד מרעיד ומשתומם על המחזה המוזרה הזאת, באין מבין, איך רב מורה-דעה ירהוב בנפשו עז להורות לאחינו בני ישראל את הדרך ילכו בה ואת המעשה אשר יעשו, הלא ממנו יראו וכן יעשו גם המה להרוס לנתוש ולנתוץ ולהשיג גבול עולם... ואין לך חלול השם גדול מזה... והמחטיא את הרבים קשה יותר מן ההורגם... (במדבר רבה פ"כא-ד, תנחומא פנחס ג'), כי פוגם הוא את רוחותיהם ונפשותיהם של הרבים בעשותם את המזמתה... וכבר הורה הגאון בעל תשובת "זקן אהרן" (סי' ל"ב) "דכל תלמיד חכם שיש בידו חלול השם אסור לשמוע תורה מפיו ולסמוך על הוראתו, יעו"ש. וכן הגאון רבינו חיים יוסף דוד אזולאי ז"ל (בספרו פתח עינים) בחידושו לגיטין ל"א ע"ב) גם-הוא שר המסכים להגאון בעל "זקן אהרן" ז"ל (בספר "פתח עינים" שם) (על המאמר שאמ"ל בגיטין ל"א: על גניבא "מקמי פלגא ניקום"?) יורד על פי מדותיו של "הזקן אהרן" להעיר משם גיטין ס"ב, דרב הונא וריח שאלו את

נפלא שאלות בדברי אנדה, וכתב וז"ל, אפשר דהרב, זקן אהרן, כל עצמו בהוראה קאי עכ"ל. ותימה על הגאון חיד"א ז"ל שלא הביא גמרא מפורשת במ"ק י"ז. גבי ההוא צורבא מרבנן דהוה נסנו שומעניה אמר ר"י היכי ליעביד, לשמתייה צריכי ליה רבנן, לא לשמתייה, קא מיתחיל שמא דשמיא וכו', אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיו ואם לאו לא יבקשו תורה מפיו, ופי"רש"י וז"ל, הואיל וסנו שומעניה, הא דצריכי ליה רבנן לאו כלום הוא, דמוטב דלא ילפי מיניה עי"כל, יעוין בחגיגה ט"ז: גבי ר' מאיר שגמר שמעתא מפומיה דאחר, ופריך הש"ס שם דקשו קראי אהדדי, ומשני, לא כשיא, הא בגדול, הא בקטן וכו', דרש רבא מאי דכתיב אל גנת אנוז ירדתי וגו', למה נמשלו ת"ח לאנוז לומר לך מה אנוז זה אע"פ שמלובלך אין מה שבתוכו נמאס, אף ת"ח אע"פ שסרח אין תורתו נמאסת וכו' יעו"ש. ולפום ריהמא יש להקשות על דרשתו זאת של רבא מדברי רבא בעצמו בש"ס תענית ז'. דרבא רמי שם, כתיב יערוף כמטר לקחי, וכתיב תול כטל, אם ת"ח הגון כטל, ואם לאו ערפחו כמטר, ופי"רש"י ומהר"שא בד"ה ערפחו דאם ת"ח שאינו הגון הוא, הפנה אליו עורף וסור ממנו יעו"ש. הנשמע מזה: שאם הוא ת"ח שאינו הגון, תורתו נמאסת ג"כ? וי"ל עפ"י דברי "התוספות" בתענית (שם ד"ה אם ת"ח), ויעוין שבת ע"ה. דהלומד דבר א" מן המגוש חייב מיתה, ובפי"רש"י שם (ד"ה והלומד), ובש"ך יו"ד סו"סי קעט ס"ק כג, ובש"ך יו"ד סי' רמו סק"ח מה שכתב בשם אביו הגאון ז"ל יעו"ש. ויעוין באור החיים עה"ת פ' ראה, עה"פ "שמר ושמעת" הביא בשם הב"ח ממש בתירוצו של אבי הגאון הש"ך ז"ל, אולם הוא ז"ל האריך לדחות תירוץ זה, ואחת מדחיותיו הוא בזה"ל: ועוד הא רבא שהוא אמורא אחרון דרש אל גנת וכו' והדברים אלו הם בסברת ר"מ וידוע דהלכה כרבא וכו' יעו"ש, ובמחילת כבוד הדר גאון לא העיר כלל להקשות מדברי רבא בעצמו בתענית ז' כנו. ועוד י"ל בגוף תירוצו על הרמב"ם, יעוין בלח"מ (פ"ד מהל' ת"ת ה"א) מה שכתב בזה ומסקנת תירוצו שם כאבי הש"ך ז"ל יעו"ש, לצערנו הגדול, רגילים

אנחנו לשמוע אנקת חללי הדת והאמונה, אזננו תחרשנה מקול המנלה;
 צעקת הנלכדים ברשת המחלוקת אשר שפכה ממשלתה בערי רומניה;
 השלום, שהיא יסוד האומה, האמת, חותמו של הק"ב, התורה, רכוש
 היהדות, הדת האמונה, עמודי הלאום, רופפו, התפלצו, פור התפוררו.
 הסירו נא אחי התבלול מעל עיניכם, השליכו את המשקפים מחוטמיכם,
 הביטו וראו את האמת הפשוטה ערומה כיום הולדה, איך תלך שחוחה
 בדדה וגלמודה כערער בערבה, כפיה פרושות מבקשת מתחננת מבני
 אדם, אשר אך על שפתיהם ישארה, בשמה יתהללו, בקרבם אין כל,
 בלתי אם תרמית ושקר, נכלות וערמה, בהם יעשו חיל, וכדגי הים איש
 את רעהו חיים יבלעו לדאבונינו השטן מרקד בינינו מאז נחרב הבית
 ונפורנו בין האומות, השטן הזה עומד הבן בכל חלקי הזמן לחבל
 ולהשחית כל חלקה טובה בכרם ישראל, וגם בימינו יצליח מעשה
 השטן הארור הזה לסכסך איש באחיו, ולעורר מדנים בין אחים, למען
 יפלו כל מחמדנו, ואין ישועתה לנו...

חנוך העניך שאפראן, רב בבאקארעשט.

ח

ב"ה פאדעלויא

בקבוצי אפרים חוברתא' אות א' בד"ה הנה כבר אמר החכם מכל
 אדם וכו' באמצע המאמר כתוב בזה הלשון, ע"ש בהגהות הגרא ז"ל דלא
 חשיב שלמה בין הנביאים וכו' עכ"ל. ע"ז תמהתי מאד על שני המאורות
 הגדולים, המהרש"א ז"ל אשר נהירין ליה שבילי דגמרא כולא והאחרון
 הגר"א מווילנא שהוא מרא דכולה תלמודא, איך לא הביאו יותר רא"י
 מגמרא ערוכה (יומא ל"ז) חנניא בן אחי ר' יהושע אומר ובר צדיק
 לברכה אמר להם, "נביא" לישראל וכו' ובמס' סיטה מח: מאן נביאים
 ראשונים זה דוד ושלמה ואיזה הכריחם להביא רא"י מהתרגום ומרש"י
 אחרי שהוא גמרא מפורשת? ועיין (עירובין כא) בשעה שתיקן עירובין

ונשילת ידים וכו' ומדתיקן תקנות. כאלו ג'ב מוכח דהיה נביא ע"פ
דמבואר (סוכה מ"ד) ערבה יסוד נביאים ע"ש ברש"י דחגי זכרי' ומלאכי
מתקני תקנות בישראל. ואיך נעלמו כל אלה מעיניהם הבדולחים
ומצוה לישב.
אלי' רויזינסהאל דו"מין דפה"ק.

ב"ה

לארופי יהודה וישראל המה גאוני גדולי ארץ אדירי. התורה
ולכל עם ישראל החרדים, אנהבי התורה והמצוות בכל
אתר ואתר.

כמוני כמוכם ידעתי ולא נבחר גם מכם, כי רבה העזובה בקרב
ארצנו בחנוך בני הנעורים במקצוע הדת. לדאבון לבבנו, לבשתנו
ולחרפתנו יגדלו הנערים ללא דעת תורת ישראל ודתה. כל ימיהם
ושנותיהם מבלי רק במדעי חול. מחבקים חיו נכריה ובזיוס ליקחת
אם חוללתם. מתכחשים לצור חוצבו ממנו ומתבוששים בגזעם. עד
בואם לידי התבוללת גמורה עם עמי הארץ. ובמעט לא ידעו עולי ימים
אלה, כי ממעי יהודה יצאו תוה"ק אשר אבות אבותינו הרפו נפשם
בעבודה זה אלפי שנה בגלותינו. ואשר למענה באנו כאש ובמים. למען
הנחילה מורשה לקהלת יעקב. היתה עתה בארץ ציה שמה ושאה. לב
כל אחינו היראים והחרדים הנאמנים לתוה"ק וישראל סבא. נמס כמים
ורוחם נבקה בסרבם. למראה המצב המעצוב אשר כמוהו לא היה מיום
גלות ישראל מעל אדמתה. שערי התורה שוממים מבלי באי מועד. עדר
צאן קדשים נפוצו לכל רוח. בתי מדרש תוה"ק מתרוקנים מיום ליום
סוגרו על המסגר אין יוצא ואין בא. ועינינו רואות שפחה כי תירש
גבירתה. ילדי ישורון עדרים עדרים עוזבים מרעה התורה והאמונה
וילכו לרעות בשדה אחר. אינו לנו מעלבונה של תוה"ק התמימה העומדת
בקרן זוית חוגרת שק לפני יוצרה קונה ואומנה. תזעק בחבליה לאמר
בניך עזבוני. כמלונה במקשה כעיר נצורה אין חומה שמונה. התנעלו

עדים מהר חורב. הובישו מקור מים חיים וחוצבים למו בארות בארות נשברים ומתקו בפיהם המים הרעים והמרים. ואלה הבחורים המעטים אשר בקרבנו. אותם השבלים הבודדים אשר עוד לא פנה לבם לבטלה ונפשם חשקה בתורה. אין להם מורה ומנהל להדריכם בדרך ישרה ולהורותם דרכי הלימוד. וע"כ גם ידיהם תרפינה מעשות חיל בלימודיהם. ואם לא ידאגו בעדם בעוד מועד יסוחפו גם המה בזרם הזמן. והסכנה נשמטה כי תשכח התורה הזו. ויבוקש מורה הוראה ושוב בישראל ואיננו. ויבוקש איש היודע פרק משניות ולא ימצא וכ"ז ד' ישמרנו. לא נוכל כחד קושט דברי אמת כי אשמים אנחנו. היראים והחרדים לדבר ד'. באשר רואים כי ילדי ישראל מיום ליום נרפים הם נרפים משמוע לקח מפי ספרים וסופרים ויהיו כמחרישים בשב ואל תעשה. ותחת כי העמים אשר סביבותנו ועם ישראל בתוכם. יבנו כמו רמים בתי ספר לכל ידיעות חול ויוסיפו עליהם חדשים לבקרים. וכן ירבו מספר מוריהם ותלמודיהם. יחבכו הבעה"ב היראים והחסידים ידיהם ויעצמו עיניהם לבלתי ראות. כי האמצעים לגידול בנינו על ברכי התורה והתלמוד יחסרון מיום ליום הלוך וחסר באין מעצור. ויבש המעין אשר ממנו ישאבון הנערים צאן כדשים. וע"כ תפוג תורה זו. ומה יענו ליום הדין הגדול והנורא על השאלה עסקת בתורה? נתקימה בדורנו נבואת ר' אליעזר הגדול לפני פטירתו. ווי לדור שיהיה יתומים בלי אב בלי חכם ומורה. וימים יבואו שכל הדור יהיו חצופים ועזי פנים ותשתכח תורה ואין דורש ואין מבקש. והמתעורר לתורה יהיה נכזה וחדל אישים וכ"ז ע"ל. הישיבות היו מעולם בישראל למקור חיים לכל עמנו. מימיהן של אבותינו לא פסקה ישיבה מישראל (יומא כ"ח) רבינו הקדוש ז"ל שבדורו היתה עוד אהבת תורה גדולה וחזקה מאד. התנאים הקדושים שלמדו תורה עוד במסירת הנפש וארגו ורקמו ובנו לנו את הבנין הקדוש הרם והנשא. שכל בית ישראל נשען עליו הוא התורה שבע"פ. אעפ"כ כשראה בעינו הבדולח את העתים שבו יוכל ישראל להגיע לידי השתכחות התורה חלילה. החליט לקדם את פני הרעה והלך ואסף

וכנס את תלמידי החכמים שבארץ ישראל וסדר בכתב את התורה שבע"פ משום עת לעשות לד' וכו'. כך הציל התנא האלקי רבן יוחנן בן זכאי האומה הישראלית מחורבן. ע"י יבנה וחכמיה. כך עשינו גאונינו וראשי מתיבתא בימי-הבינים שיסדו ישיבות אחר ישיבות בארצות ובמדינות שונות ושמרו את תורה'ק שלא תשתכח ח"ו מישראל. וכך נמשכה העבודה הקדושה כמעט עד הימים האחרונים. הגאון הקדוש החתם סופר זצ"ל ז"ע יסד ישיבה גדולה בפרעסבורג שממנה יצאה אורה זו תורה והחזקת הדת לכל מדינת אונגרו. ועד היום הזה עוד לא כבה זיק אהבת תורה'ק ממדינות אונגרו.

לכן נתעוררתי ונעתרתי להפצרת הבעה"ב הועד הח"ט ונתיסד פה ישיבה רוממה ברשיון הממשלה בעד צעירי בני ישראל אשר נפשם צמאה לדעת. תורה ללמוד גמרא תוספות ופוסקים. שם הישיבה תהא, באר מים חיים" על שם כיק אדמור הגאון הצדיק ר' חיים זצ"ל ז"ע ששמש בכתר האב"ד פה צ'רנובין בעל באמ"ח. וסידורו של שבת וכו'. התלמידים יחלקו לשתי מחלקות? המחלקה הראשונה ילמד גמרא תוספות ומפרשים וש"ע או"ח עם כל נושאי כליו? המחלקה השניה המחלקה העליונה עבור בחורי חמד המתעתדים להיות מורי הוראות בישראל אשר יבואו למלא ידם לכהן פאר בפאר הלכה למעשה. ילמד גמרא ותוספות עם כל המפרשים וש"ע יו"ד וחורים עם כל נושא כליהם ואיש אחד ממונה להשגיח על הסדרים למדן מופלג ויר"ש יושב בבית הישיבה בכל יום מן הבקר עד הערב, וכי יהיה לתלמידים דבר קשה בלמודם ישאלו את פיו, ובכל יום יבא שמה מורה חכם ויר"ש ללמדם מלאכת מחשבת כתוב עברית, תולדות ישראל וחכמיו וכו'.

הישיבה הזאת פתוחה לקבל בין עניים בין עשירים, בין בני עירנו בין בני עירם אחרות. מי שחפץ לבא אל הישיבה ללמוד. עליו לשאול אותנו מראש ע"י מכתב אם יש למענו מקום ויחד עם המכתב ההוא ישלח גם מכתב תעודה מהרב שבעירו ע"ד תהלוכותיו בדרכי למודיו ובדרך ארץ, גם מרקא יליט במכתבו למען נשיב לו, ואם נשיב לו

שיוכל לבא, אזי יוכל לבא, ואי"ה ישבע רצון. אך מאד נחלה את פני הרבנים די בכל אתר ואתר שלא יתנו תעודות לאלה שאינם מתמידים בלמודם או לאלה הנשחתים במדות גרועות, כי בחורים כמו אלה יוכלו חיז להשחית את כל הישיבה, חכמים הזהירו בדבריהם! את הבחורים המתמידים נקרב ונשמרם כאישון עינינו ונשגיח עליהם כאב על בן יחידו, אך הבחורים האלה אשר אך להוליך את אבותיהם שולל מגמתם ואך למראות עין הם חפצים לנסוע אל הישיבה ולבם רחוק מן התורה, לאלה נאמר "הכבד ושב בביתך!" במכתב שיכתב אלינו יפורש אם הבחור ההוא הפין לשלם בעד ארוחתו, או אם לאכול מארוחת הישיבה חנם, למען נדע מה להשיב לו. נערים שלא הגיעו עוד לחמש עשרה שנה לא יתקבלו בישיבה. התלמידים הרוצים להסתפח אל הישיבה מחויבים לדעת ללמוד מעצמם לכה"פ איזה שיעור גמרא ותוספות. התלמידים מחויבים להדר על מלבושיהם שיהיו בתכלית הנקיין, והמנהלים ישגיחו מאד על הדבר. כל תלמיד ידע את מקום מושבו במספר הנועד לו, ולא ישב על מקום חברו. על המשגיח לכתב מדי פעם בפעם לאבות התלמידים על דבר מצב למודם ומדותיהם המוסריים. בכל חצי שנה יקבלו התלמידים תעודות על דבר צעדיהם בכל עניני הלמוד ועל התנהגם. התלמידים היותר מובחרים ישיגו גם מתנות ויפורסמו במ"הע. התלמידים מחויבים ללמוד רק זוגות זוגות. אין רשות לשום תלמיד להתאכסן באיזה אכסניא בלי הסכמת המשגיח, ומבית אולפנא הדין נקוה בעזרת השי"ת תצא תורה והוראה לשמחת לב כל מוקירי תורה ולומדיה.

ועתה ישראל, גאוני וצדיקי הדור גבירים ונדיבים, בעלי בתים וחשובים, עושים ומעשים, עורו נא, קומו נא, נחלץ חושים לקומם את הרבת תוה"ק והדת ולתקן את אשר נתמלקל בהתרשלותנו ומדי התמהמהנו ובואו לעזרת ד' בגבורים, הרעיפו נשם נדבות כיד ד' הטובה עליכם ביד רחבה ומלאה על הבית וכלכלתו, לפאר ולרומם את בית אולפנא הדין עם כל צרכיו המרובים לפי דרישת הצת והמקום שיהיה

לשם ולתפארת. ומה נקל לכם אחים אהובים להקים עולה של תורה. אם אך יהיה לכם הרצון הטוב לקיים את התורה ולומדיה ולהיות מתומכי אורייתא.

הלא עיניכם הרואות התנועות הגדולות והתקופות המתחוללות ומתחדשות לבקרים בין כל העמים והלשונות. אשר לאום מלאום יאמץ לעשות חיל לטובת כיום עמו. למה נגרע אנחנו מכל משפחות האדמה לבלתי שים לב להשתדל להקים את סוכת יהדותנו הנופלת ולא תהא כהנית כפונדקית? ומדוע איפוא לא נתחזק גם אנחנו לעשות כל מה שביכלתנו להרחיב ספרותנו התלמודית להגדילה ולהאדירה, ולא תהא תורה שלמה שלנו כשיחה בטלה שלהם? חובה קדושה רובצת על כל אדם מישראל אשר שלהבת-יה יוקדת בלבו ונחלת אש-דת עוד לא עומם בקרבו. לעשות כל מה שביכלתו לטובת המפעל הכביר והנערץ הזה. הן במשען כסף וספרים והן בעצה טובה. והיה בגשתנו אל עבודתנו עבודת הקודש בקבוצין וסיעה כחות רב. בישע עליון נעשה חיל להשיב עטרת התורה ליושנה, ונביא ברכה מרובה לתועלת אחינו יושבי ארצינו, להפיץ כרן אורה בכל מקומות מושבותיהם, ולהאיר את מבואותיהם האפלות באור תורה ונר מצוה. כל אלה שיתמכונו הן בכסף והן בספרים יפורסמו במכיר ויכתבו בפנקסינו למען יזכר שמים לטוב עד עולם, וגם אחר מאה ועשרים שנה יזכרו לטוב כחוק תקנותינו. וד' א' אמת החפץ בטובת עמו ועדתו ובקיום תורתו ואמונתו ובשלוש ישראל ואחדותו. הוא יעזרני להוציא מחשבתי הקדושה והרוממה לפועל, וינחני במעגלי צדק ברצון כל יראי ד' באמת.

דברי המוריד דמעה של גיל מרוב תקוה, והמשתחוה לפני מחזיקי לומדי התורה בלב בוער באהבה וביראת הכבוד

דניאל שטרנפלד

מיסד הישיבה, בשם הועד.

חידה *

לפני כל חיה מורפת
 ארוצה כחץ מקשת
 ממעילי תחגור לבוש לעורר
 ומבשרי תעשה מעדנים לנפשיך
 ואם אות אחת על שמי תוסף
 אבי-אמי אח ליוסף

פתרון החידה מחוברת א' היא: דוד, משה

הפותרים המה: הרב ר' יצחק מעלער מבאלגרד, הרב ר' יוסף
 צבי בן באקארעשט, הר' שמואל ראבינאוויטש פאדולוי, הר' צבי
 לאנדמאן בערלאד, הר' יעקב שכר באקארעשט, הר' חיים יצח
 לאנדמאן באקארעשט, רפאל בהר' פאדולוי.

(*) הפתרון ושמות הפותרים אדפים בחוברת הבא.

ט

ב"ה וויעלקאטש

בפי בלע (פסוק כ"א) לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל
 ה' אלהיו עמו ותרועת מלך בו. דהנה ידוע פירוש הפסוק תקעו בחדש
 שופר בכסא ליום הגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב
 מרבינו הר"מ מרימנוב ז"ע בעת יבואו ימים הנוראים המה ימי ר"ה
 והשי"ת ברוב רחמיו חפצו להצדיק עם עמוסיו ולהופיע עליהם כל טוב
 ולהעלים עין מעונותיהם סותם פה המקטריגים משום דהוא משלם מדה
 כנגד מדה ועמו ישראל שומרים חוקיו שאין יודעים שום טעם ולכן
 מהדין להצדיקם בלי טעם. והנה אמרו בש"ס ר"ה למה תוקעים? רחמנא
 אמר תקעו דהוי כחוק, וזה פירוש הפסוק תקעו בחדש שופר וגו' כי
 חוק לישראל הוא לכן משפט לאלהי יעקב שיוכל להצדיקם. ובזה נ"ל
 לפרש המדרש "מגע אדם הראשון בקין ושאל אותו מה נעשה בדינך?
 והשיב עשיתי תשובה ונתפשרתי פתח ואמר מזמור שיר ליום השבת".
 דהנה זאת שמקבל השי"ת תשובת הפושעים היא בלי טעם, דהנה נצייר
 בנפשונו אם אחד ימרוד נגד מלך בשר ודם האם יכופר בזה עונו
 שיתחרט? מבש"כ למורד נגד ממהקב"ה. אפס הוא מחסדי הקב"ה
 שמועיל תשובה ובכדי להצדיק עצמו בפני המקטרג הוא מטעם הנ"ל,
 יען עם ה' שומרים החוקים לכן יוכל השי"ת להשיב עמהם כרצונו
 הטוב אף בלי טעם, ויתפרש היטב אחר שהשיב קין לאדם הראשון
 שנמחל עונו בתשובה, פתח אדה"ר ואמר מזמור שיר ליום השבת דע"י
 שמירת שבת אשר חקוניה במרה נצטוו באזהרה, נתקבל התשובה.
 וזאת המה דברי בלעם לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל
 ה' אלהיו עמו ואי דמלך במשפט יעמיד ארץ מ"מ יוכל להעלים עין
 מהם, קשים ותרועת מלך בו, דהמה מקיימים מצות תקיעת שופר. ובזה
 יתפרש הפסוק בתהלים, אכפרה אל חוק ה' אמר אלוי בני אתה אני
 היום ילדיתך דהנה דאדם אחר ששב הוי בקטן שנולד והטעם לזה

משום שממיימים החוקים, וזה הוא הפירוש אספרה אל חוק ע"י קיום החוקים ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילידתך, וכן יזכנו הש"ת לשוב לפניו בתשובה שלימה תשובה מאהבה.

יונה תאומים בהנאון מהר ג"ה ז"ל אבד"ק וויעלקאמש

ב"ה דארבאן

פסחים דף נ"ז ע"א מאי סלקא בי ביששכר איש כפר ברקאי אמרי מלכא ומלכתא הוו יתבו מלכא אמר גדיא יאי ומלכתא אמרה אימרא יאי אמרו מאן מוכח כהן גדול דקא מסיק קרבנות כל יומא ארא איהו אחוי בידו אי גדיא יאי יסק לתמידא אמר מלכא הואיל ולא הוי די וכיו, והדברים מפליאים עין הרואה וכי הוי מתוכחים במציאות ולא היה היכולת בידם לברר דבר זה בפועל.

ובביאור ד"ז נלפע"ד עפמ"ש בס' קהלת יצחק עה"ת פרשה יתרו בפרחי ניסן טעם לשבח על מה שישראל מכונים בשם "שה" כמ"ש שה פזורה ישראל (ירמיה נ. יז) ואודה"ע מכונים בשם שעיר עיזים כמ"ש והצפיר השעיר מלך יון (דניאל ח-כ"א) ואיתא במס' בכורות דף ל"ה ע"א אר"י מותר להטיל מום בבכור קודם שיצא לאויר העולם אמר רבא גדיא באודנה אמרא בשפוותי ופירש"י גדי אזניו ארוכות וקודם שיצא כל ראשו נראין אזניו ויכול להטיל מום דכ"ז שלא יצא רוב ראשו אינו כילוד אמרא בשפוותי ששפתיו נראין תחלה ואזניו קטנות ואינן נראות עד שיצא כל ראשו ע"ש, עיין בשבת דף פ"ח ע"א בההוא צדוקי דא"ל לרבא עמא פזיזא דקדמיתו פומייכו לאודנייכו אכתי בפחוזותייכו קיימיתו, ברישא איבעיא לכו למשמע אי מציתו קבליתו ואי לא לא קבליתו ע"ש, ובספרי פרשה ברכה מבואר כשרצה הקב"ה ליתן להם את התורה, שאלו מה כתוב בה, שרצו לשמוע תחלה ע"ש, לפי"ז ישראל שהקדימו שפתם קודם לאזנם, שאמרו נעשה ונשמע, מכונים בשם "שה". אימרא,

ואומה שרצו לשמוע תחלה מכוונים בשם "עוים" "גדיא", שהקדימו האזנים לשפתם ע"ש. ועיין במד"ר בראשית-ס"א הגמון אחד שאל לחד מן אילין דבית סלוני א"ל מי תופס המלכות אחרינו הביא נייר חלק ונטל קולטם וכתב עליו ואחרי כן יצא אחיו וידו אווזת בעקב ע"ש ועפ"ז יתבארו ע"ג דברי הש"ס בפסחים, "מלכא ומלכתא הוי יתבי מלכא אמר גדיא יאי", שהמלך אמר שאומ'ה שנמשלים לגדי המה חשובים יותר לפני הקב"ה, "ומלכתא אמרה אימרא יאי", שישראל שנמשלים לאימרא המה חשובים יותר לפני הקב"ה, וכוונת המבואר במד"ר סוף פרשה וישלח התבן והקש היו מריבים כ"ו כך אומ'ה הלל אומרים אנו עיקר ובשבילנו נברא העולם והללו אומרים בשבילנו נברא העולם אמרו להם ישראל המתינו עד שיגיע היום ואנו יודעים בשביל מי נברא העולם כ"ו ע"ש. אמרו מאן מוכח בהן גדול דקא מסיק קרבנות בכל יומא, והוא יודע מי חשוב יותר לפני הקב"ה גדיא אפאימרא, אתא איהו אחיו בידו, ר"ל שהראה להם היום מה דכתיב ואחרי יצא אחיו וידו אווזת בעקב, שלבסוף יקבלו ישראל המלכות, ובמבואר במד"ר תולדות שהבאתי, וא"כ מזה ראי שישראל חשובים ביותר לפני הקב"ה מאו"ה, דאי גדיא יאי, שאם תאמר שאומ'ה חשובים יותר, יסק לתמידא, תהא מלכותם קיימת לעולם בלי הפסק, ובמד"ר הנ"ל מבואר שלבסוף ימלכו ישראל, אלא ודאי שישראל חשובים ביותר דהכל הולך אחרי החתום, ובלכתנו בדרך הזה יתבארו ע"ג דברי הג"מ שבת דף ע"ז ר"ז אשכח לרי יהודא דהוה מאים אפיתהא דבי חמוה וחזייה דהוה בדיחא דעתי ואי בעי מיני כל הללי דעלמא הוי אמר לי א"ל מ"ט עיזא מסנן ברישא והדר אימרא א"ל כברייתו של עולם ברישא חשובא והדר נהורא ע"ש, ודברי הש"ס אלו מפליאים עין הרואה, הכי לא היה בידו לשאול את פיו בדברים העומדים ברומו של עולם, הלא דבר הוא? וע"ש בחדא'ג להמהרשא רמזו בס' קהלת יצחק, ולדברינו יאמר, מ"ט עיזא מסנן ברישא והדר אימרא, ר"ל מ"ט מלכות אומ'ה בראש ואח"כ לעיתל ימלכו ישראל ובמבואר במד"ר תולדות, א"ל כברייתו של עולם ברישא

חשוכא והדר נהורא, שישראל מתנהגים בדרכי הטבע, וכמו שהטביע הקב"ה בטבע דברישא חשוכא והדר נהורא, כמו כן העיב הקב"ה בענן וערפל והחשיך את שמי ישראל שנתונים תחת ממשלת האומ'ה, ואח"כ יאיר הקב"ה את שמי ישראל ויגיה עליהם את שביבי אור ישועתו שיקבלו המלכות בידם בחזרה, ודו"כ כי נכון בעזהש"ת.

נחום שמריהו שעכטער האבד"ק דארבאן

יא

ב"ה בראילא

בגמ' שבת מעשה בתלמוד אחד שמת בחצי ימיו והיתה אשתו מחזרת על בתי בנסיות ובמ"ד ואמרה בעלי שקרא הרבה ושנה הרבה ושמש ת"ח הרבה מפני מה מת בחצי ימיו ולא היה מי שישיב לה נזדקק לה אליהו ואמר לה בתי בימי נדתך מהו אצלך אמרה לא פגע בי וכו'. והנה רבו המפ' הקושיא הלא חיוב לימוד תורה כל היום והגית בו בו וממשמעות הגמ' זה התלמיד רק קרא ושנה הרבה ולא קיים והגית כדמחויב ע"ב לא עשה שום יתרון בלימודו ע"כ לפ"ז מה קול רעש שעשתה ונאלץ היה רק אליהו בעצמו להשיב? והנה נ"ל דהנה מצינו בשלהי נדה בשם תר"א כל השונה הלכות וכו', והנה לפ"ז אם בקיש יצאנו ידי ת"ת לתלמוד הזה שקרא ושנה הרבה עשה יתרון גדול ושאלתה בתוקף עזו למה מת וכו'. אבל עדיין קשה על שאלתה יען כי כפי הגמ' התדב"א מבטיח שכל מי ששונה הלכות בכל יום הוא בן עולם הבא אבל לא על אריכות ימים כי ע"ז לא הבטיח א"כ הדרא קושיא לדוכתא על שאלתה ומענתה, אבל גם זה לא יקשה דהנה מצאנו בשבת אורך ימים בימינה בשמאלה עושר וכבוד ומקשה הגמ' אורך ימים בימינה איכא עושר וכבוד ליכא ומשני למיימינים בה איכא תרתין ובשמאלה רק עושר וכבוד איכא ופרש"י למיימינים בה היינו אנשים המיגעים א"ע לידע טעמי המצות איכא תרתין, והנה התלמוד הזה שיגע הרבה כמאמר

הגמ' מגיע לו תרתני גם אריכות ימים וא"כ צדקה במענתה למה מת בחצי ימיו וזה התירוץ ידע רב אליהו ז"ל להשיב לה והכל נחא בס"ד.

צבי הירש מעהר האבד"ק בראילא

שאלה שאין ויש עלי' תשובה *

או לפני מי אנו עתידין ליתן דין וחשבון

שמעו נא רבותי, מה שאנו נשאלין בכל יום, מדוע כשבא לפנינו תינק או בר בי רב דחד יומא ושואל מה ששואל ממהרים אנו להשיב לו, כשבאים לפנינו שאלות שונות מקדיש יתום וכדומה זריזים אנו להשיב, ובפרט כשבא איזו שאלה בכתובים מאיזו שוי"ב ומו"צ או רב אז המשיב פותח שערי התשובה להשיב ביתר ביאור, על אחת כמה וכמה כשהגיע שאלה מעגונה אחת אז הרב הגאון המשיב אזור כגבור חלציו ביתר שאת ויתר עוז מכל הראשונים ואחרונים לחפש בתקנות עגונות, אך ורק על שאלה אחת שעומדים ושואלים כל עדת ישראל מסביבים אותנו כחומה עומדים ובוכים כאלמנה הי' עגונה כלליות מאז ועד עתה ושואלים מדוע אין אתם דואגים עבור ענינים הנוגעים אל הכלל, אז אין מול אין עונה, ואין משיב להשיב לשואלו וביוחד במדינתנו צעקתם גברה עד שמי מרום יען שבדברים הנוגעים אל הכלל אנו עומדים עשר מעלות אחורנית מבשאר ארצות פזורינו (ע"י סיבות שונות ועל ידי שווי הזכויות שלא הי' ליהודי ראמאניע עד היום) וכל העדה עומדים ושואלים מכם רבותי מדוע אתם יושבים לבדכם וכל העם נצב עליכם

(המאמר הזה נשלח לי עוד בחודש העבר, אך מסיבת שכבר נגמר ההדפסה מחוברת ב' נתאחר הופעתו עד הנה, גם זאת למודעי שאחריות המאמר היא על הכותב ואין המערכת מקבל ע"ז שום אחריות.

המעכתר.

מן הבוקר עד הערב עד שכמעט שקעה וערבה שמשו של איזו תוחלת להרמת קרן הדת והיהדות וכל מה שנוגע לעזרת ישראל, ואין מי מאתנו שם אל לבו מה נענה ליום הדין שישאלו מאתנו הצאן מדשים עדת ה' איזו הרועים שהניחו אותנו לתעות מדרכי החיים, איזו הרועים שלא הרביצו אותנו על נאות דשא ולא נהלו אותנו על מי מניחות, לא דאגו עבור הסתדרותינו פה במדינתנו וגם עבור התקשרותינו עם כלל ישראל המפוזרים בכל פינות העולם עד כי כלנו כאחד נוכל למלאות חובתינו חובת עם אחד, הן אמת זה כשלשה שנים ששמענו אומרים וגם הרגשנו מעט כי התחיל לנשב פה במדינתנו רוח צח איזו רוח הקודש לאחד ולאגד את כל רבני מדינתנו מכל שיטה וסוג ולכנותם בשם אגודת הרבנים שידאנו עבור כל ענינים הנוגעים אל הכלל גם התחילו מה לרבר מאיזו הסתדרות מפרנסי וראשי הקהלות להיות אחוזים ודבוקים יחד אבל רק קול דברים שמענו ופעולה ממשיות לא ראינו. לזה אני מוצא את עצמי מחויב לעשות המוטל עלינו ולדון על זה בכובד ראש יען כי דיני נפשות אנו דנין כעת, אנו דנין את נפשות ונשמת בית ישראל להחיותה ולהיטב אחריתה לזה אני פונה א"ע לכל רבני מדינתנו בתור בית-דין-הגדול, ויען שבדיני נפשות מתחילין מן הצד אקה לי לעצמי רשות להיות המתחיל לחוות דעתי בזה נוסף לזה כי בידי היכולת יותר להציע לפניכם מורי ורבותי את כל יען כי אני הייתי המעורר להאגודה הזאת וכידוע לכל רבני וגדולי מדינתנו, ובכוונה מיוחדת בחרתי בעצמי להיות נוקש על דלתי גדולי מדינתנו מכל שיטה וסוג לעוררם על זה יען כי לו ה' המעורר אחד מגדולי החרדים אז השטן מקמרג ומעורר שאלת מי בראש, ואם אחד מרבנים הנאורים המקיץ אז היצר מקמרג ומערר על שאלת החרדים האם אנחנו נקום משנתנו על ידי מקיצת הנאורים, אבל אני שבין גדולי החרדים לא אתיצב ובין הנאורים אינני נמנה דפקתי על כל הצדדים וכלם כאחד צדיקים, גאונים, נאורים, השיבו הסכימו ואמרו לי יפה עוררת ובשעה נכונה כוונת בעת שיש לצפות ולכות כי

הממשלה תסמוך בדינו להוציא מכה אל הפועל את כל מטרתנו לזה מה טוב לאחד ולאגר את כל הרבנים מכל השיטות והנסחאות, ולמטרה זאת הסכימו כלם מבלי להרבות במחלוקת וכיתות מבלי לחלק עדת ה' לאגידות אגידות כי זה הביאנו מאז ועד עתה זה קרוב לאלפים שנה לאסונות נוראות ובשעה שאנו מקוים לעשות לטובת עמינו כל העומדים בראש העדה מחויבים לבחר במטרה זאת לאחד את עם ה' על ידי אחדותם, מלבד רב אחד ממדינותינו שבחר לו לעצמו דרך אחר לחלק פה במדינותינו את עדת ישראל לשני כתות ארטאדאקסי וניאלאגין אשר לא זו בלבד כי זה אינו מהצדק והישר גם במקום שהוא כן מאז עוד זאת וביותר במדינותינו היא נגד רצון כל העומדים בראש ונגד רצון כל העדה. הבאתי גם דעת יחידאי דעת הרב הנ"ל לא ה"ו להשפיל כבודו ולא להרים על ידי זה כבוד מנגדיו כי אין זה מטרתי רק דגשתי זאת לידע ולהודיע כי העומדים במטרה הזאת לאחד כל הכחת איננה מטרת אחד ואין ביכולת מי שהוא לומר כן כי הוא עומד בראש המטרה או אגודה הזאת כי לא כן הוא כי זה היא מטרת כלם ועדיין לא בחרו אחד לראש ומעצמו מובן כי כל הרבנים החרדים והנאורים לא יבחרו דוקא לרב אחד מהחרדים או מהנאורים להיות להם לראש רק החליטו לבחור קאמיטעט מאיזו רבנים חרדים ונאורים שהמה יחד ינהלו את כל ולהשתדל בכל עוז עבוד כל ענינים הנוגעים אל הכלל, וזה בשלשה שנים מעת שהותחלנו לעסוק בזה ואחרי שהוצאתי הרבה מכוני וגם מהוני גם בעזרת גדולי מדינותינו בעזרת ועד הרבנים מעיר הבירה, ובעזרת הקאמיטעט מבאקארעשט, ועדיין לא עשינו מאומה. כאומה לא עשינו יודע אני כי בבאן תגדל צעקת העומדים בראש עלי באמרם הלא עשינו אסיפת, עשינו הצעת חוק (אנטיפראיעקט) קבלנו איזו הבטחות מאמינסט, באנו מהדירעקטאר, ומהמזכיר הראשי, ומדוע אתה אומר לא עשינו מאומה. מורי ורבותי בעשיות האלו לא זו בלבד שלא השבתם לשאלת ותלונת העם עוד זאת הגדלנו תערומתם וצערותם וגם אני עמהם אכרוז כמול גדול אחרי בקשת מחילה מאתנו

כי הגדלנו את התמהון יען כי אחרי שעשינו כל כך ואחרי כל ההבטחות האלה מדוע לא הוצאתי מה מבח אל הפועל, לא ההתרשלות שלנו? לא יען כי שאלת ודברים הנוגעים אל הכלל עומד אצלנו במדריגה היותר נמוכה משאלה היותר קטנה מתינק וקטן שבא לפנינו? כל זה גרם ויגרם איחור עשיונינו. ולזה התחלתי לכתוב כי שאלת עדת ה' מדוע לא דאגנו אך עליו תשובה שאין לנו מה להשיב על זה. גם אם אחד מאתנו או כלנו נרצה להקל מעליו השאלה החמורה ולישבה בישובים ותירוצים של מה בכך יראו כל עדת ישראל כי איננה תשובה וישפטו אותנו על אמרינו לא חטאנו. אבל על כל זאת תומי בעמדי לפוש מעט מהמחזה הנוראה שהיתה לנגדי ע"י השאלה החמורה הזאת חזרתי לאחורי ממה שאמרתי שאלה שאין עליו תשובה ואמרתי שאלה שאין ויש עליו תשובה כי יש לנו מה להשיב אבל לא בחליפות מכתבים על ידי העתונים ובמליצות שונות לאבד הזמן בהנם ורק נקדים נעשה לנשמע ואז במח יראו כל עדת ה' וישפטו בצדק כי עשינו ולא יהיו להם לשאול וגם לא ישאלו ולמען לא נאבד הזמן בהנם ובפרט הזמן הזה שעתידין אנו ליתן דין וחשבון על כל רגע ורגע לעדת ישראל מדוע איחרנו מדוע התרשלנו מדוע און אנו מבוטים ורואים כי כמעט הרגעים האחרונים והנשימות האחרונות ה' מנשמת ישראל סבא מנוי, ואנו עומדים בחיבק ידיים לזה לא אתווכח עוד עם מי שהיא רק אציג מה שיש לנו לעשות ונתחיל חוש מהר את העשי, נא אל תשכחו כי האסיפה האחרונה מבאקארעשט החליטה לעשות כרצון כל רבני מדינתנו אסיפה ביאססי, ועבור זה מיהרתי ויסדתי ביאסי קאמיטעט מהרבנים הג' דשם ומכמה נכבדי עוד יאסי שקיבלו עליהם לתמוך את האסיפה הזאת כל מה שנוגע תמיכה גשמיות ורוחניות. האסיפה הזאת צריכין למהר לעשותה בזמן קרוב עוד בשני אלול הבע"ל ותהיו לאפחות משבוע הדא. בהאסיפה הזאת נדון עוד כל פרטי הצעת החוק (אנטיפראיעקט) אם כי כבר יש שדנו בו בשעה הדא על רגל אחת בבאקארעשט על

כל זאת עתידין אנו ליתן דין וחשבון אם לא נרפס עוד הפעם הקאמיטעט מיאסי תים את הצעת החוק על שפת עבר ולשלחו ממורם לכל רב לביתו וידון על זה בביתו על כל פנים כעל שאלה פרטיות הבאה לפנינו ואחר זה בהקאנגרעס בשני או שלשה ימים נחזור ונדון על זה ורק אז נוכל להוציא דבר מתוקן מדינה בהאסיפה הזאת נדון על כמה וכמה שאלות ששואלים מאתנו כל העדה ומה מאוד נחוץ שגם אז בזמן הזה יהיו גם אסיפת י"ב. ומורים ביאסי ובלם יתאחדו ויבחרו קאמיטעטין מכל בת ובת ויחד עם הקאמיטעט מהרבנים ישבסו עצה על כל מה שנוגע לעדת ישראל. כי שואלן מאתנו מדוע לא נדאג עבור בתספר? מדוע לא נדאג גם עבור גני ילדים שמעת נמצא בכל עיר כמעט גני ילדים שאינם יהודים ואנחנו עם הספר מאז אין לנו גני ילדים וזה גורם גם לבתי ספר שלא ילמדו בראי שפת עבר ויהדות ועוד זאת שילדינו הולכים לגני נכרים ומתגדלים באינם יהודים. מדוע לא נדאג עבור חורבנות שונות די בכל אתר ואתר ובאיו עירות גדולות באופן היותר גדול וכל זה יכולין לתקן אם ניסד האגודה הזאת. בהאסיפה הזאת ננסה אולי יעלה בדינו לסדר את עיר יאסי עזר מרם שיחיו חוק מהממשלה כי לבנו ולקלון יחשב לעיר גדולה ביאסי עיר ואם בישראל אשר היכולת בידה להיות כליל תפארת ארצינו לא תוכל ליסד א"ע רק על ידי כח הממשלה שיוכל. בהאסיפה הזאת נדון עבור מה שאנו שומעים ורואים שבכל ארצות פורינו יש הדואנים עבור בנין ארצינו גם מהחרדים, יש ציונים, מורחים, שלומי אמוני ישראל, ואגודת ישראל. הן אמת שפה במדינתנו אין צריבין לכל זה ובפרט לביתת שלומי אמוני ישראל ואגודת ישראל בודאי ליתרון יחשב בכל עת ובפרט בארצינו על כל זאת וכל להיות לתועלת גדול שיסדו מורחים פה למען כל הרבנים וגם כל החרדיות ויכלו ליקח חבל אכטיב בבנין ארצינו לא כמו שעד היום והחרדים המה כנבדלים מעדת ישראל בדבר גדול בזה ואל יוקל זה בעיניכם כי לבנו ולקלון יחשב לעומדים בראש שלא ישתדלו בזה ודוני ויחליטו. בהאסיפה הזאת נחליט עוד דברים גדולים הנוגעים אל

הכלל ליסד ישיבה עבור לימוד תורה שהולכת ונשתכחת במדינתנו
 יהי עם בתי מעלי מלכות שונות ועוד ועוד. ולמען לא ישאלו הקוראים
 מה זה יאמרה מרעיש כל כך עולמות בעשיות כאלה הלא מכורים
 אנו את תוצאות והחלטות האסיפות על זה הנני לעורר עוד כי עוד
 החלטה אחת היתה גורמת וחוקה שנחלית בהאסיפה הזאת אחרי כל
 ההחלטות ובזה תורה ואשפה הזאת בטוחה וחוקה יותר מכל האסיפות
 לעשות מה ולכנותם בשם הסיפה של עשיה וזה היא ההחלטה
 אחרונה והחביבה שנבחר בעשרה רבנים מכל השיטות וגם עשרה
 מעלי בתים נבחרים מכל המדינה שיסעו לבאקארעשט ולהתמחה שם
 גם חודש ימים אם יעברו בעת פתיחת האקדלימענט ולהשתדל בכל
 עוז כי כל ההתמחות מהבנינים שער היום יקוימו ולחוצא את הצעת
 החוק לחוק גמור גם כל הנאמרים יקבלו עליהם בעונם הבית שכל
 אחד ואחד מעירו ישתדל אצל הנבחרים (רעפוטאטין וסענאטאדון)
 מעירו או מהמחוז שיעזרנו ואני מקבל עלי לפעול במה בעזרה אצל
 הרעפוטאטין והסענאטאדון מהמחוז שרנו שיעזרו לנו לחוצא מבח
 אל הפועל ההלכות כל או רוב החוקים שנחלים וגם נשתוק בעת הזאת
 לא די שתשאר שאלה שאין עליה תשובה עוד זאת עתידין אנו ליתן
 דין והשמן לפני כל גדולי מחוק למדינה ולפני כל גדולי מדינתנו
 שחשתדלו עבור וכוונתנו ונאמרו הלא המהמנו לבם מדוע ישבתם
 בחיבוקדים מדוע לא באתם מדוע התחלתם ולא גמרתם וגם כל העדה
 כלם ידעו וזאתנו לחוב כנל ומו הוא זה שובל לעמוד בשעת הדן
 והתוכחה כזאת לזה אני מוצא א"ע מחויב לעורר אותי ואתכם לחוש
 ולמהר העיני אני עשיתי ואעשה מה שביכולתי אבל ידועי אי אפשר
 ואינו גם מהצדק והיושר לעשות עבור כל הכלל, ובזה מלאתי חובתי
 וגם את דעון ובקשת הקורין במאמר שלי "עבר הזה ועתיד" וגם אינו
 דברים שנאמרו בהמאמר שמו שכתבתי את קוראים וחי יכול עוד
 באופן אי מאפשר להפריע מעשינו תקותי בהרבה מדברי כאשר יראה
 הקורא

דברי הבית והחכם בדגשי עבור

בן ציון ראללער אברהם

באהאשי יע"י

ל"ב

ב"ה בלוקארעשט.

אגודת יחידים בברוקלין.

בין שטענען ישראל התוכנית הוריקן
פניהם התחיל משה לפייסן אתם נצבים
היום בלבם ובין ראשונם ובין כל איש
ישראל ובין (מיד תבוא)

מחוב לאלפיה טנה חלבו עבדו מיום גלות ישראל מעל אדמתו
בני או ועד עתה לא אחד בלמד עמד עלינו לפלוגתנו בלומד לא וכן
באופן אחד בלמד המעשיו נאמרים שמועשיו נאמרים בלומדו בלומד
דוד ודוד לבי ודוד חקק בקשר המעשים והתבולות שונות אולי יעלה
בדעתו להודיע את ישראל מעל במת החרוב בפרקו בעקרו גורו גידות
לשון עבדו במלכותו העמדו בנו עבדו-פרך בהמן בחרו גורו עלינו
במה פעמים להחמיר להודיע וכן אפנים וימים הללים הפילו מאתנו אבל
את כלל ישראל לא יכלו לבלות והקפידו הצילו מידם ויש אשר את
גורו ומתנו והטעם לא מנו לרעה וכן את נשמותינו ודוד-ישראל הודו
להפיות "הדמות נשמה וקוף קיום" כמו שקמו חרובם וגורו שלא יעסקו
ישראל בחורב - בודעם כי חורב חרוב ואחר ימינו - ושלל נסיונו
מבנותיה שבנות-נשות ובלותיה (קיון גם) בלכות היא עיב והעטת יח
וב"ח ובגש ע"י יח ע"י) גם בזה לא חרבו למשחתם כי בכל דוד ודוד
"לא אלמן ישראל" ועמדו לנו גבורות-יחיד נאמי ישראל ב"ר ערובא
ודוד בן הדיין בחרום ומתו נפלים על קדש וחקילו קהלות ברבים
לחורבן אלה המצחיקים והעצבים בה ימים ובמחנות לא נפרדו מאתנו כי
ע"י בע"ה ודמות נשמה נאמרת ישראל חרוב וקפידו בחורבנו ודוד ולא להנם
אמרו חז"ל משה משה למה נרמז חורבן לישראל שחם קדש קיון רש"י
שם דוד קדש "קדש לחנכה" כי אין נשות שחם נאמרת וליסן למחנה.

לדאכוננו אמנם כשאנו מביטים בעין חודרת על מצבנו עתה במדומנו כי אז אנו רואים שלא היתה לנו תקופה מסוכנה כמות בימים האלה-אין גזר גזרות-ה' לא על מצבנו הגשמי ולא על רוחנו-הנפשי יש לנו שיווי זכויות בכל האזרחים, ובכ"ז איכבה ירדנו עשר מעלות אחורנית, שוטטו - בבתי - בנסיונות ובתו-מדרשות שלנו וראו היש שמה איזו מהן עכ"פ מאלה בהורי-המד שילמדו תורה, גפ"ת פוסקים עיקרי התורה, ע"ז מקונן ירמיהו דרבי ציון אבילות ציון זה שערים המצוינים בהלכה (כבברכות ד') רקנות הן ואבילות אין דורש ואין מבקש שמה דבר ד' זו הלכה, שעריה שוממין סגורים ומסוגרים והסיבה לזה כי "בהנה נאנחים", אלה שנגעו עצמם הקריבו הלבם ודמם על מזבח תוה"ק שמו לילות בימים עד שזכו והגיעו להוראה, להורות משפט ליעקב ותורה לישראל בבחנים בשעתם נאנחים הם כי מצבם שפל בעוה"ז והצעירים האלה בשרואים כזאת אינם רוצים כלל להתחיל בלימוד וממילה הם יוצאים ולומדים חכמות כללית ואת תוה"ק אינם יודעים ובכך האם ה' לא תשתכח תורה מישראל? מה יש לקנות מדור כזה? הלא נבוא זמן שחדור הסדש לא יבין אותנו כלל, כאשר הם מגדלים בלא תורה, בלא דעת שפתנו הקן וכמי האשם תלוי? רק בני בעצמנו עתידה תורה יתשתכח מישראל (שבת קל"ח) ע"י ישראל בעצמם כי לא יעשו מאומה שום השתדלות להחזיר עטרה ליושנה, לא עת לחשות הוא, על כבוד הרבנים הגאונים שלוש"א החובה, (יסלחו לי כי מי אנכי ועירא דמן חבריא לדבר דברים, אך אשרי הדור שהגדולים נשמעים לקטנים) לדחאה ויעשו כלם אגודה אחת לא רק באסיפה בעלמא כ"א באגודה שתעבוד במעשים ופעולות ממשית לעבוד שכם אחד להרים את קרן נושאי דגל התורה ומצבם ולהשגיח על חינוך הבנים שיתחנכו ע"פ תורה ודת.

יען כי נגד התוכחה ובפרט נגד תוכחת הפלאה (כבשבת שם) יש לנו רק עצה אחת זה הפוסק של משה איש אלוקים, אתם נצבים היום כלכם ראשיכם, ראשי העם ותאחדו בתחלה, הם ידוי המתחילים

בעבודה קדושה זו ואח"כ כל איש ישראל אשרו והצלחתו ושל עמנו
ותורתנו תלוי רק באגודתנו.

הק' צבי גוטמאן רב בבאקארעשט.

יג

ב"ה פארעלויא.

בפרשה האזינו בפסוק ראה עתה כי אני הוא וכו' ואין מידי מציל
(דברים ל"ט).

ע"י אוה"ה ח"ק בפסוק כתב בזה"ל פ"י שכל הנבראים ימותו ולזה
אמר ואין מידי מציל ולא אמר ואין מציל מידי דבריו אלו חתומים
וסתומים ומשוללי הבנה מאד וכבר דשו בו רבים מחבמי לב לבאר מה
כוונתו באלו המלות הקצרות. כי מה הבדל יש בין אם דר' אומר מציל
מידי או מידי מציל ועד עתה לא ירדו לעומק כונתו בזה.

ואנחנו לעינן מדבריו הנה"ק בפי' משפטים (דק"ק ד"ב דפוס
וילנא) בדר"ה ראו כי אני וכו' כי סוף הדבור זה לשוני אני אמית
אחיה עד השתא וכו' מכאן ולהלאה אני אמית ואחיה מכאן דל"האי
ומנא כל אינן ילא מעט מעט דמותא מניח תהא לון מותא ויקים
לון וכו' יערש.

הנה לפי דברום אלו גם אלה שיזכו לימות המשיח
בימי חייהם ג"כ ימותו לשעה ורק דמותתם לא יהי ע"י מלח"מ כמו כל
האדם ורק ע"י הקב"ה בעצמו ואח"כ יסימו וזהו כונת דברי האוה"ה
ח"ק בדמו דבריו שכל הנבראים ימותו ד"ל גם אותם שיזכו לימות המשיח
גם כמה ימותו ועל זה רמז ואין "מיד" מציל ד"ל מידי של הקב"ה אין
גם אחד שהוא ניצול כלומר ההגם דמידי של מלח"מ יהי ניצולין אבל
מידי של הקב"ה אין מציל. ולזה הקדים מלת מידי למלת מציל כי כן
דרך הכתוב בכל מאמר להקדים המלה שהיא מצוינת ומיוחדת בהמאמר
כלומר שהיא קוטב כל המאמר והיא הנושא של המאמר כמו בכאן דכל

הדיוק של המאמר הוא במלת "מיד" חינו דרך מידו של הקב"ה אין שום אדם ניצול; אבל מידו של המלח"מ יש שניצולים דהיינו אלה שיזכו לזה ובג"ל -- ולכן משפט הקדימה למלת "מיד" בהיות דהיא מצינת ומדמות להדיוק הזה -- וזמן שמצינו גם בספרי הפוסקים וגם במפרשים בשריצים לציון אזהרה מלה שהוא עקרית בנושא המאמר דרכם לציון "את המלה בשני קווים בזה "במו בן מציון הכתוב המלה "מיד" בזה שהקדימה לרמוז בזה את כל האמור ועי' בדברי אזהרה ח"ק ב"פ ירא אליו ד' באלוני ממרא כתב קצת בעין זה במלת "אליו" יע"ש ודו"ק

אל"י ראובנמאל דומ"צ דפנה.

יך

למחבר בן דוד

(המשך מחוברת ב' אות ד')

ג

עמי חנוך בדין מלך חקנה בסיס ובתורן בראש חדר מרחק חזק ינוע, בן עמי תהנוע, אם אבא עם השפה, לבחור עלי ילדן גם תהלוכות השוברים השוברים, אשר על הרבה יחד, ויקמו מעצמם דברי החזקה, שיהא השור במה איש אלה אשר לגדו אגבקותיהם למלחמה ובמחזרים לשוט בעיריות, למצוא להם שדה טפל לקפה מרובת העיר, אינם מבישים למצוא להם מנוחה ומרגוע בקהלה שקמו על שמירה בדין ומחלבה, אבל יתפרצו לפא בגבול העירם שוברים כמורה, לעת מצוא עת אשר יקמו באיזה עיר תרבות אנשים חסאים, מתי מספר, בעלי מחלוקת וגורמים חרבון ועממות עולם וחלול השם מאן במחז.

מדי ודבותי חלא ידעתם גם שמעתם קול צווחה מלחמת תגרה במחזיכם, באשמת השוברים משיגי גמול עולם, אשר בלי זיונם בידם לירות בם אל חומות עריכם, מי גרם לבמה קדליות נכבדות במדינתנו.

אשר היו לשם ולתהלה בסדריהן הטובות ותקנותיהן היקרות וצדקת פורונן כי תעלינה כליל על מזבח הדין והמשטמה ותהיינה לדראון וקלקן נעח ? לא אלה החוטאים בנפשותם מלאכי-משהות אשר הרבם שלופה בידם לחבות על ימין ועל שמאל ומשנאות יהודה והרבנותי ידבין יום יום ?

(המשך יבא)

חנוך העניך שאפראן רב בבאקארעשט.

אל הקוראים

מסיבת המרפס "שהי עמוס העבודה לפני היום לא יכול להופיע המביע במועדה ובהי להטות המביע עם החדשים צינתי על החוברת הודש אלול-תשרי ואיזה מזהם והלאה יופיע המביע מדי הודש בהודש והנה לא אמנע טוב מבעלי מלחידוע בשער בתי רבים את מעשה רב של הרחוק בתוריד חרץ מן בטיח מזה אליו ואוענמאד כי דומין דין פארעלוי שמלכד שישלם עבור המביע במיטב בספו ומלכד שרכש ירכוש הרבה הותמים עוד ישתדל לקבץ מעות החתימה מהחותמים וישלחם אליו ובבר ידוע מאמרם דל (חולין ז:) ישראל קרושים הן וכו' וכו' יעשה אך למען כבוד תורה קלהגדיל תורה ולהאדירה תהא פעלו ומשברתו שלמה מאת נותן התורה.

העורך.

מודעה

ספר "עזרה לחבין" בוצר נכון על דברי גאון המפרשים על התורה וחמש מגלות הראבע דל. ובמבני קונטרס "אור הגנוז" על האות"ח הקדוש על התורה בוצר ממקורות אשר לומדי ואוהבי דבריו הקדושים מתלבטים בהבנתם ונלוח"ב קונטרס "תקנת מוסריים" לסופר סת"ם לישר מרת האותיות ולהנגל מפיצות מהחזקת תליתאי עם חוספת ותיקונים חברי הרב יצחק מעלעזי מעיר באגוראד מהדור עם המשורה 45 לעי

חידה *

א.

יציר עלוב הנני עלי האדמה
נבזה ומפני לא יחשבו רק
ידבאוני ירצונו עד בליון הנשמה
ישביעוני בלמות לבלי חק

ב.

גם עוד אה לי אה לצרה
נצר כמנוי לזראון וחרפות לרב
יד כל בני ומשביב שמע גערה
ישעו מפניו כמפני שחל ורב

ג.

אך מחרפת אנוש' בן תמותה
לא נדאג ופנינו לא יחורו
אם בשמי' מרום הננו בוקר ורבותא
ובנו וחתפאר מלכנו צורנו

ד.

עוד לי אה שני עמו לחברה אדחנו
למענו שכלתי בנים שנים
למען תדעון ירחין נקם לקחנו
ואורי וישעי מרחב שמים

יצחק מעלער הרב בב'עלגראד מח"ס "עזרה ל'חבין"
(על הרא"ב בע ואוה"ח הקדוש)

פתרון החידה מחוברת ב' היא ; שה' מ ש ה
הפותרים המה : הר' יעקב גאלדשטיין יאסי' הר' דוד
משה בהגאון האבד"ק פאלשטישען.

מ"ד

קנין תורה

במדרש רבה (בראשית ג-ה) אמר ר' סימון ה' פעמים כתיב כאן אורה, כנגד חמשה חומשי תורה, ויאמר אלהים יהי אור, כנגד ספר בראשית, שבו נתעסק הקב"ה וברא את העולם, ויהי אור, כנגד ספר ואלה שמות, שבו יצאו ישראל מאפילת לאוריה, וירא אלהים את האור כי טוב, כנגד ספר וימרא שהוא מלא הלבנות רבות, ויברל אלהים בין האור ובי החושך כנגד ספר במדבר, שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבני הארץ, ויקרא אלהים לאור יום כנגד ספר משנה תורה, שהוא מלא הלבנות רבות, הנה כבר רבו המפורשים לפרש המעשה הזה כל אחד ואחד לפי דרכו ואמרתי גם אני לחוות דעתי בביאור המאמץ הזה גלפגנידי, דהנה כבר ידוע מאמרם ז"ל (בבב"א ומו"ק ב"א) בראשית ב' שכל התורה שנקראת ראשית דרכו ובשכל ישראל שנקראת ראשית תבואת ברא הקב"ה את העולם כי כל תבולות המדינות היתה אך ורק בשביל התורה"ק שנתנה לישראל כמו שדרשו חז"ל עה"פ ויום הששי הושקף ה' בששי בגמר מעשה בראשית לומר שחתמה עמהם על מנת שיקבלו עדיהם ישראל חמשה חומשי תורה, מזה נראה שכל עיקר היותנו וחיותנו היא אך בזכות התורה"ק כמו שדרשו חז"ל עה"פ אפ"ל לא בריתי ד"ל התורה"ק שנקראת ברית הומוות שמים וארץ לא שמתן לואת צריכים אנהנו להשתדל יותר שאת וביתר עז שלא ימוש ספר התורה הזה מפנינו ומפי זרעינו ואז אור תורה יאיר עלינו בהשבת הגלות כאמרום ז"ל תורהו בעידנא דעסיק בה מגנא ומצלי (סוטה ב"א) וזה הוא כוונת המדרש ויאמר אלהים יהי אור זה ספר בראשית עמו (ד"ל בהתורה שנקראת ראשית) נתעסק הקב"ה (במאמרים בבב"א) התורה"ק אומרת אני היותי כל אומנתו של הקב"ה כי כך היה הקב"ה מביט בתורה וברא את העולם וברא את העולם, ויהי אור, זה ספר שמות שבו יצאו ישראל מאפילת

לאורה. אין אור אלא תורה (תענית ז' תנחומא ויקרא ד') כי כל זמן שלא קבלו ישראל את התורה היה העולם חשך בעדם כי לא היה להם שום זכות שע"י יהיו נגאלין ממצרים כידוע מאמרם ז"ל על הכתוב (שמות ג'-י"א) וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, מה זכו ישראל שתעשה להם גם ואוציאם ממצרים, ותשובת הקב"ה אל משה, במוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים על ההר הזה (פי' רש"י שתקבלו התורה עליו והיא הזכות העומדת לישראל) מזה נראה ברור שאך בזכות התורה שקבלו ישראל על הר סיני נגאלו ממצרים, ולא אך מגלות מצרים נגאלו בזכות התורה, כ"א בכל זמן ועידן שהיו ישראל נתונים בצרה זכות תוה"ק עמדה להם, וגם בהגלות המד הזה שהנני זה קרוב לאלפים שנה וחושך ענן וערפל סבנו מכל עבר, אין לנו שיוך רק התורה הזאת, לזאת צריכים אנו להחיות באמת ובלבב שלם בתוה"ק ולא תהי' אצלנו קיומה אך כמצוות אנשים מלומדה מהשפה ולחיות ובעשיית המפל לעיקר והעיקר לטפל, לא נבקש את קיומה כמצוה עלינו ונוציא את ידי חובתנו אך בעשיית משתה שמנים בסעודת בר-מצוה שבו ביום יעשה הכרבה להגיה תפילין וגם יגיה מלהגיה עוד תפילין, או בסעודת שמחת תורה שאחרי ההקפות יסגרו המספר תורה בארה"ק על שנה שלמה מבלי לראותה עוד, או בנתינת ספר תורה לאיזה ביהכ"ס שיעשו פומבי גדולה במצלחים ונבל וכנור ובקנית אותיות כנהוג והאותיות הק' פורחות באויר, יען דבכאן עלי אדמות אין דורש ואין מבקש, או בסעודת ברית מילה שידחו אותה במכוון על יום שעבד חפשי מאדונו ויעשו אותה שלא בזמנה נגד דת תוה"ק ובוה יעברו ברית וגדול עונם מנשוא—על דבר זה צריכים להחיות טובה לועד הרבנים דפה שע"י השתדלותם בענין זה השיבו רבים מעון מלדחות הב"מ במכוון על שלא בזמנה—אם נקיים התורה והמצות כדאוי או יקויים בנו מאמה"כ (מיכה ז'-ט"ו) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות ובזכות התורה יוציאנו השי"ת מאפלה לאורה במהרה בימנו, וירא אלהים את האור כי טוב כנגד ספר ויקרא שהוא מלא הלכות-רבות, המדרש דייק תיבת "הלכות" ולא כתב

„מצות“, יען שהלבנות מובנו עשיית המצות בפועל (עי' פ' מהרז"ו הקצר במדרש הנ"ץ שהביא שהחלבות אור המעשה) ר"ל שנקיים את התורה הנקראת אור, לא אך בבחי' כ"א בפועל שיעשה המצות כי לא המדרש עומר אלא המעשה (אבות מ"א-י"ז) ועי'ז נוכח ליום שכלו טוב כמאמרם ז"ל (מגילה כ"ה) כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן עולם הבא. ויבדל אלהים בין האור ובין החושך כנגד ספר במדבר שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים לבאי הארץ, (עי' בפ' יפה תואר שפי' שבו הבדיל בין יוצאי מצרים אשר בחושך הלכו לבין באי הארץ שהוא אור החיים) כי ידוע שכלבד שהישראל בעצמם לא ראו עוד אור ההשכלה ועדיין הי' זיהמת הנפש בהם כמאמרם ז"ל (עי' ב"ב:) ישראל שעמדו על הר סיני (לקבל התורה) פסקו זיהמתם (אחרי קבלת התורה) עוד ערב רב עלו אתם והמה עורו הרבה לרעה ולא הניחו להדור לחם אור ההשכלה והחכמה ובאשר אך ראו שמישה רבינו איננו בתוכם הסיתו את ישראל לעשות לחם עגל מנסה מקור משחת לכל המאת בני ישראל כמו שאמר הקב"ה למשה (שמות ל"ב-ז) לך רד בני שחת עמך אשר העלית מארץ מצרים פי' רש"י שחת העם לא נאמר אלא עמך, ערב רב שקבלת מעצמך וכו'. כמו כן יתר התלונות והתניאות שאנשי דור המדבר יוצאי מצרים התאוננו אך ידו הערב רב הי' באמצע והמה היו בעוכם כידוע שכל מקום שנאמר העם כוונתם על הערב רב, והמה היו ג"כ הגורמים 'שאמרו' איש אל אחיו נתנה ראש ונשובה מצרימה (במדבר י"ד-ד) כי כל מימתם היה אך להתבוללות ולא נתנו לב להבין בהזירתם למצרים וחורו לימי החושך והשיעבוד והרעה להיות עבדים לעבדים אולם מומם היה להם היו שעה הסיר המצר וההנה שאכלו במצרים מכל היו העתיד החפשי להיות חי עם על ארצם ונחלתם וזה היה להם לעקמוץ כי כל הימים אשר היו האנשים האלו לא נתיחד הדבור למשה רבינו כמו שאמר הכתוב ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה לבות מקרב העם וידבר ה' אלי לאמר (דברים כ"ט-י"ז) לעומת זה הדור החדש מבאי הארץ שכל מגמתם והפצם היה אך לבוא לרשת את הארץ

שהקב"ה נשמע לאבותינו לתת לנו חמה לא חסיו אחר מכל מניעה
חמה לא התלוננו כי אם נחמנו מלחמת ה' בגבורים עד אשר באו וירשו
את הארץ.

באז בן עזח יטעם בוגינו אנשים שהמה מיוצאי מצרים ואנשים
שהמה מבאי הארץ, אנשים שמוכנים חמה לתת כל דבר יקר והקדוש
לנו עבור הנאת מועמט שאין בה נמנע ואנשים מבאי הארץ, אנשים
שמוכנים חמה למסור עצמם על קדושת השם בעד תורתנו הקדושה.
אנשים שיאמרו פה נטאף על סוד הבשר ונתבולל בין העמים בעל
בריותיהם וזה שהמה לא נחמנו קרבותנו כי אך על זה האופן יפתר
שאלת היהודים, ואנשים שיאמרו שעתידת עם ישראל היא אך בארץ
ישראל ולשוא כל התבוללותנו להתבולל בין העמים, כי שם ישראל רא
יבחה לעולם כי אך על פי שהסוד הוא ישראל הוא אמרו הבדיל וזה
כונת המדרש הבדיל הלצים בין האור ובין החושך וזה ספר במדבר
שהוא מבדיל בין יוצאי מצרים (התולבים בחושך) לבאי הארץ (לראות
באור החיים) צריכים להבדיל שלא יהיה אור וחושך משתמשים בערבוביא
ולחראות להם את חרון האור מן החושך כי השואפים להתבוללות
עשו במחשך מעשיהן ונחשו מלדתם ודתם ובז למען למצוא הן
מעין שונאיהם ובזו להם, אותם בית ועקב לבו ונלכה באור ה' ויקרא
אלהים לאור יום זה סגור דברים שבו נאמרו הלכות דכות היינו אם
נקיים התורה והמצוות לא אך מלימוד כ"א בפועל כמו שביארנו לעיל
אז יקרא ה' למצודתם והגלות הארץ הזה שנמשל ללילה יאיר כיום.
ובא לשון גואל מים אמן.

טז

למרגל ירבנן

(המשך מחוברת ג' אות י"ד)

ף

אמנם בן סוף סוף יבירו גם אלה העומדים לימין השוברים זובחי-
 ריב, תעתועיהם ורוע לבם, כי "סחדי שקרי אאוגרייתו ילי" (סנהדרין
 כ"ט), ומעשיהם בעצמם יבואו אח"כ ויטפחו על פניהם לשלם להם בעל
 גמולם, וצעקת הרבנים והשוברים אשר שקטו עד הנה על שמיהם, ורכ
 בזון הבנים המשחיתים אשר שמו את העיר במרקהה, וגזרו מפי טפס
 ועולליהם את לחמם בו וגעו ברעב מחסור ובפן, על כבודם כי גלה
 מהם, סוף סוף יבירו אלה האנשים החסאים אשר יתנו יד לפושעים,
 ובשעירים ירקדו סביב האליל אשר יעשה להם, כי כמו שחזא רוקק
 למעלה נופל הרק על פניו (קה"ד ז) יפוזו המה חלק בראש החורבנות
 אשר ימיטו זרע מרעים אלה על האומה, ובעיניהם הם רואים איך
 באשמת הנערים השובבים, יסודי האומה יתמוטטו ועמודיה יתפלצון.

לא אוכל לבשום אופן לחפות על הסדרוננו המורגש באמתנו הנראה
 לעין כל, כי דוקא אלה היונכים משדי החדות, ופרנסתם מצויה להם
 מן הדת, המה הגורמים כל ריב ומדון, להשחית ולבלע כל קדשי ישראל
 ולא אחדל מחבוא פה את אשר יסופר ע"ד הצחוק הנקרא "מדישים
 קלים" אשר דרכי הצחוק הזה ידוע, יעטפו עיני נער אחד במעטפה כל
 יוכל הבט מתחת המעטפה, את ראשו ירכינו על ברכי רעהו, ואחר
 מהנערים בני גלו יגש אליו מאחוריו ויכהו על גבו מכה אחת וימחר
 להטוג אחר להתערב בתוך יתר הילדים, ובאשר יסורו המעטפה מעל
 עיני הנער המוכה, עליו להביט בפני הנערים הנאספים ולהביר מכה
 נפשו. ויהי שם אחד מהנערים אשר לא הצליח בשום פעם להביר את
 מכהו, אולם היה נער אשר ההצלחה האירה לו פנים להביר את מכהו
 בהפעם הראשון, וישאלהו הנער הראשון תנה נא לי אות נאמן כי תביר

את מכה יותר מכל בני גילך, הלא לא נביא אתה ולא בן נביא, ויען רעהו ויאמר, בין הנערים המשחקים, נמצא נער אחד שגמלתי עמו טוב בכל עת, ובכל פעם אשר קניתי לי נופת ומגדנים נתתי לו חלק טוב ואבין מי הוא הממחר להכני נפש ולהרים ידו עלי, אם לא זה שגמלתי עמו תמיד רק טוב.

המשחק הזה איננו רק צחוק נערים כמנים, אבל גם הילדים הגדולים משחקים בהמשחק הזה, והאומה הישראלית אשר עיניה כרוכות במטלית עב, תכיר את מכיה בעינים סגורות, באלה אשר תמציא להם לחם לפי הטף, המורים המרים, השוביים השובבים, וכל משרתי הקהלות הולכי ארחות עקלקלות, אשר פהגסתם מצויה מקופת הצבור, והדת כאם רחמניה, תושימו להם דרור לדרורם מחלב שדיה, אלה הם המכים את הדת והאמונה, מכה רבה.

רגילים אנחנו, בעתים האחרונות, לשמוע על דבר פשיטת הרגל של החכמות, שלא נתנו לנו מה שחיבנו לקבל מהם, האמת הוא כי לא החכמות פשטו את הרגל, כי אם התלמידים שלא שמשו כל צרכם אשר זיפו שמרות בשמן ולו על חשבונן יותר ממה שנצטוו וממה שעלתה על לבן, אבל החכמות עצמן, החכמות יפות הן, אלא שהחכמים מגולסין אותן, והנה כי בן רבני ישראל גדולי תורה, והשוביים המובהקים הולכי תום, יפים אף נעים הם, אלא התלמידים הקטנים הנערים הנעורים מכל תורה ויש האלה, מגולס אותם.

(המשך יבא)

חנוך העניך שאפראן רב בבאקארעשט.

י"ז

שאלה ותשובה על שאלה שאין ויש עליה תשובה.

ראיתי בהירחון קבוצי אפרים חוברת ג'-ד' איך שהרה"ג הר' בנציון ראלער נ"י אבד"ק באהוש לבש קנאת ה' צבאות וצעק מנהמת לבו ויתאונן על אשר הרבנים לא יעשו מאומה להרמת ולהטבת מצב היהדות בארצנו ובמשך דבריו נראה איך שיבוא עם חבילות עצות ותקנות מה לעשות לתקן המעות הזה. ויען שגם אנכי חבר אני לאגודת הרבנים ואחד מבין הרבנים שנבחרו באספת הרבנים שהיה בחורף העבר בבא-קארעשט וגם אנכי הנני קיצר בצרת עמנו ובכל צרתם לי צר. לזאת הנני מרשה את עצמי לחוות דעתי בענין הזה ולגול מעלינו האשם אשר הרה"ג הנ"ל נותן בראש כל הרבנים. הן אמת שבבזר הרה"ג הר' ראלער נ"י אבד"ק באהוש היה המעורר להאגודה הזאת והרבה עמל ויגע עד אשר הוציא מהשבתו אל הפועל וע"פ השתדלותו באו לעיר הבירה לפני שלשה שנים הרבנים הגאונים מבאקוי, ניאמץ ופיאטרע וביחד עם הרב הכולל ד"ר נימרובר התייעצו ושכסו עצה איך ובאיזה אופן יוציאו מבין אל הפועל ההתיסדות אגודת הרבנים למען ע"י יתחזק הדת האמונה שבעזה"ר רפפו עמודיה מאוד במדינה זו ולתכלית זה הוציא מול קורא ועה"ה באו מלבד הרה"ג שלקחו חבל בההתייעצות הנ"ל גם הרה"צ המפורסים שבמדינה והועד הרבנים מבאקארעשט. אולם במי האשם שנתאחרה האספה הראשונה שתי שנים אחרי צאת הקוין הראשון וגם בעת שכבר חלף ועבר קרוב לשנה מהאספה שהי' בבא-קארעשט מבלי שנעשה דבר מה עוד ? האם הרבנים היושבים על מרן בעיירות המדינה אשר כלנו ברבנו ברבית שהחיינו והגיענו לזמן הזה ובכליון עינים ציפינו להאספת רבת הערך הלזו שבו יתאחדו ויתאגדו כל הרבנים מבלי חבול פדות ושישיות לאגודה אחת למען הרמת קר

התורה והיהדות? הלא כלנו באנו לקול הקריאה לעיר באקא-
 רעשט למרות הגשמים והקור שיטרה את וגם הרבנים שמאזיה סיבה לא
 יכלו לבוא שלחו הסכמתם בכתב או ע"י טעלעגראמע ואם נאמר שישנו
 מי שאשט בזה לא כל הרבנים המה אישמוס ב"א הרבנים שנבחרו אז
 בהאספה ואשיטם בראייהם, או יותר טוב אם אומר - ולדבר הזה יסלה
 לי הרה"ג הר"י ראלער נ"י - שלפ"ר הרה"ג הנ"ל בכבודו ובעצמו גרם
 הרבה בזה שנתאחר הדבר עד הנה מבלי לעשות מאומה. כי הן אמת
 שבהאספה גשויה בחורף העבר בבאקארעשט החליטו לעשות בקרוב
 עוד הפעם אסיפה אולם לא נקבעה מקום האספה איפוא תהיה -
 אולי החליטו זאת הרבנים מנהלי האספה אחרי אשר נסעו הרבנים
 לביתם? אך קשה להאמין. זאת בפרט על הרב הכולל ד"ר נימרובר
 שהוא עושה בדיוק את כל מעשיו - ולפתע פתאום קראתי בעת בהמכ"ע
 הנ"ל שהרב הנ"ל יסד ביאסי קאמיטעט מרבנים ובעלי בתים על זה
 אשאלו באיזה כח וזכות עשה הדבר הזה מבלי להתייען מקודם עם
 יתר חברי האגודה או עכ"פ עם הרבנים הנבחרים בהקאמיסיא אם גם
 המה מסכימים לזה - לא ח"ו שאני מצדי הנני מנגד לעשות האסיפה
 הבא ביאסי אולם בן לא יעשה - א' הלא יהודאי הוא ולית הלבתא כוותי
 ובחירת איש אחד פרטי יהיה מי שיהיה אין בו ממש והב" איזה שייכות
 ישנם לבעה"ב לאגודת הרבנים? אם להטבת מצב היהדות הלא לתכלית
 זו היה בשנה העברה קנגרס מכל שלוחי הקהלות מהמדינה. ואם
 לתמיכה גשמיות ורוחניות כמו שכתב בעל המאמר הנ"ל הלא בושא
 חכמה פנינו שגם ליסד אגודת הרבנים דבר שנוגע אך לרבנים נהיה
 צריכים לתמיכה גשמיות ובפרט רוחניות מבעה"ב או אולי בחר עבור
 זה העיר יאסי יען שכל בעה"ב שמה הוא רב בפ"ע או אולי עוד יותר
 מרב וע"ז כבוד הרבנים שמה ברום המעלה? ואני אחזור בעת את
 חברי שכתב בעדק במאמרו "אני עשיתי ואעשה מה שביכולתי אבל
 יחדי אי-אפשר ואינו גם מהצדק והיושר לעשות עבור כל הכלל. א
 בן איפוא זאת עשו וזאת העצה היעוצה לפ"ד לעשות שכל אחדאסוחד

אחד מהרבנים שיכח חבל באגודת הרבנים וכתוב עצתו ודעתו בהסב"ע הזה — שהוא מב"ע רבני ובטח יקבלו אותו כל הרבנים — איפוא ומתי יהיה האספה הבא ומלבד זה יכתוב כל אחד ואחד מאתנו מכתב פרטי להרבנים הנבחרים בהאספה שיהיה בבאקארעשט לתכלית זה, ואז בעהש"ת נוכל לבוא לידי עשי' שיש בה ממש בעגלא ובזמן קרוב וביותר צריך זרין בעתים האלו שהרבה שאלות דתיות העומדות ברומו של עולם עומדות להפטר ומהכות לפתרון ואך בהתאחדות הכחות ובחשואות הדיועות הכל על מקומו ובוא בשלום והשאלה שאין עליה תשובה הריה לה תשובה שלמה.

רב וחבר לאגודת הרבנים.

יה

דבר אל העם!

שמעתי תלונת רבים מהחרדים, הולכי תום אשר בעיר הבירה באקארעשט, ישתוממו על המהות המזוהה אך נעדי בני ישראל ילכו לבית-גימנסיה עברית באקארעשט ועושים את שבתם חול, ואין הבדל אצלם בין יום השביעי, לששת ימי המעשה, שמועה שמעתי כי יוצר הרבנים הנכבדים, ובראשם הרב הפולל הלא הוא ידידי עוז הרה"ג החי"ד יר, נימנעו וברו בכר יצאו במהאז נגד המנהלים של הגימנסיה המזולזלים בשמירת יום השבת! חבר אני ליראי ה' לצאת במהאז גלויה נגד העובדים את פי ה' והוא לא תצלחו לב מי לא יתפלץ לראות אך מנהלים כאלה אשר ממעי יהודה יצאו ומכירו עולם הקשה על התלמידים העובדים להלל את השבת בשאט נפש ולא ישימו אל לבם להתכונן עד כמה הם חוטאים ומחטיאים את הרבים, אם התלמידים כותבים "בהגימנסיה" ביום השבת ומחללים אותו לעיני כל, גם במתוהם משפיעים הם בזה על אחיהם ואחיותיהם הקטנות. לרופף את כל רגשות הרה"ג אשר בלבם, הלא ידעתם כי יום השבת נמסר אל העם אשר בהר

לו השי"ת לנחלה מני אז. "הלך משה ותמו להם את יום השבת לנחה" (שמות רבה-פ"א). לחוק כחות הנפש אשר נרדמו בתרדמה בל ימי המעשה ומדי שבת בשבתו רוח ישראל יקבל תמיד כח חדש להוציא לפועל את כל הנדרש לשלמות תעודה רמה ונשגבה. להכשיר את המעשה להיות רשומי נכר לקדש ולשפר את מעשיו הבאים. למען תהי פועלת אמונה. "למען תלמד ליראה את ה' אלחך כל הימים" אלו שבתות ויו"ט (כיבמות צ"ג) וכל שבת ושבת יביא לו את ערובתו להתפתחות החיים והשתלמות האנושיות ונשמה יתירה... כל מי אשר ניצוץ יהודי מתנוצצת בקרבו ידע את קדושת השבת וערכה, וישמור הוא את משמרתה ותשמור היא אותה בכל ימות גלותו; "אנשי חוצה לארץ בזכות מה הם חיים? בזכות שהם מכבדים את השבתות" (בר"ר י"א) וכמאמר "הכוזרי" (מאמר שלישי י"ג): "ויש לאלהים סוד בהשאירכם והוא שם את השבתות המועדים מהגדול שבסבות להשאיר תארכם והדרכם. וכו'. יעו"ש. רורי נועם, ובתה. לדאבונינו רבו בנית פריצים המחללים את השבת ביד רמה להבעים את שלומי אמוני ישראל!

חובה קדושה רובצת על ראשי המהלה-העברית בבאקארעשט, לפעול על המנהלים של "הגימנסיה העברית", לבל יהיו להביא את התלמידים לידו הלול-שבת! כמה ממון שמעו ישראל בבנין בית-הגימנסיה! והמנהלים רוצים להשקיע בה נפשות בני" להמית רגשותם בשריפת נשמה וגוף קיים... יוכיחו נא בשבט פיהם את המנהלים לבל יעשו במעשי ירבעם בן נבט, להחטיא את הרבים... אל טחטאו בילדו בני ישראל לזרוע על תלמי לבם גרעני שנאה ומשטמה לכל קדשי ישראל, ולהשריש בהם שורש פרה ראש ולענה בהבאישים את ריח קדושת השבת מסורת האבות!... והמחטיא את הרבים, קשה יותר מן ההורגם" (במדבר-רבה פכ"א-ד). הלא תדעו שהשבת שקולה כנגד כל המצות שבתורה (ירושלמי פ"ג הנדרים ה"ל-ה). מדרש רבה בשלח פ' בה"ב -

ראה פ' ד'-ד') ומפני חטאינו באשמת הלול שבת גלינו מארצנו והרבה עירנו כירמיהו י"ז כ"ז נחמיה י"ה י"ג יח' וכן הוא בשבת קיט' ולו שמרנו את השבת כי אז נגאלנו (שבת מ"ח) שמירת השבת היתה התחלת גאולתנו מגלות מצרים, והיא תהי גם התחלת גאולתנו מגלות אלה, אם רק נשמור אותה כהלכתה, ונשוב אל השבת, אל זו השבת הקדושה המעוררת בלב את כל הרגשות הקדושים של האומה הישראלית. את כל נענועיה ושאיוותיה, חזונוותיה ויעידיה, אל זו השבת אשר שמירתה מקרבת אל הבורא יותר מהפרישות והנזירות (כזרי מאמר שני ז' ואני מצאתי ב"ה מקור נאמן לדברי הכוזרי, ממה דאיתא במדרש תנחומא בראשית סי' ג' וז"ל: וכבוד שבת עדיף מאלף תעניתות), אם תשוב משבת רגליך עשות הפעך ביום קדש, וקראת לשבת ענג, למדוש'הי מכבוד וכבודו מעשות דרכך ממצוא הפעך ודבר דבר או תתענג על ה' והרבהתך על כמתי ארץ והאכלתך נחלת יעקב אביך. "כי פ' ה' דברי' (ישעי נ"ה).

ומעתה אל ירים איש את ידו ליטוש תורת אמו. ה' יסיר הרפת עמו, ויתקדש שמו בעולמו, כעתירת מצפה לתשועות ה' משמי מרומו, ונפשו עליו תשתוחח וכגמול עלי אמו' במח בה' עוד יושבהו על מי מניחות והי' ה' עמו, ואתם בני אל חי הזקן והתחזקו להסיר מכשול וקורא לכם גודרי פרץ משובבי, נתיבות ונוכה לראות מלאך שלוח להשיב לב בנים על אבות. א' ב' י' ר'.

בצלאל זאב שאפראן א"בד"ק באקני והגליל.

ב ק ד ר ת

מאת יקותיאל יהודה גרינוואלד (מ-סוגעט)

"לפנים אין לאחור"

דרמה

מחיי עמנו בזמן הזה. בארבע מערכות מאת דר' יהודה לייב לנדא.
ידיהםבורגי

הוצאת חברת הסולל ירושלים. (8° 159 Blatt).

(מחירו בארצנו 50 לייא להשיגו אצל (I. Grünwald Sighetul Marim

טובים היה הימים ההם בעת האטת היתה השליט בארץ, בלב ולב
ידברו הרב עסק כל הימים בתורה, ומשחרתו היו להודיך את אנשים
לתורה ולתעודה, ראש היהודים היו השתדלן לעם, כל ריב וכל פגע אליו
הובאו, והוא לא נזל ולא שקט עד אשר עלתה לו להציל את הנדבא, ועני
מתוך ממנו, והיום מה אנו רואים, שקר וחטופה חמה השליטים בארץ,
כל אה עקב יעקב, וכל רע רכיל יהלך למדו לשונם דבר שקר, במקום
הרב יש מטיף, ומה טובו? חונף ושקרן: הה" מה מבושרה המדות הללה.
ראובן יכבד את שמעון וישמה לבואו, ואך צאתו מביתו יעשה ממנו
צחוק והיתל, ההן אינו הן, רס שקר ושקר, ועוד הפעם שקר, הראש
הקהל? גיב שרות להתנדר, וירדה באפו את עמו; ואם המצא חמצא
רב אשר ירחק את החטופה והשקר, אז רע ומר גורלה, אין לו תקומה
ומנום כי החונפים הבוגדים יקימו לו לשטנה, ועל כל מדרך בף חגלו
ימצא מבשולים, ומה גם בעת קמו עליו הצעירים המתבוללים למלחמה
אז חיו אינם חיים כי יפול שבי ביד צר, וכאשר יראה כי צלל במים
אדירים והעלה חרס בידו, אז יהליט בנפשו לעזוב את משמרתו ולחיות
חיי בדר, ואז ישאל את נפשו, הזאת היא ההשכלה? על הימים הללו

ישרנו משוררנו? הזאת היא ציוויליזאציה? הלא השכלה הזו מביאה
לדני שמד! ואם תשאלו אם אתם חולכים לפניו? או לאחור? או בוראי
פניו יענה גידו ישרנו שבימי ועם מעיני ותמלטה ירקח ברגליו ימחא
בכפיו ויצעה במתיאש אתם חולכים לאחור! לאחור! עד התהום תהום
עמוקה המביאה עד השמד! ואם לא נזעמו בקול עמוד! עד סף תבוא ולא
יותר? או אבדנו בולנו אבדנו...

* * *

ועקב שמענו ועקב הבאה מלב עמוק מלב יהודי נאמן לעמו
ולתורתו ועקב מאיש גדול בישראל ועקב מארץ מרחקים מאפריקא
הדרומית מהרוב הגדול בישראל יהודה לוב לגדא רב ביוהנסבורג
באפריקא ועקב אשר יחסר כל איש רק מלב סהוד נאמן לאלקינו
יבול תבוא ועקב בזאת ובמה אלפים ישראל אשר לבבם ער וזעקו עמו
לישיעה ויוראו עיניו ישנים מתחדמה עורו מעוד מועד. ספרו שד המחבר
האני לעלות על שלחן כל יהודי חרה ולא לשם השיגתו רק יעמיק
ויתבונן לרפא חולת הזמן אשר יתגבר מיום ליום הלא בה דבריו רב
היה בקהלה גדולה עד מאד שמו היה הרב ר' מיכל הוא היה אב נאמן
לקהלתו דאג בכל פעם להטיב מעמד ומצב האומללים אשר בקשו עזרתו
לבו נמרע לאלפי קרעים פעם עבור צרות הקהלה אשר המתבוללים
רוצים להרסה עד היסוד פעם באשמת הצבועים אשר רבים המה לדא-
בוננו בכל קהלה וקהלה אבל הוא יעמד בכל עת בגבור מזומן ללחום
במחמת ההריות פעם וראג לנפשו בעת דואו את הקרעים בקהלתו
אולי לא יצא הוא ידי חובתו-הגם שהוא עומד ודורש על הבימות ועל
הבימות בגול חרוד עד עמק הנפש ושם מודה ומובית מתרגו ומתחנן
לפני שומעיו-בתוכחה אבל מיד מתנחם הלא להתבוללים אין תוכחה
ומוסר ומה גם כי ראש להתבוללים שטיינבאך-אשר יבנה את בית
תפלות הגוברים ויפזר כסף רב למוסדות דתיים של נוצרים-רוצה להיות

ראש למהלות ישראל-לרמום ברגליו כל קדשי העם, מטיף הקהלה יחניף לו בעד בצע כסף ולך וידרש לטובתו וכן איזה צבועים יחזקו לו אבל הרב יאמר לו, אתם בעלי הזהב חושבים שממונכם נותן לכם הרשות והבח למשול בנו אנשי הרוח, אתם חמליונרים עודכם שואפים לרמום עלינו ברגל גאותכם, היה לא תהיה אם גם השקר וההוצפה והכסף שול-שים ביד רמה, אנו הרבנים האמתים מבטלים אתכם כעפר הארץ, וצדקו דבשי הרב באמרו, כי יבדלו המה המתכוללים מעם ישראל ותמעט בתוכנו זוהמתם השופעת והבוקעת עד עמני נפשותיני, וכאשר יראה הרב כי אבדה כל תקוה לקבץ את איברים המדולדלים למקומם, אז יחליט בנפשו להקדיש כל כחו להרעיון הציוני, אחת היא לי-יאמר הרב-שרשעים וצבועים נוספים על המחנה הזה להשתמש בו להנאתם, אני לא אעזוב את מקומי, אם כליתי את כחי לריק בקהלות הגולה, הנני לנסות להציל את שארית ימי חי מבלין ואבדן, שם יש תקוה גם לי להצליח במלאכתי ולעשות דבר ממש, ואולי בסביבה ישראלית על האדמה אשר אבותינו הרוו אותה בדם, ובאור טהור מארס הגולה תהי לנו היכלת לגדל דור חדש, בריא ורענן, דור אשר גם בני ובנותיו יהיו נאמנים עם עמם ועם אלהיו ואין ירדנו פלאים-יאנה הרב-בשעה שאני רואה שהיהדות לבשעצמה, שנשמת האומה שבה תלויה תקות ישראל לעתיד מפדכסת וגוססת בכל ארצות ההשכלה, לפני שנים אם אבותינו סבלו רדיפות בצפון גדלו והצליחו בדרום, אם התורה נשחכחה ונתדלדלה במזרח, נתפתחה על ידי רבנים וחכמים במערב, פעם היתה בכל ופעם ספרד, פעם צרפת ופעם פולין מרכז ישראל לשד חייה, לא בן היום הנני רואים קהלות גדולות ומפוארות ומפורסמת, קהלות בעלות רבבות יהודים הדוחקות את כל היהדות לתוך תחום צר, לאיזה פנה נשכחה וקרן זוית חשיכה, ומכל הקהלות החן יוצאת בת קול המכרזת, או לנו מעלבונה של תורה, דור החדש לדאבוננו שמד וכליון, אדמה כי

כל איש אשר לא הכה בסגורים יראה כי אמת בפיו ולא עת לחשות
 היא, וכאשר יראה הרב כי לריק יגע, ואין תקוה, יחליט לכתוב גז
 פטורין לקהלתו לפי שלא רצה לכלות את חייו בשפלות ועבודת, שיהיה
 בלי תשמיש בידי מומרים ולצים ומזיקים ולהשתתף עמם על ידי
 שתיקה בעבודת ההרס והשמד ובכל אחרונתה, אי אפשר לי-יאנה הרב
 אי אפשר לי להוסף על פשעי לשקר בשביל לחמא עניא זה אי אפשר לי
 לו גם מלאו ביתי כסף וזהב אי אפשר לי כי כל הבנינים אשר הייתי
 בונה במושב שנות חיי עומדים על חול השוטף הנסחף מגלי הזמן,
 ונסחפים הם עמו לתוך מים שאין לו סוף, כי למה נבחיש ולא נודו כי
 הדור השני של היהודים המתבוללים ההם לא יהא לו חלק, ונחלה
 בישראל, ונוספו גם הם על שונאיו בכל הקורמים להם, ואם גם רבו
 מאד המתפרצים, אבל בצדה דברי הרב באמרו, אם גם מי המבול
 גוברים ושוטפים ומכלים כל היקום, כל עוד שישנו נח אחד הנמלט
 בתיבה אחת קטנה הצפה על פני המים, כל התכוות והאידיאלים
 המגולמים והתלויים בנפש האדם חיים וקיימים, ועל כן אמר אלהים אל
 משה, אכלה את כל הדור ההוא ואעשה אותך לגוי גדול, ובכל ימי
 גלותינו היתה תמיד תיבה אחת, עדה אחת, אורק ישיבה אחת אשר
 בזכותה נמלטה שארית ישראל מכליון, פעם בבל, פעם מצרים, פעם
 שפניא, פעם צרפת, או פולין, ויש תקוה שהפעם והלואי שמן היום עד
 סוף כל הדורות, תהי ארץ אבותינו מצודת היהדות ומקלט נדחי עמנו
 וכאשר שמע בן הרב דברי אביו אשר-לדאבון הרב-גם הוא מדור
 החדש יאמר לו, אבי אתה עלה לארץ אשר באהבתה היית שוגה כל הימים
 תחית האדמה ותחית תקוות ישנות ונשכחות תחיה גם רוחך ותחדש את
 כחך, אתה תחיה שם חיים של שלום, של שלווה, של נחת אני אעמוד פה על
 משמרתי נאמן לתעודתי בחיים, אני בן הדור החדש הזה יחד עם חברי
 הצעירים והחולמים כמוני הננו לגמור את מלאכתך, הננו לאסור מלחמה

על התקופים האלה שבתיהם מלאים עין ולכותיהם מוסר, נטאטא אותם
בנטאטא השמר, אותם ואת עבדיהם העושים את רצונם בעד בצע כסף
או בעד כבוד של שמר העובר בצל עוף הפורה באויר נטאטא אותם
מתוך קהלת ישראל המתנגנת והמתרזקנת באשמחם, הרב ישמעל ממנו
ראש הלומות בני וישיב לו הימים הבאים ויכחו אם צדקת אם לא, אם
יש בבחך למלאות אחרי רצונך אם לא, אבל לכל הפחות, זאת עשה :
לך אל חבריך הצעירים בעלי הבשרון ובעלי העתיד הנושאים על
שכמותם את עתידות דורנו הבא הראה להם את האנשים ההם המתומרים
בהשכלתם והמכריזים על התקרבותם ושאל אותם אם אנו הולכים באמת
לפנים או לאחור . . .

* * *

הספר הזה בלו מחמדים, וראוי לפרסו, ואני מתחייבם להביא תורה
להרב המחבר על עמלו ויגיעו ובמזחים כי הספר הזה יעשה רושם עז
בהרבה לבבות בני ישראל אשר לבבם עוד ער להו ולתורתנו והספר
הזה בספריו הקודמים מלא רעיונות עמוקים תשואות חן חן לו.

ציין לנפש חיה

ביום א' פ' תולדות הובל לקברות הרבני השני בתויר עסקן צבורי
הר' אליעזר זאב ברי חיים ארי' הלוי הנקרא הר' זאב ליבלי דל' הנפטר
היה אחד משרידי הדור הישן אשר הקדיש כל ימיו לתורה ולתעודה
ולמרות טרדותיו טרדת הפרנסה פעל ועשה הרבה לטובת עניי ארצנו
ולטובת עניי חו"ל, הוא היה אחד ממיסדי את בית המנסת אורחוס אשר
כל עובר אורח ימצא שמה מקום ללון, גם הדרך את בניו על דרכי
התורה והיראה, כבוד גדול עשו לו במותו, בהיותו לקחו חבל יותר
משני אלפים איש, והרבה הספדים ספרו עליו, ובצדק נזכר לאמר עליו
חבל על האדון ולא משתבחין.

י"ט.

מעורר ישנים

אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. היהודים מראמני הישנה
 שעד תקופת המלחמה הגדולה והנוראה לא זכו לכתר שם טוב בעולם
 היהדות והסתפקו במיעוט לחיות היו צער לסבול עול הגלות יסורים
 שאינן של אהבה כי אם של שנאת העמים, עתה שנתגדלה ונתרוממה
 ראמני ונתעשרה עושר פוליטי ועושר אוכלסין, ומצד השני נתמוטטה
 רומי הבכירה ונתחלקה לכמה חלקים, זכו ליטול חלק חשוב בהתפתחות
 עם ישראל, מחויבים הם להיות ראש פנה לבנין חדש של היהדות
 במזרח אירופה. היהודים מעיר הבירה הבינו את לשון הזמן, שמעו את
 פקודת ההיסטוריון, החזירו עטרה ליושנה וקימו ומכלו עליהם ועל זרעם
 להיות חיים צבורים בקהלה מסודרת. הקהלות בראמני הישנה הבינו
 שמוכרחים הם לעשות אגודה אחת ויסדו אגדת המחלות. בעת כזאת עת
 לעשות לה' רועי ישראל הרבנים שומרי משמרת הקודש, שמצבם הרוחני
 והגשמי עמד תחת השפעת הגלות הרע והמר בראמני קודם בוא עת
 החופש והדרור, עת סידור קהלות, התחילו גם הם להראות את כוחם
 הרוחני כח התורה. הרבנים שעומדים בראש מלכות הרוח בראמני
 הישנה, גאוני התלמוד וצדיקים בעלי מצות ורבנים נאורים המשכילים
 על דבר ה', קשרו קשר של קימא ויסדו אגודת הרבנים מכל שיטה
 ושיטה, באספת רבנים פה בבאקאדעשט הדליקו נר הרבנות המיוסדת
 על אדני החיים הישנים והחדשים, ואף כי שרות האנטישמיים שמפרק
 הרים ומשבר לבבות הפדעו את מנהגי אגודת הרבנים בעבודתם עבודת
 הקודש להוציא מבח אל הפועל את החלטות שנתקיימו על הקנגרס של
 הרבנים בבוקרשט, הם מבינים את עצמם בעמוד עבודתם עבודת עם
 ישראל וממתינים שעת הבושר להתאסף עוד הפעם באיזה מקום תורה

באיזה עיר ואם בישראל פה בראמני. המטרה הגדולה הזאת להרים קרן התורה ולהגדיל כ"ח הרבנים מטלת עלינו החוב להראות ספרי היחוס של הרבנות שבכל עיר ועיר. יען כי בהתקופה האחרונה הרבנים בראמני הישנה לא יכלו להשפיע על הקהלות. נשאלו בדי אמות של הלכה, עמדו מחוץ למחנה המעשיית. הדור החדש אינו מכיר את מוריו ואינו יודע מאומה מהעבר של הרבנות בראמני הישנה. ונחוי הדבר במאוד מאוד להראות לאלה שחושבים שהרב שעומד עתה ומבקש זכותו וזכות התורה כקטן שנולד דמי, שהוא באמת גדול לא רק בחכמת וביראת ה', כ"א גם בדברי ימי ישראל בארצנו. צריכים אנחנו לכתוב דברי ימי הרבנות והרבנים בראמני הישנה גם מטעם אחר. ראמני נעשה לארבעה ארצות. הימנו שלש ארצות שעד עתה לכתו חלק ביהדות מרוסי אוסטרי ואונגרי נספחו למדינתנו. והמדינה העתיקה בראמני נבחרה מההשגחה ליקח חלק בראש ההתפתחות של היהודי בראמני בעתיד. הרבנים הגדולים מטרנסילוניה בוקאווינא בסרבי שמוכרחים הם להשתדך עם הרבנים בראמני הישנה שמתפתחים שהזויג לא יעלה יפה. חוקרים ושואלים, מי הם המנהיגים התורנים בארץ ראמני, איזה היא מקור מחצבתם. הקב"ה מזווג גם זויגים רוחנים ועושה סולמות בדברי הימים.

צריכים אנחנו להראות לגדולי התורה ובחכמת ישראל בארצות הנספחות שהרבנות בראמני הישנה הוא סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה הנאונים והצדיקים והמטיפים רבני דאגדתא שבכל דור ודור היו מלאכי אלהים שעולים ויורדים בסולם היהדות. לא נבחר בנפשינו שהיהדות בראמני הישנה לא זכתה לכתר שם טוב בישראל, אחינו בכל תפיצות ישראל דנים על היהודים בראמני מקצתו ולא מכלו. היינו מה שענייהם רואות מעשה זר מעשים מכוערים מאיזה אנשים התלושים מאילן היהדות וגרים מעבר לים בלי שום שייכות עם מקור מולדתם. בזמנינו שהיהודים

מראמני צעדו קדימה עומדים על שדה מערכת היהדות ונעשו לנושא חשוב של ההיסטוריה היהודית. עלינו להראות את כל ישראל את ערכם הרם של היהודי בראמני ואף כי אין אנחנו יכולים לגמור את ההלל על העבר שלנו בארץ הזאת. אולם אנחנו מוצאים אבנים טובות ומרגליות בהחול הזה של הגלות הרוחנית והפוליטית. מדוע לא נתפאר גם עם שרי התורה ועמודי העבודה בארץ הזאת במשך הרבה מאות שנה ? אין נחיצות כי רובלא לחשוב ולזלזל את כל הטעמים שמדברים בעבוד הצעתי. אני מרשה א'ע לבקש מכל רב ורב שבכל עיר ועיר ובכל קהלה וקהלה לאסוף את החומר שיש לו ערך בעבור הענין הזה לרשום את סדר הרבנים שקדמוהו לתאר את מהות נפשם דרכם בקודש. אופן תורתם. זה איזה שנים שכתבתי אודות הרבנים והרבנות ביאסי תקותי חזקה שהרבנים בקהלות הגדולות יכתבו גם הם מאמרים כאלו וגם רבנים מקהלות קטנות שאינם מכילים חומר בעבור מאמר שלם יכולים ללקט אורות על שדי דברי ימי הרבנות כפי אשר ידם מגעת. נפרסם לא רק את שם אלה הגדולים שעמדו לנם הקהלות. כי אם גם שם אלה שנחבו אל הכלים כדי קודש שנשאו סבל זמנם עול שיעבוד הרבנות בראמני. צריכים אנחנו להחיות את אלה שבעבור המן הם רק עצמות יבשות. צריכים אנחנו להראות את מעשה הגדולים עמקי המוח שמפיתים רוח חיים בהבריהם בקבר אחד של ביאים בבית עלמין של ההיסטוריה שנחשבים כמתים יען כי זרעם ותלמידיהם אינם עוד בחיים הצבוריים. צריכים אנחנו להתעסק את עצמנו עם העבר של הרבנים מראמני הישנה כדי שנעשה פרי בהוה ונעלה לגדולה בעתיד. אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

ד"ר יעקב יצחק נימירובר

רב הכולל

כ.

”בַּח יִשְׂרָאֵל”

והו' כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל (ס"פ בשלח)

במה גדול כוחו של עם ישראל ? מדוע העם הזה עם פלא הוא אשר עם כל תלאותיו וצרותיו, לא מת לשחת ככל הגוים אשר כבר אבד זכרם מן הארץ ? בשנהדור לעומם הדבר, נראה כי כחו תלוי רק ברועיו ומנהיגיו, המה היו אשר מעולם נטרו כרם ד" צבאות לבל יעלה בו שמיר ושית, המה היו אשר הקדישו כחותיהם והקריבו נפשותיהם על מזבח הדת והאמונה, לקשר נשמת ישראל לשרשה בשלהבת בגחלת המה היו אשר שברו כל המסכים המבדילים בין העם לאבינו שבשמים והצילו אותו ממיתה נצחית, ולא רחוק הוא להעמום בונה זאת בדברי ר"י במד' מגילת אסתר פ"ה אדרינום כימר א"ל לר' יהושע גדולה היא הכבשה שעומדת בין שבעים זאבים א"ל גדול הוא הרועה שמצילן ושוברן לפניהם, מבט השקפתו של ר"י הי' כי אושר והצלחת העם הזה תלוי רק ברועיו ובמנהיגיו וכמו שגילה דעתו בעת שאמר לר"ג (ברכות כ"ח) אוי לו לדור שאתה פרנסו, וע"כ אז"ל (גיטין ז') בזמן שמצנפת בראש כה"ג עטרה בראש כל אדם ולהיפך אז"ל (פד"רא פ"ה) בזמן שהרועה תועה הצאן תועין אחריו, והיו מאן גברא כא מסהיד על הרעיון הזה ד"ע' גבור הרוח ברוחו ובכיר האומה בשעתו הוא היה דורש למה נמשלו ישראל לעוף מה עוף אינו פורח בלא כנפים כך ישראל אינם יכולים לעשות דבר חוץ מומניהם (ויקרא פ"א) ועינינו תחזינה לרמוז בזה נעיצת התורה סופה בתחילתה, (ישראל בראשית) בשניהם יש תיבות ראשי ותיבת לב"ת, רמז נכון ונשא כי הראשים הם הם עמודי התוך אשר כל בית ישראל נשען עליהם, בכח לבת אש תורתם, יכולים

להפיח זיקי רשפי אש שלהבתיה בלבבות ישראל, להאיר עיניהם לתורה ולאמינה ובהם תלוי קיום האומה הישראלית ומיום כל מעשה בראשית (כע"ז ה.)

אולם מה בח ביד יפה ? במה הרימו כרן ישראל ? האנודה, היתה האמצעי היותר כדוק ומנוסה להתפתחות האומה ולהשתכללותה. היא היתה אבן השתי להתרוממות העם במצבו הגשמי והרוחני, בקול דברים חוצבים להבות אש אחדו וקשרו בקשר עליון דאורייתא כל השדרות שבעם, והבערה לא לחלם יצאה לחלק העם לביתות ולהפלגות, ב"א על הכלל בולו יצאה להבנים תחת כנפי השכינה גם אותם אשר לבם קר בקפאון ורחוקים מהיהדות במלא עינם, לפסוח עיניהם ולהרחיב לבבם ולהחזירם למוטב ע"י המאור שביהדות, לא כאלה אשר סללו להם נתיב חדש, לא דרכו בו אבותינו מעולם ופעמו צורה ולבשו דמות דיוקנא חדתא להחשיב חלק גדול מהעם כאחרים המדולדלים ולעשות אותו ליצירה אנכית, צדדית וספלות-כונתם רצוני ומעשיהם אינם רצוים, מעולם לא נצחנו ב"א אשה אחת היא אסתר המלכה באמרה לך כנום כל היהודים ישימו נא נגד עיניהם דברי הנאוך בעל יערות דבש (ח"ש דרוש ב') וז"ל אמנם על מה שבנם כל יהודים פושעים ורשעים שהפרו ברית ונהנו מסעודתו ונבעלו לארמיו ולא דהה אותם ורדפם לחרמה, זהו שאלת הגמי מרדכי מה'ת מניין, שעשה כן לחבר פושעים וצדיקים יחד הלא נאמר בהתחברך לרשע פרץ ה' בו ע"ז בא התשובה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמין מרי דביא ונאמר ישחלת חלבנה ב"מש ד"זל כי מזה למדו לקרב לאחדים אפילו פושעי ישראל ע"כל והמה מילדין לעינים. והלא במצות ואהבת לרעך כמוך, ובלא תעמוד על דם רעך גם רשע בכלל כנראה מ"ש"ם (סנהדרין נ"ב:) דגם ישראל עומד עבירות בכלל רעהו הוא וכן מ"מש בתורה (פ" שמות) דמה תבה רעך ופירשי רשע כמותך ואע"כ למדין מני' (סנהדרין נ"ח:) דהמגיב ידו על חברו

להכותו נקרא רשע. ובפ' פסק הרמ"בם (ה' רוצה פ"ד הי"ב) באוכל נבילות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו. וז"ל בסוף ה' רוצה אע"פי שעדיין לא עשה תשובה מצוה לטעון כו' והתורה הקפידה על ישראל בין רשעים ובין צדיקים. מאחר שהם נלויים על ד' ומאמינים בעקרי הדת כו' ע"כ הזהב. ומה דנ' מד' הרמ"בם שם דרך משום חשש שלא יבא לידי סכנה מצוה לטעון עמו לדעתו הר"מ רק מעמא דקרא דריש אבל לדינא מודה דגם בליכא חשש סכנה מצוה לטעון עמו דהא ק"ייל דמצווין גם להשיב אבידתו (בחמ' סי' ר"ס) ובכלל הזה להצילו מכל נזק שם (סס"י רנט) והא דבפסחים ק"יג: א"רש בר רב יצחק אר' דאי חזי ב"י דבר ערוה מותר לשנאותו ורנ"בי אמר מצוה לשנאותו וכן פסק בש"ע חומ' סי' רע"ב ע"ש. כבר חלקו האחרונים דבשנאה שכלב הכתוב מדבר כדמוכח מערכין ט"ז: אבל בפעולות האהבה והשנאה אדרבא אנו מצויים למנוע מלהרע לו ולעשות פעולות הגורמים לאהבה אותו וכן מטין ומורין ד' הרמ"בם (פ"ד מ"האבל) שכל הדברים שהביא שם בכלל מצות ואהבת לרעך כמוך נכולם הם פעולות או דיבור ולא דברים שכלב וקין שהלילה לראשן ישראל לחשוב מחשבות התבודדות והתכווצות. ולשלחם מאתנו כשעיר המשתלח. אדרבא עלינו לחגור שארית כוחנו להשלים גם אותם עמנו ולהצילם מבור שחת מכליון חריץ מיתת עולמות. ועז' נא' ולא תעמוד על הם רעך.

יכומו נא הרועים ויסובבו ברחובות מדרשם ז"ל ויוכיחו לדעת מטרתם ותעודתם הרמה והנשאה הלא כה דבריהם במד' תנחומא פ' שמות. ומשה ה"י רועה כתיב ד' צדיק יבחן אמר ר' יצחק במה בוחן את הצדיקים במרעה דוד נבחן במרעה שנא' מאחר עלות הביאו כו' אף משה נבחן בצאן שנא' ומשה ה"י רועה. ובמד' תהלים מבואר יותר אר' יהושע מהו ממכדאות צאן שהמה כולא אלו מפני אלו. מוציא את הגדים ומאכילן ראש עשבים. ומוציא את התיישים ומאכילן אמצען של עשבים

ומוציא את הזקנים ומאכילן עיקרו של עשבים אמר הקיבד הואיל ויודע
 לרעות צאן ירעה את צאני אלו ישראל כו'. בלי תפונה כי חשב ג'
 מינים שבצאן נגד ג' כיתות שבישראל צדיקים, רשעים, ועז כונה
 חכמתו העליונה ית' לבחנם במרעה צאן להורותם דעה ולהבינם
 שמועה, כי עליהם לפרנס את כל הג' כיתות הללו במזון הרוחני, איש
 איש כפי רוחו ומדרגתו ולנהלם על מי מנוחות הדת והאמונה, ואם
 תתעצם הישרה הלאומית, וגוית האומה תתחזק והיא תצדה. (סוף יבוא).
ה"ק היים ראבינאוויטש בה"ה צ מה"רש ז"צ
חופ"ק באקארע'שט יע"א

כא

בגמ' ב"מ פ"ו אר"י אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת
 בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו אבל מה שעשה אברהם ע"י שליח
 עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח וכו' יקה נא מעט מים, והבית בצור ויצאו
 ממנו מים ושתה העם (במדב"ר פ"ד, תוספתא סוטה פ"ד מדרש תנחומא
 פ' לך סי' ד') והקשה זקני הגאון רבי ר' העשיל ז"ל בס' חנוכת התורה
 בפ' חקת מדוע נענש משה רבינו ע"ה על שהכה להסלע ולא היה מדבר
 אליו הלא היה מוכרח להכות אותו ולא לדבר אליו, כי איתא במד"ר פ'
 בא ובכמה מקומות שהשכינה היתה מדברת מתוך גרונו של משה ע"כ
 אם היה משה מדבר להסלע היה נחשב כמו שהקב"ה בעצמו היה צוה
 להאבן ליתן מים וזה לא היה אפשר, שהיה צריך הקב"ה ליתן המים
 לישראל רק ע"י שליח כמ"ש הגמ' הגיל ע"כ טוב עשה משה שהכה
 להאבן ולא היה מדבר להאבן ע"כ קשה מדוע נענש משה רע"ה ע"ז ע"ש
 מ"ש שם. אך י"ל דאיתא בס' זרע ברך בשם כ"מ שמשה אינו יכול לכנוס
 לא"י משום דאמר לו הקב"ה לכה וגו' והוא סירב בשליחות, אבל איתא
 במפורשים שהיה לו תירץ ע"ז שאמר מי אנכי כי אלך אל פרעה, וכי

אני הוא אנכי שאמרת לעקב אנכי עמך ואנכי אעלך גם עלה. ע"כ אם נ"מא שהקב"ה היה מדבר מתוך גרונו של משה ע"י אי אפשר לומר זה התירין הנ"ל משום הכי סירב משה בשליחות כי משה אמר מי אנכי כי ארד אל פרעה וכי אנכי שאמרת כי אנכי אעלך וגו' דהא אם הקב"ה מדבר מתוך גרונו של משה הוי כאלו הקב"ה בעצמו הלך להוציא את ישראל ממצרים ע"כ שפיר נענש משה במה שסירב להשליחות ע"כ לא נכנס משה לא"י עיין מ"ש זקני במגלה עמוקות בזה ע"כ לפי צ"ל שמשה היה בדעתו שהוא במדרגתו של שאר הנביאים שאין השכינה מדברת מתוך גרונו ע"כ אם אין השכינה מדברת מתוך גרונו ע"כ נתחייב משה ולא הלך לא"י משום שהכה להסלע ולא היה מדבר להסלע. ע"כ בעת שהכה להסלע אמר לו הקב"ה יען לא האמנתם בי וגו' לכן לא תביאו את הקהל הזה וגו' כי נתגלגל עדיו העונש ממני שלא יכנס לא"י במה שלא דיבר להסלע או במה שלא הלך תומכי בשליחות של הקב"ה לישראל כ"א הקב"ה מדבר מתוך גרונו של משה נתחייב על שסירב בשליחות של הקב"ה ואם אין השכינה מדברת מתוך גרונו נתחייב על שלא דיבר להסלע רק הכה אותו ודו"כ. ונחזור למיש שאברהם אבינו קיים הכנסת אורחים בעצמו ואמר מצוה זו יותר מבשליחו ע"כ קיים הקב"ה כ"כ בבניו (עיין סוטה י"ד) ויל' מ"ש בדישי פ' וירא שממרא נתן לאברהם עצה על המילה וקשה מדוע הוצרך לאברהם מן ממרא עצה על זה המצוה שהקב"ה בעצמו צוה לו לקיים? רק י"ל שהספק היה לאברהם אבינו אם למול בעצמו או ע"י שליח נתן לו ממרא עצה שימול בעצמו ולא ע"י שליח עכ"פ שנתן לו עצה על המילה שימול בעצמו ע"כ נגלה הקב"ה אליו בחלקו לא ע"י אלאך ולא ע"י שליח מדה כנגד מדה כמו ש וא אמר לאברהם אבינו שיותר נכון לקיים המצוה בעצמו לא ע"י שליח.

הק' שמואל מאיר בן ההג"ה צ"ר נתן דוד הכהן האללענדער
 י"ל"ט"א אאר'ק איסאנע רב החופ'ק טשערנאוויטש.

11

על שלשה דברים העולם עומד על התורה ועל העבודה ועל
גמילות חסדים (אבות פ"א) נודע כי בזמן הזה דבר הפורצים נגד התורה
באמרם לא כימים הראשונים ימינו מעלה כי אני היום כבוד דעה ועלינו
שמש המדע וורה המאור לארץ ולדברים עליו ואפס חוטך אשר היה
מקדם במחנה העברים אשר היו יעודים ומוסותם בסנודים את אור המדע
לא ראו לכן המה ברעו ונפלו אם לא סמכו עצמן על משענת התורה
ולא כן אנהנו היום אשר מעמנו מעין הדעת והשכלה אנו הפצים להיות
מהלכים בין העומדים האלה כי זה מטרת האדם להיות הולך
ולא לעמוד על מקומו הראשון והלא אנו רואים כי כל דברים בעולם
נבאים מזה החיות באופנים ותהליכים בכל יום הדינים לבקרים ומדוע
אנהנו עומדים בעמוד כדור ובחומות נחישות על המצוי אשר בה חלבו
אבותינו מעולם ולמה לא נלך קדימה לשמים ולא לאחור לרדת היום
נחקה עבודת התורה והמצוות הדינים והפך בחך מהאני הדינים
ופדשתי מאחור ברבות פק ג' בשמחות הלילה בשמחה ראשונה חמור
נועה שניה כלבים צועקים כי הכונה בגלות הזה הדימה ללילה שמו
לנו פחים שלשה (הדלשון משמר הנה עיש הציונה כמו ויטם אותו
במשמר) משמר אחד המור נוער כי נודע בהשתנה העת נוער והחמור
וכן אלו המורים צועקים כי העתים נשתנו ואך למותר להרחיב במדרים
וסיגים אשר גבולו לנו הראשונים ונעים וטוהר ישראל כון לזה באמרו
כי הנה הרשעים ידרבון קשת בנינו חוצים על יתר לירות כמו
אופל לישרי לב הכונה כי בזהם מתגברים חן לדברים הנראים
במותרות וזה בנינו חוצים על יתר לירות כמו אופל לישרי לב שלא
ירגשו מהם הפצים כי באמת ספקשים לעקור זה את חבל כי יודעים
אם השתות ידרבון נדון מה פעל אם חסוד אינו חסן בשל עורר ונפל
עורר ונפון ואחור (בשלהי שבת) יודע כי צדיק חסן חסד זה כלב כי

הלכך לשדי אינשא אומצא משחא וחוטרא אבתרי דלא ליתני למסרך.
 הטבע הכלב אם נותנים לו פעם אחת מבמש עוד ומחלא אמר הראה
 לכלב האצבע רוצה כל הוד כן הדור דור שוא היה מבקשים לוותר להם
 איזה מנהגים ואמנם לבסוף הרשעים כיום נגרש השקט לא יוכל ומבקשים
 עוד כנודע מזה חכונה כלבים צועקים והבן ונגד כת המחדשים כאלו
 דברו הו"ל בנושא דרושנו בלשונם לשון חכמים מרפא על שלשה דברים
 העולם, "עומד" אם גם אמת נכון הדבר כי האדם בגדר מהלך לרוח העת
 והזמן אין זה נכון רק במדעות טבעיות ועניני ארציות לא כן בעניני דת
 תורה לא נלך ולא נט פסיעה אחת מן הגבול והלאה אשר גבלו לנו
 הראשונים, וזה כונתם באמרם על "שלשה דברים העולם, עומד" ולא
 לשנות חו מהמסורה לנו, וזה יהיה עמנו כאשר היה עם אבותינו ובאורם
 נסע ונלך ויטהר לבנו לעבדו שבם אחד בב"א.

יצחק קליין חונה פק"ה סאטמאר.

כג

שאלת שמירת השבת בבתי הספר עומדת על סדר היום. אחינו
 הוראים בטרנסילוניה ובראשם הרבנים הגדולים מבקשים מהממשלה
 שתתלמידים היהודים שיעד עתה לא כתבו ביום השבת בבתי ספר
 הכלליים לא יהיו סוכרחים לחלל גם תחת ממשלת ראמני את יום
 הקדוש הזה. גם פה בראמני הישנה שתנאי החיים אחרים הם ותלמידים
 בבתי הספר הכלליים שהמה חרדים על דבר ה' מצעדים הם הרב
 הכולל ד"ר נטורי קרתא לוחם זה כמה שנים מלחמת מצוה בעבור אלה
 מבני ישראל שאינם רוצים לחלל את השבת בבתי הספר או בזמן הבחינה.
 גם באסיפת הרבנים בשנה שעברה פה בבוקרשט הרבנים מכל המדינה

ובראשם מנהיגי אגדת הרבנים הרימו בשופר קולם נגד חילול שבת והרא לעם ישראל את גודל ערכה של שמירת שבת: לדאבון לבנו עדיין השט מרקר בתוכינו, גמנוי אחת שאין לה שום שייכות עם הקהלה העברית דפה רק שדירתה דירת ארעי הוא בבית של הקהלה זכתה להיות נחשבה בתוך בתי ספר הכלליים היינו שתעודתה יש לה ערך רשמי הגימנוי היצא הלכה והמורה את שמה מחתה את שם ישראל הנמרא עד עתה עליה ועבודה גוררת עבודה והתחילה לחלל את יום השבת ומצאה טעם לפגם בעבור החטא הגדול הזה באמתלאות שונות תלחה את עצמה על אילן גדול בגוררת הממשלה שביום הראשון לא ילמד בבתי הספר כלליים. הועד הרבנים דפה יצאו נגד המורה הראשי של הגמנוי הזאת שעדיין עומד במדרג הרבנים דרשו בבתי כנסיות בענין הזה והרב הראשי ד"ר גימורובר ערך מכתב מהאק נגד הנהגת הגמנוי הזאת. היישוב ראש של הקהלה מר עלו בערקאווטש והציר בבית המחוקקים מר ד"ר שטערן השתדלו גם הם להסיר הממשלה הזאת ולגלות את הרפת הגמנוי מעלינו. גם אנחנו הדפסנו ופריסמנו את מכתב המחאה של הרב הגאון המפורסם מ"י זכ"י בשית מויה בעלאל זאב שאפראן נ"י אבד"ק באקוי. אולם לדאבוננו המורים האלה שיש להם זכות אוטונומי הקשיחו את לבם ונתנו כתף סודרת לכל דברי המחאה הנאמרים גם באספת הציונים, בהברת בני בברית ואגודת המלומדים (אינירע טיטראצילאר) צריכים אנחנו להדגיש שלא רק האדוקים והמחזיקים בנושנות כ"א גם העברים הנאורים החולבים קרימה הרינו בשופר קולם נגד השערורתי הזאת.

אנחנו על משמרתנו נעמוד ונלחום בבית מלחום למחזור החזרה ליושנה לכל יהלל שם שמים בפרהסי בעשיות יום השיק לחול. זכות תורה'ק תעמוד לנו שנישנה וגם נעשה חיל לתפארתנו ולתפארת בית ישראל.

כד

בסי' דעת תורה מהגאון דק' בערוזאן הל' שחיטה סי' כ"ז סי' כ"ז
שנשאל בדין בהמה ששחטו רוב הסימנים ושהו בנתיים וחתכו חתיכה
בשר מבית הצואר ואח"כ חזרו ושחטו מיעוט הסימנים דהבהמה אסורה
משום שהייה במיעוט בתרא מה דין הבשר שנחתכה מקודם דהל' כיון
שנחתכה קודם שהזרי וחתכו מיעוט הסימנים מותר לאכלו או י"ל כיון
דקודם מיתתה בהמה בלא"ה אסורה משום לא האכלו הדם ולא הותר עדיין
א"כ כשהזרי וחתכו המיעוט גם האבר אסור והאריך יש כחשיב בקודש
והציד במעשה ויחללא חובא באחרונים ויד סי' ק"נ וסי' לדנא דחובי
דהבהמה אסורה גם הבשר שנחתך אסור ע"ש. ולפענ"ד נראה להביא
ראיה לזה מהא דאיתא ב"ש"ס הולך י"ג בעי ד"י אברו בשר נחירה
שחכנטו ישראל עטתם לארץ מהו יעלחה בחיקו ופירש"י מהו לאכלן
אחר שנכנסו מי אמרין כי אפר דהמנא בשר נחירה אחר בואה דקרא
לנחיר אחריו כן אבל הנחירות ובאות מן המדבר הואיל ובשעת נחירתו
הותר היתה תו לא ניתסרי או לא שני ודדוש וקבל שבר שנידיבין אנ
לעמוד על האמת אע"פ שגבר עבר עביל. וי"ל דלדנא אין נ"מ בבעיא
זו והרא"ש השיג עליו דלא אשבחן בעיא ב"ש"ס שלא יהיה נ"מ לדנא
ובתב דנ"מ בבעיא זו באחד שאסר עצמו באחד מן המינים מוזן ידוע
ואילך ובשחטנו הזמן היה לו מאותו הזמן שהיה אוכל והולך עד זמן
האיסור אם מותר לאכול מה שנשאר בזה ע"ש עוד איזה נ"מ בעין זה
וזהו מה שממאן ד"ש"י בשבחת הרא"ש נ"ל משום דעד כאן לא בעי ד"י
אלו מדבר שהיה ע"י מעשה כגון אברו בשר נחירה שמתחילה אסור
היו לב"ג משום אכזריות וע"י מעשה הנחירה הוכשרו ונחירה לב"ג
כשהייתה לישראל וע"י בעי ד"י כיון שעשה מה מעשה להבישיר שוב לא
מותר היה שלא יחל האסור דק על הנחירות לאחר מכאן אבל לא

על אותן שכבר הוכשרו ע"י מעשה משא"כ בהא דכתב הרא"ש שלא עשה שום מעשה להכשירם כי מותרים ועומדים הם מעיקרא לכן בשאמר עצמו על המין חל האיסור מיד באמירתו כשהגיע הזמן אפילו על אותן שנשארו בידו ממה שהיה אוכל והולך כגיל בסברת רש"י ומעתה בנ"ד דמי ממש להאיבעיא דר"י דמתחלה הוכשרה הבתמה ע"י מעשה ששחט הרוב ואח"כ חתך ממנה החתיכה ואם איתא דהחתיכה שנחתכה קודם שחיסט המיעוט היתה א"כ מדוע כתב רש"י דאין ג"ט בבעיא זו לדון? הלא יש ג"ט גדולה לענין החתיכה זאת כיון דכבר הוכשרה ע"י מעשה בשחיטת הרוב שוב לא מתסרא או לא שנא וגם על הרא"ש קשה מדוע לא כתב ג"ט זו לענין החתיכה והלך לבקש ג"ט למרחוק אלא ודאי דהחתיכה הזאת מעולם לא הותרה קודם מיתת הבתמה ובין ששחט אח"כ המיעוט ומצדפנין המיעוט להרוב לומר דחדא שחיטה היא הלא הוי כהנך באמצע השחיטה ואסורה משום בשר מן החי וע"ן שו"ת נ"ב מהר"ת הו"ד סי' ס"ד.

הצעיר אליעזר דיכמער יו"ב דפאריז.

בה.

על כן לא יאכלו בני גיד הנשה וכו' עד יום הזה וכו' ע"י ש"ס פסחים כ"ב דפריך על ר"א דסבירא ליה דכל מקום שנאמר לא יאכל וכו' אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה במשמע והר"י גיד הנשה דרחמנא אמר ע"כ לא יאכלו בני גיד הנשה ותנן שולח אדם ירך לנכדו וירך בתוכו וכו' ומשני סבירא דא בשחותרה נכילה היא וחלבה וגידה הותרה ופריך הש"ס הניחא למ"ד יש בגידן כנותן טעם אלא למ"ד אין בגידן כנותן מאי איכא למימר וכו' ר"ש ח"נ דאסור והקשות על הרמבם דפסק ברא דכל מקום שנאמר לא יאכלו וכו' אחד איסור

אכילה ואחד איסור הנאה במשמע ופסק גם דאין בגידין בנותן טעם איב
 ה"י צריך להיות גיהנום אסור בהנאה כדמשמע מש"ס. ופסק גי'הנ מותר
 בהנאה. וכבר הרבו לתרץ ע"ז בא"ז בדרך אחד ואני לענין נראה לפרש
 באופן זה: דהנה האחרונים כתבו בטעמא ד"דרא דס"ל דכל מקום שנאמר
 לא יאכלו לא תאכל, לא תאכלו אחד איסור אכילה ואחד איסור הנאה
 במשמע לפ"ד התוס' בכמה דוכתין דהאיסור מפקיע שם האוכל איב
 דנאמר דת' שוב נפקע שם האוכל איב שוב בב"מ דאינו בר' אכילה שוב
 הנאה השונה אכילה ע"ז כל הנאה מכלל ולא תאכלו והנה כס' בנין
 שלמה כתב לחדש דענין גי'הנ דה' מותר לעתיד לבוא וזה פ"י קרא
 דעב לא יאכלו בני את גי'הנ עד היום הזה היינו עד היום לעתיד לבוא
 ולעיל ית"י מותר ע"ש איב ז"ל גי'הנ שפיר טיקרי אכילה והאיסור לא
 מפקיע שם האוכל ממנו משום דלעיל ית"י מותר דדוקא בעלמא שפיר
 האיסור אכילה מפקיע שם האוכל אבל באיסור דית"י מותר אין לו כח
 להפסיק שם האוכל ממנו איב שפיר לא תאכלו גי'הנ לא משמע הנאה
 ע"ז פסק הרמב"ם ז"ל גי'הנ מותר בהנאה ולא נעלם ממנו דבריו התוס'
 שם שבי' אליבא דר"ש לענין גי'הנ אמנם ידוע אשר הרבה ראשונים ס"ל
 גי'הנ חשוב אכילה ע"ל דבריו הרמב"ם לפי שיטתם ז"ל.

עוד נל"ע בדרך דבריו הרמב"ם בדרך זה דהרמב"ם למד גי'הנ
 מותר בהנאה טבת ק"ו דמה דם דהוא בכרת ומותר בהנאה כשיב גי'הנ
 דלכא כרת בודאי מותר בהנאה ואין לומר דשאני דם דיש היתר
 לאיסורו הא גי'הנ נ"ב יש היתר לאיסורו לעיל וזה טיקרי ית"י יש היתר
 לאיסורו מדם, דדם דכמו שהוא עתה אין לו היתר דק ע"י ביטול יהי
 לו היתר אבל משיאב בגי'הנ כמו שהוא עתה יהי לו היתר איב איכא
 ק"ו מדם דמותר בהנאה והסוגי' אולא דגי'הנ לא יהי לו היתר גם לעיל
 ע"ז שפיר ס"ל דגי'הנ אסור בהנאה.

ברוקליין "א כסלו" אבא.

אגודת הרבנים מראמני הישנה

על המכתב חוזר של הרב הגולל ד"ר נומירובר השיבו רוב הרבנים מהועד שהמה נושאי "כת" האגודה. הוצא מדרבניהם היא (א) שצריכים להבין קנגרס של רבנים במקום האפשרי הגבלת הזמן והמקום תלוי ממצב הכללי של עם ישראל בראמני ומדעת הרבנים חברי האגודה. (ב) בכל אופן קנגרס כזה צריך הקנה דרבה ותשובה נכונה על כמה שאלות מצד הרבנים בראמני, ומטעם זה תשלח ההנהגה של האגודה מכתב חוזר לכל הרבנים מראמני הישנה (ג) הנהגת אגודת הרבנים ביחד עם הנהגת אגודת הקהלות התחילו לעשות עבודה כלפי חוץ וכלפי פנים בעבור הרמת קרן התורה ולומדיה.

ברכת הודאה

אנחנו מקריבים את ברכותי מעמקי לבני להרה"ג הגדול צמ"ס סוע"ה ב"ו מר"ה שלום ש"ן שליט"א אבירך דינא (בסרביה) אשר נדב לבו אותו להקדיש ספרו "שערי שלום" שהגיל להחזקת ישיבתנו וממנו יראו וכן יעשו רבים להקדיש ספרים, אם רב או מעט ליטול חלק במצוה הרבה ת"ת דברים לצורך בני הישיבה דפה לערך ארבעה מאות בחורים בלעדיהם שקצרה דינו להשגת כל הספרים הנחוצים, שמו חשוב ויחזק לזכרון בבית מדרשינו והודים הגיל שהתחיל במצוה יזכה להתברך ממעון הברכה ויחיי משכרתו שלימה מבעל הנמילות ית"ש.

ה' וישלח תרפ"ד סאטומארע

ישראל יעקב הלוי בעלנער מפעשיטאו-היים פאל מקלוש

בשם ועד ההנהלה הישיבה הרמה פה ק' הגיל

מחיר הספר "שערי שלום" הוא 15 ל"ג הנקדש להחזקת התלמידים והמוסיף מוסיפין לו מח"ש ויכלו להשיג גם ע"י הלופין "שאר ספר" להשיגו על הכתובת.

ברכת מו"ט

ברכת מו"ט וגדא טבא לכבוד הרה"ג החובב ענף עין אבות כו'
 בש"ת מו"ה יצחק משה ראבינאוויטש נ"י רב דק"י בערלאד ליום הביאו
 את בתו הכלה המושלמת מ' הינדא תחי עב"ג החתן מר שמואל לאזאר
 נ"י תחת צל חופת דודים ביום ח' סבת יתן הש"ת שיהי' בשעטומי'צ
 וירוח מהם רב תענוג ונחת.

חידה *

באחת תנועתו ובאותות שתיים
 בצחות הלשון במבטא שפתיים
 אף גם מוצאי מ"ן אפים
 כי מוצאי מצא חיים
 ולעיני השמש אמס במים.

חיים יצחק לאנדמאן

בהרב ר' משולם זיסא לאנדמאן שליטא.

פתרון החידה מחוברת ג-ד' הוא: עש' בסיל וכימה הפותרים
 המה: הרב ר' אלי' ראזנטהאל דומ"ץ דק"י פאדולא. הר"י משה בוכמאן.
 פאדולא.

(ה) הפתרון ושמות הפותרים ארמים בחוברת הבאה.

בעק-קאפע

פערלעסליך בשר פרימא קוואליטעט, אויס דיינע ציגארע ווארעעל
 ערצייגט 45 לעי פער סילא לעדיג אין פאפירדעכע, ביא 4 קילא
 בעשטעלונג פראנקא געגען נאכאדעמ.

GERBRÜDER BERK, Valea lui Mihai.

כ"ז

כח ישראל

(המשך מחוברת טבת אות ב')

ורחש לבי דבר טוב לשער בזה כונת קורא הדורות מראש מה שנתגלה למרע"ה בלבת אש מתוך הסנה וירא והנה הסנה בוער באש וגו' לאלפיהו בינה לגמול חסד גם עם הדלים ועניים בדעת, כי גם באילני סרק כמו הסנה, כלומר זיק אלו שנדמו בעינינו שכבר השליכו הדת אחרי גוים עדיין אך היהדות לא יכבה בקרבם, ובכח רעיא מהימנא להפיח אף באותן העצמות היבשות רוח של תחי' "והסנה איננו אוכל" וחלילה לרחק אותם ולחשבם מאלו הן הנשרפים, וכאשר שאל מרע"ה מדוע הסנה איננו אוכל (הוא כעין שאלתו בסנהדרין ק"א רשעים יאבדו) השיב לו השי"ת כי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קודש הוא, גם המה ממקור קודש מחצבתם ובקל למעת גם על האדמה הזאת נמעי נאמנים להשיב בנים לגבולם שיהי' לתפארת עמם, דתם ואמונתם.

רועים יקרים! למה תעמדו ברחוק תעלימו לעתות בצרה, אומה הישראלית שריו' בצער נשמת ישראל גוססת לב מי לא יחרד ויתר ממקומו בראותו איך מספר מחזיקי הדת ירד מטה מטה, אחינו יתאמצו להדמות לעם הארץ ולחקות כקוף כל מעשיהם ומנהגיהם יעשו רק כמקולקלים ולא כמתוקנים שבהם, צאו וראו בעקבי הצאן איפוא הם רועים "בנינו ובנותינו נתונים לעם אחר" בנינו יצאוני ואינם עינינו תמננה בחוריהן לראות כי עתידותינו נשסו ותקותינו מפח נפש ומי יערב לנו לטוב שתורתינו אינה עתידה ח"ו להשתכח מישראל, למה נמנע הטוב בהיות לאל ידינו לעשות, הזמן שואג אלינו בקול, עמדו נא, התעוררו נא להקים סוכת דוד הנופלת, האספה התאחדו האגודו באגודה אחת אולי הפץ ה' בידכם יצליח לכנות בנין דתי ורוחני שלא תאבד שארית יעקב לכונן בנין עדי עד אשר על ידו תשמר

האומה הישראלית שלא תרד דומה ח"ו, עת לעשות גם עבור מצבנו החומרי כי ברע הוא וממנו תוצאות לכל מרעין בישין כי דין גרמא בנזקין להחליש השפעת הרבנים על העם כהנים זרירים הם אך העניות מביאן לידי עצלות וגרפים הם גרפים ע"י הלחץ זו הדחק "חכמת מסכן בזוי" ורק האגודה אשר ממנה עצה ממנה תושי' איך להטיב מצב הרבנים שגם הם יוכלו לחיות חיים טובים חיים שאין בהם בושה וכלימה, חיים של עבודה, פשטו ידיכם בגדוד היתה פקודתו של דה"מ (ברכות ג') לחכמי ישראל שהתאוננו לפניו על מצבם השפל, כלומר עשו אגודה אחת כי גדוד מלשון אגודה כמו שדרשו חז"ל על לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות, ועל זה אמר ר"ע (מד"ר ואתחנן) כל צרה שאינה של יחיד אינה צרה, כי האגודה היא הסגולה האמתית לכל צרה שלא תבוא.

זכינו לראות בעינינו מה שלא פללנו, אספת רבנים חדשים וגם ישנים בשנה העבר פה עיר המטרופולין וקונו ממנה נצורות ונפלאות, אבל למגינת לב האגודה נשארה בכח ולא יצאה לפעולת ידים, ורק כדי להוציא ידי חובתה הלבלי יצא בקולמסו לכתוב זאת זכרון בספר "קבוצי אפרים" ואשכחן זכירה עשי' מנין, ות"ל לא נעלמה מאתי סבת הדבר הזה מדוע לא זכינו לברך על המונמר מדוע לא השתלמה בכל פרטי' ודקדוקי', אבל מתירא אנכי פן אכשל ונלכדתי ח"ו בעון לה"ר, וגם כי יאמר אלי הרב ראללער מבאהוש המעורר הראשון לאגודה, כסחו ואתה מגלהו, וגם כי ברוב דברים לא יחדל פשע וכבר אמר רב רב כהנא (פסחים ק"ג) הפוך בנבלתא ולא תיפוך במילי ומשמע התם דאף בשביל איזה צורך אין להרבות במילין ומוזה מקור נפתח לד' הרמב"ם (בהל' דיעות פ"ד ה"ד) שכי' אמרו עליו על רב שלא שח שיחה בטילה כל ימיו, דהכ"מ הערה דלא מצא בסוכה כ"ח כ"א על רבי"ג ורב מג"ל, ועיי' בס"ח אות ל"ד ובפני' האזולאי שם מה שהביא משו"ת מקום שמואל סוף סי' ס"ה ומה שהעיר עליו ולדעתי ברור דמקור מקומו טהור מדברי רב הנ"ל.

ולישנא דאמרו עליו שכ' הרמב"ם היא כמו שתי' המקום שמואל שם ע"ש, סוף דבר הכל נשמע עלינו לצעוד צעד חדש צעד מעשי' עלינו להקדים נעשה לנשמע לטובת קיומנו ועמנו ולאומתנו, עת למבץ חוליות המפורדות, עת לעבוד ולעשות נקרב נא אל המלאכה לבצע את אשר החלנו לעשות ובקריבה מסודרת שלא בערבוביא, לאחד ולארגן מתחילה "אגודת הרבנים" ואח"כ "אגודת העם" תחת נושאי דגל התורה, וכמו שפירש"י בפ' דברים עה"פ ותקרבון אלי כולכם ע"ש, ואם ככה נעשה אז והי' כאשר ירים משה רעיא מהימנא ידו וגבר ישראל.

הק' חיים ראבינאוויטש בהה"צ מהר"ש זצ"ל הופ"ה באכאדעשט.

כ"ז

תורה שבכתב ותורה שבע"פ.

במס' חגיגה ג' דברי חכמים כדרבונות וכמסמרות נטועים למה נמשלו ד"ת לדרבונות לומר לך מה דרבן זה מכוון את הפרה לתלמי' להוציא חיים לעולם אף ד"ת מכונים את לומדיהם מדרכי מיתה לדרכי חיים, אי מה דרבן זה מטלטל אף ד"ת מטלטלין ת"ל וכמסמרות אי מסמר זה חסר ולא יתיר אף ד"ת חסרים ולא יתרים ת"ל נטועים מה נטיעה זו פרה ורבה אף ד"ת פרים ורבים, אמרתי לפרוש את האור לפני הדורשין, כי נודע שונאינו מגדנו פער פיהם לבלי חזק על תוה"ק שתי כתות שונות המה לא רעה זה כרעה זה חצד השוה שבהם כי כוונתם להרוס ולעקור אשיותיה (א) כת הולכי קדושה האומרים שמצות התורה היו להם זמנים מיוחדים ומקומות מיוחדות ואינם נצחיים וזמנם עברו (ב) המה כת המראים דעתם להיפך כי באמת התורה נצחית רק התורה הכתובה וכופרים בתורה שבע"פ, ונגד שתי כתות הכופרים האלו לשון חכמים מרפא בנשוא מאמרנו, למה נמשלה ד"ת לדרבן כו' אי מה דרבן זה מטלטל אף ד"ת

מטלטלין כדעת הנאורים ההולכים לפני ת"ל וכמסמרות לומר לך שמצות התורה הנה נצחיים "כיתד" שלא ימוט לעולם, אי מה מסמר זה חסר ולא יתיר אף ז"ת חסרים ולא יתרים והיא דעה המשובשת של הקראים אשר לא יתנו אומן לתורה שבע"פ ת"ל נטועים מה נטיעה זה פרה ורבה אף ד"ת פרים ורבים, ורעיון זה לומה גם בדברי המד"ר (קהלת י"ב) ד"ת יש בה שבחה של יתד ושבחה של נטיעה, הכונה שבחה של יתד שאינו מטלטלת ואינה נשתנית (כמאמרם ז"ל הקובע עתים לתורה מפיר תורה, ר"ל האומר שהתורה נתנה רק לפי העת והזמן זה מפיר תורה) ושבחה של נטיעה שפרה ורבה, ע"י דרשות חכמו"ל וכולם נתנו מרועה אחד והמה גופי תורה.

הרב צבי הירש לעבאוויטש סאטמאר.

ב"ח

בקבוצי אפרים לחודש טבת פ"י כ"ד בד"ה בס' דעת תורה וכו' בדין בהמה ששחטו רוב הסימנים וחטכו חתיכת בשר ואח"כ חזרו ושחטו מיעוט הסימנים דהבהמה אסורה משום שהייה במיעוט בתרא מה דין הבשר שנחתך וכו' הנה לכאורה ידומה דמקום הספק בזה הוא משום דכבר הותר מקודם נשאר הדבר בהיתר וכן חשבו הרבה אשר ע"כ חשבו לדמות וללמוד מדין אברי בשר נחירה וכו' אולם אחרי העיון היטב אין הספק בנידון זה משום דכבר הותר, דא"כ גם כל הבהמה תהא מותרת משום שכבר הותרה בעת ששחט רוב הסימנים ואיך תוכל אח"כ להיות אסורה אחרי דכבר באותו הרגע ששחט הרוב יצתה בהיתר, ולפ"ז יהי נסתר כל הדין דשהייה במיעוט בתרא ח"ו אלא ודאי דמש"ה לא אמרינן בזה דיצתה בהיתר משום דחשבינן בעת שגמר המיעוט כאלו מתחילה נעשה באיסור למפרע, א"כ למה ישתנה דין זה הבשר או האבר שנחתך, מכל זה מוכח דאין זה ענין כלל לענין דאברי בשר נחירה כנראה למעיין ואולם כל מקום הספק בזה באמת הוא כן דאנן דנין על האבר הזה שנפרד מגוף

הבהמה אם נחשוב אותו כאלו גם עתה דבוק בגוף הבהמה ונפסל עמו או אולי אין האבר הזה בדבוק עם גוף הבהמה ואחרי דבעת וברגע הזאת שנפרד מגוף הבהמה לא נמר עוד את המיעוט סימנים לכן נשאר בהיתר כי האיסור של הבהמה לא יכול להתפשט ולחול על דבר שנפרד מאתו והיא דבר בפני עצמו לגמרי זהו כל ענין הספק בזה אבל אין תלוי בזה בהקדם העת או באיחור כלל וכלל ורק העיון בזה אם גוף אחד יכול להשפיע האיסור על גוף אחר הרחוק ונבדל ממנו מפני שהוא חלק מחלקיו והנה אחרי דמוכח דהספק הוא זה האמור נחזי אנן בדין שער בכור שנשר והניחו בחלון (בכורות סוף פרק ג') דפסק הרמב"ם להלכה בהלכות בכורות (פ"ג הלכה י"א) דהשער אסור בהנאה ומבואר שם וכן בהלכות מעילה (פ"א הלכה י"א) דכל האיסור הוא משום שמה ישהא אותו וכו' וכמבואר ביו"ד סי' ש"ח ס"ב יע"ש הרי דלולא הגזירה הזאת היה השחיטה מתיר השער אף שנבדל ונפרד מאתו בעודו חי משום דהשער נחשב כחלק מגוף הבכור אף שהוא רחוק ונבדל משפיע השחיטה עליו כמו כן בנידון דידן בעת שנמר מיעוט הסימנים השפיע האיסור ונתפשט גם על גוף האבר או החתיכה יען שהאבר או החתיכה הם חלק מחלקיו של גוף הבהמה ואסור משום שהייה במיעוט בתרא וגם אין לומר שאין למדין דין שהי' מדין שער בכור (הגם שאין בזה כלום דהאיך כמה וכמה הלכות נלמדים זה מזה ורק ממונא מאיסורא לא ילפינן) אבל בנידן כזה גם אם היה ממונא מאיסורא שפיר היינו יכולים ללמוד יען דאין זה ילפותא רק גילוי מלתא בעלמא דשני גופים שהיו גוף אחד יתשבו כגוף אחד גם בעת הנפרדים זה מזה לענין זה שיוכל האיסור להתפשט מזה על זה עיי' מס' בבא קמא דף ב' ע"ב בגמ' בד"ה וכי מילף הוא גילוי מלתא בעלמא הוא עי"ש ודו"ק.

פאדעלויא ג' שבמ' אלי' רויזנמאל דומ"צ דפה"מ.

כ"ט

במס' סנהדרין ס"ח בר' אליעזר שנכנסו ר"ע וחביריו לבקרו
 בו ואמרו לו באנו ללמוד תורה, א"ל עד עכשיו מ"מ לא באתם א"ל
 לא ה' לנו פנאי א"ל תמה אני אם ימיתו מיתת עצמם וכו' ע"ש
 ברש"י המאמר הזה אומר דרשוני, כי לפי פשיטו הוא מחריד לב
 לומדיו, היתכן שהתנא אלוקי שיצאה ב"ק מן השמים לכבודו
 שהלכה כמותו בכ"מ (ב"מ נ"ט) יקלל קללה נמרצה כזאת את חביריו
 בעלי מחלקותו שחלקו לש"ש להעמיד ההלכה על בורי' הן אמנם
 ידועים דברי חז"ל (יומא כ"ג) כל ת"ח שאינו נוקם ונוטר כנחש
 אינו ת"ח, אולם היטב אשר דיבר בזה המהרש"א בחד"א ומפרש
 "כנחש" שכתוב בו "הוא ישוב ראש ואתה תשובנו עקב" כי הרוכב
 מכה את הנחש על הראש שבו עיקר חיותו, והנחש יוכל להשיב
 למכהו רק להעקב, כן הת"ח שצריך למילף נפשי' בנחותא יוכל
 לנקום בשונאיו רק בעקבם אבל לא במדה זו שמדדו לו, ובכן גדלה
 התמי' על ר"א שנזר עליהם מ"מ ר"ל.

הנה במס' ברכות ס"ג אר"ל מנין שאין ד"ת מתקיימין אלא במי
 שממית עצמו עליהם, שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באוהל
 (עי' רש"י שם) ולכאורה הלא קי"ל "כי וחי בהם" כתיב ודרשינן ולא
 שימות בהם (עי' סנהדרין ע"ד ועוד) וכן מבואר בש"ע יו"ד קנ"ז
 דיעבור ואל יהרג לבד מע"ז ג"ע ושפ"ד ובש"ע או"ח סי' שכ"ח,
 ומוכרחים אנחנו לפרש דבריהם ז"ל כי אין כוונתם שימות את עצמו
 ח"ו באהלה של תורה כ"א שהרוצה באמת ללמוד תורה"ק ושיהי'
 תלמידו בידו עליו להמית את העצמות שלו, ר"ל את מסחרתו
 ומלאכתו ושאר עניני הגשמיים וכמו שדרשו עה"פ שחורות כעורב
 שאין התורה מתקיימת אלא במי שמשים עצמו אכזרי כעורב על
 ב"ב, כי על הת"ח לשכוח כל מה שנוגע לו ולעצמו ולישב באהלה
 של תורה, אז רק אז יוכל לקוות שהתורה תתקיים בידו עי' סנהדרין

צ"ט שדרשו אדם לעמל יולד וכו' לעמלה של תורה שנאמר נפש עמל עמלה לו כי אכף עליה פיהו כלומר אם תהי עמלו בתורה רק לו בעצמו יחיד בדד וגלמוד אז "אכף עליו פיהו" ר"ל למה נברא האדם בפה ויהי לנפש חיה תרנום לרוח ממללא ואת אומרת כי תכלית בריאתו לעמלה של תורה בפיו באהלו של ת"ת וכשהשיבו לר"א כי לא הי' להם פנאי כלומר הי' טרודים בעסקיהם השכיל לשאול כי הוא מתמה אם יקיימו חובתם הק' להמית את עצמייתם את עסקיהם עסקי נופם ולשבת באהלו לשמש ת"ת ואז יחי' את עצמם חיים אמיתיים כי תוה"ק היא חיינו ואורך ימינו כמאמה"כ אורך ימים בימינה וגו'.

צבי הירש גושמאן רב בבאמארעשט.

ל

בש"ע יו"ד סי' כ"ח פסק הרמ"א דבכסיה בפעם הראשון מברך שהחיינו וכו' דעת השמ"ח והש"ך שם הניח בצ"ע, והנה לכאורה יקשה מאוד מהא דאמרינן בש"ס חולין פ"ז מעשה באחד ששחט וקדם חבירו וכיסה וחיבו ר"ג ליתן עשרה זהובים איבעיא להו שכר מצוה או שכר ברכה למאי נ"מ נ"מ לברהמ"ז אי אמרת שכר מצוה אחת היא ואי אמרת שכר ברכה ארבעים הוי ע"כ, ואם איתא כדעת הרמ"א והשמ"ח דבכיסה בפעם הראשון מברך שהחיינו א"כ למה לו להש"ס לאשכוחי הנ"מ לענין אחר שהוא ברהמ"ז יותר הו"ל להש"ס להמציא הנ"מ לענין כיסוי עצמה כגון בשחט בפעם הראשון דאי שכר מצוה אחת היא ואי שכר ברכה שתיים הן ברכת כיסוי ושהחיינו, וא"כ מוכח לכאורה מהש"ס הנ"ל דלא כהרמ"א, ובאמת יש עוד להקשות קושיא יותר עצומה והיא אליבא דכ"ע דהנה הדין פשוט מי ששחט הרבה עופות בבית א' רק במקומות נפרדים דצריך לבסות כל א' אבל לא יברך רק על הראשונה, וא"כ בכה"ג אם קדם

חבירו וכיסה אותם יש ג"מ רבתי דאם שכר מצוה הרבה הן דהא בכל כיסוי עושה מצוה ואם שכר ברכה אחת היא דהרי ברכה אחת לכל הכיסויין ולמה לו להשי"ס לאשכותי הנ"מ בענין אחר, ומצאתי בפלתי סי' י"ט ס"ק ח' שהקשה בענין זה רק באופן אחר דאם שחט הרבה עופות במקומות נפרדים ובירך על הראשונה וכסה וקדם חבירו וכסה השני, דאם שכר מצוה חייב לשלם ואם שכר ברכה פמור דהרי לא הפסידו כלום דבלא"ה לא הי' מברך על השני, ותירץ דאולי יש לומר דכשבירך על הראשונה ודעתו היתה על כולם וא"כ כשמכסה השאר הוי כעושה מצות כיסוי וגם ברכה אף שאין מברך עליה מ"מ כיון שבתחלה היתה דעתו על כסוי זה הו"ל כאלו בירך עליה ונוטל שכר ברכה וכסוי וכשקדם זה וכסה השאר הפסידו הברכה והמצוה ושוב אין ג"מ ע"ש, ואם אמנם כי הפלתי כתב סברתו זאת בלשון ואולי מ"מ רוח ה' דיבר בו כי כן כתב הלבוש להדיא הובא בת"ש סי' י"ט ס"ק ל"א וממילא מתורץ קושייתנו השני ג"כ אבל הקושיא הראשונה שהקשיתי להמציא הנ"מ בכיסה בפעם הראשון לדעת הרמ"א עדיין בתקפה עומדת, ומה שנלע"ד ליישב דעת הרמ"א והעומדים בשיטתו דבאמת הי' יכול השי"ס להמציא דג"מ בכיסה בפעם הראשון ומה שהוציא הנ"מ לענין הברהמ"ז יען כי הפשטן מצא מקום לפשוט את האיבעיא ממעשה דרבי שהיה בברהמ"ז לפיכך כתב מסדר הגמרא הנ"מ לענין ברהמ"ז כנ"ל ברור שלא תקשי מש"ס הנ"ל להרמ"א ז"ל.

הצעיר אליעזר דיכמער שו"ב דפאריז.

לא

למרנן ורבנן

(המשך מחוברת בסלו אות ט"ז.)

מורי ורבותי! כמוני כמוכם נשתומם על המחזה המורא, מחזה חדשה מקרוב באה לא שערום אבותינו, כי תחת אשר אם יצטרכו למנות רב נכבד באחת הקהלות, אשר על פיו ישק כל העיר בעניני התורה והמצוה, מסתפקים הם בני הקהלה הזאת באחד השו"ב"ם מעדתם, אשר אם אך ידע שהאיפור בטל בששים, נחשב הוא לחכם ביושבים, וישימיהו לראש למורה הוראות, ב"ש"ר"ל, והשו"ב "הפסקן" הלזה, אם כי בתחלה עוד יאמר לבני עירו כי רק לפי שעה הוא מקבל על שכמו משרת מורה הוראה "עד" אשר יקובל רב קבוע בעיר, אבל שקר ענה בם והנסיחן הורנו לדעת, כי שו"ב "פסקן" כזה כיון שעלה לגדולה שוב לא ירד לעולם, ואם המצא תמצא בעיר קהל חסידים הרודים עם אל, הולכי תום הרוצים במינוי רב נכבד גדול בתורה, או יעמוד השו"ב "הפסקן" הזה בראש הקושרים שאינם חפצים לקבל עליהם עול מלכות "רב" גדול שר תורה, אשר יפקח על כל עניני העיר ותקנותיה, כל איש ישראל אוהב תורה, רחמים ומוקיר רבנן, יתפלא אף ישתומם על השו"ב "הפסקן" הלזה מדוע איננו מסתפק במה שיש לו להתפרנס מאומנת השו"ב בהיתר ולא באיסור ומה לו לצרה הזאת לקפוץ בראש להתלבש בעטרת מורה הוראה עטרה להתגדל בה באיסור אחרי שלא נסמך "בסמיכת חכמים" ולא ידע בהוראה בין ימינו לשמאלו הלא כה הגידו כי רבים חללים הפילה (משלי ט') זה תלמיד שלא הגיע להוראה ומורה (ע"ז י"ט, סוטה כ"ב) "והרי זה שומה רשע וגם רוח" (טו"ש"ע יו"ד סי' רמ"ב סעי' י"ג) יתלמידים הקטנים הקופצים להורות ולישב בראש להתגדל בפני עמי הארץ מרבים מחלוקת, ומחריבים העולם, ומכבין נרה של תורה, (רמ"א שם) ראשי הקהלה המסתפקים בהוראת שו"ב, המורה בתורה

שלא כהלכה לא יתנו אל לבם להתבונן כי ההרס היותר עצום בחיי הקהלה העברים נכון לה מהעדר רב בקרבה, זה הלוא מושכל ראשון שאין להרהר אחריו, וכל הרוצה להתעקש נגדו אין מתוכחים עמו אלא אומרים לו פוק חזו הקהלות שלא קבלו עליהן רב מה עלתה להן כי על כן יפה אמרו רבותינו ז"ל "עשה לך רב" !

תהלה לקל עוד חיים אתנו כהיום תלמידי חכמים הגונים הראוים לאותו אצטלא דרבנן להיות מורי תורות בישראל ולהשקות את צאן מרעיתם מי התורה והחכמה גם יחד והיטב אשר דבר אדוני מורי הרב הגאון האדיר פאר הרבנים במדינתינו וכו' מוה"ר בצלאל זאב שאפראן אבדק"ק באקוי שליט"א להבין נועם שיח סוד חכמים "בפרקי אבות" (פ"ו) "שנו חכמים בלשון המשנה ברוך שבחר בהם ובמשנתם" להורות באו להמון העם לבל יחשבו מחשבת פגול על רבנן ותלמידיהם, כי הם "בטלנים" ואינם יודעים מכל חכמה המתהלכת בתבל ארצה, ואין להם בעולם רק ד' אמות של הלכה בלבד, והחכם עיניו בראשו יראה נכוחה עד כמה שוקדי התורה ידם רב להם גם בחכמה במוהר המדע, ומתן הבינה ורבים נהנים מהם עצת ותושיה אשר על כן מצינו ראינו איך חכמינו האלהיים ז"ל בכל ששה סדרי משנה נקטו רק הלשון "וחכמים אומרים" ולא מצאנו הלשון "ורבנן אומרים" או "תנו רבנן" כמו הלשון הרגיל "בתלמיד" יען כי חכמי המשנה הם היו המסדרים הראשונים של התורה שבעל פה חפצו לגלות דעתם הרוממה במודעה רבה לאורייתא, כי הרבנים יודעים את התורה ובקיאים גם בטוב משא ומתן, כלם חכמים, כלם נבונים, למען יתנו להם מלא חפנים כבוד ותהלה, וז"ש "שנו חכמים" — דוק ותשכח — "בלשון המשנה" — איך דייקו וגרסו בלשון המשנה "וחכמים אומרים" ולא "ורבנן אומרים" — למען דעת כל עמי הארץ כי הרבנים הם גם חכמים מחוכמים חריפים ובקיאים גם במילי דעלמא, "ברוך שבחר בהם ובמשנתם" מעתה ידעו ויבינו כל המון

בית ישראל עד כמה מחויבים הם להוריר ולכבד את התורה ולומדיה
 האי מאן דבעי למהוי חסידא לקיים מילי דאבות (ב"ק ל') להדביק
 בחכמים ובתלמידיהם גדולי התורה והחכמה.
 (המשך יבא)

חנוך העניך שאפראן רב בבאקארעשט.

ל"ב

פרק בתורת הנפש.

מאתי שמואל שוועמער יאסי.

תנו רבנן הרואה אוכלסי ישראל
 אומר ברוך חכם הרזים לפי שאין
 דעתן דומות זל"ז ואין פרצופיהן
 דומות זל"ז (ברכות נ"ה)

שכן משה מבקש מן הקב"ה בשעת
 מיתת רבוש"ע גלוי וידוע לפני
 דעתן של כל או"א ואין דעתן של
 בניך דומין זל"ז כשם שאין פרצופיהן
 דומין זל"ז בבקשה ממך מנה עליהם
 מנהיג שיהא סובלם לכאוי"א לפי
 דעתו שנא' יפקוד ה' אלקי הרוחות.
 הרוח של כאוי"א. (רבה במדבר
 פב"א.)

יש מדברי רבותינו חכמי התלמוד והמדרש שהם נוקבים ויורדים
 עד עומקם של החכמות והמדעות אשר פרשו כנפי ממשלתם על מלא
 רחבי הארץ בהעת האחרונה באופן שדברים רבים מפלאי הטבע
 והיצירה שבני אדם משתוממים עליהם כעת ונראים כחדשים מקרוב

באו, כבר היו ידועים אם לא לכל פרטיהם לחכמינו את המשפט הזה בררתי במקומות רבות בדברים המתקבלים על הלב שהכל מודים באמתתם, ואת המשפט הזה העליתי גם הפעם על רעיוני בבאי לכתוב המאמר הנכחי לפני קוראיו ה' "קבוצי אפרים" שרובם ככולם הם ת"ח ויודעי דעת, וכמעט שהחלתי לדבר הפעם בענין תורת הנפש התיצבו נגד עיני שני המאמרים שהצבתם כעין "מאמע" בראש המאמר שמשקף מהם רעיון יקר המתאים לענין זה שאני עומד בו, והתבוננתי לבקש את הקשר והיהם שיחסו רבותינו ז"ל דעות בני אדם לפרצופיהן ולאמר כשם שפרצופיהן משונות זמ"ז כך דעותיהן משונות זמ"ז ולפי איזה גירסא) ומתוך ההתבוננות הזאת באתי לידי מסקנא כי המאמרים הנזכרים כוללים יסוד גדול של תורת הנפש בקצור נמרץ ובהשגים שלשה מלים צפונה הכונה העיקרית של זאת החכמה שיקרה היתה לחז"ל והיא העמוד התיכון שכל הבנין הנחרד של תורת הנפש נשען עליו לפי מובנו בימינו אלה.

הלא הקוים השרטוטים החריצים והקמטים אשר בפני איש, הם אותיות מחכימות, ועדים נאמנים המנידים לנו תכינתו והילך רוחו ונפשו, אם לשבט אם לחסד פעם ראשונה ראינו פני איש מזור לנו, לא נודע אלינו מתמול שלשום, ושרטוטי פניו (נעזיכסצינע) יפילו בלבנו מין סימפאטי ונטיה אליו, ונכבדהו אף כי לא נודע למה וכל אשר נוסף להביט בפניו ולהתבונן בפרציפו יותר נכיר בו נפש יקרה רוח נדובה, אוהב אדם, תם, מאמין ואיש אמת, וכל המדות הטובות שהן לעדי ותפארת לאדם, וכן נראה פעם איש לא נודע לנו ושרטוטי פניו ומבטי עיניו יעוררו בנו נועה ונעל נפש ומרגע הראשונה שראינוהו נמאסהו כי הכרנו בו נוכל חסר לב בן מביש ריק ופוחז, ובעל מדות רעות ונשחתות.

לא נאבה או אולי גם לא נוכל להחליט כי על אופן זה ידעו גם בימי קדם את החכמה הנפלאה אשר רבים ענדה עטרה לראשם

ומי אשר בא בסודה הצליח להוליך המון אדם רב אחריו, להטות את רוחם לכל אשר יחפוץ הוא חכמת הפרצוף אם לא, אבל אחת נחליט ונאמר כי אם זאת היתה באמת, הנה הוא בלי ספק אמת כנכון היום, כי בה ישתמשו גם היום, בני העת ההי' בכל דרכיהם ועלולותיהם, ועל פי' יחרצו משפט גוי ואדם, בה יגלו סודות נעלמות בעולם המעשה אשר לא נתקנה עוד במלכות שדי ורצח ושד ישמע עוד פה ושם, וגדולי חקקי לב מרגלי חרש (דעטעקטיווען) ביחוד מצטיינים בהחכמה הזאת ומראים בה נפלאות, כידוע לכל הבקי בהווית העולם ותהליכות בני אדם בהעת האחרונה

אין אנו צריכים איפא ללהג הרבה להוכיח ולהבין כי לדעות בני אדם אשר כל מעשיהם פעולותיהם ועלילותיהם נכתבין על פיהן, יש מבא גדול בפרצופיהן, וכי רבותינו השכילו מאד בדבריהם המובאים למעלה אשר ראו ליחס ולקשר דעות בני אדם לפרצופיהן כי הקב"ה הבוהן לבות והרואה ללבב הלק מחכמתו זאת גם לבני אדם נושי עפר אשר פרצוף כל אדם יהי' כאגרת פתוחה לקרא בו ולהכיר בשרטוטיהם וקויהם כל תכונותיו ועלילותיו, ואם ירחיב ה' הזמן נדבר בפעם אחרת ע"ד הענינים המסתעפים מזה הענין הנכבד, ועד כמה הי' ידוע לחז"ל:

ל"ג

מנהג ישראל תורה היא.

ראיתי בס' אוהל יצחק מיד"ג הרה"ג המפורסים מוה"ר י' קליין ג"י אבד"ק סאטמאר חוברת ו' משנת תרס"ח איך שרב אחד מודיע צערו לת"ח שלא ימצא מקור נאמן מפורש למה שאומרים העולם שסעודת פדיון הבן שקול נגד פ"ד תעניות, ובחוברת י' שנה הנ"ל השיב רב אחד ע"ז בזה"ל, ולפחוכי צערו אודיעו כי בשד"ח כללים מערכת סמ"ק כ' ג"כ שאין מקור לד"ז רק הוא שיחה נאה בפי

הבריות ע"ש עכ"ל, הנה שאלות הרב הראשון היא באמת שאלת חכם השואל כהלכה, אך תשובת הרב השני היא תשובה שאין בה ממש משל כחרס הנשבר, אם הרב בעל השד"ח לא מצא מקור זה האם בשביל זה נפלה השאלה בבירא, הלא לא ראינו אינו ראי', ואם הוא לא ידע אולי נמצא בכ"ז אחד שחקר ומצא מקור לזה, והנה ראה זה מצאתי בשו"ת רשב"ן תא"ח סי' קס"ז שהביא מקור למאמר העולם הנ"ל, ויען שהרבה מקוראי הקבוצי אפרים לא ראו את הספר הנכבד הנ"ל לזאת הננו מעתיקו לפני קוראיו המב"ע הזה, וז"ל ומה ששנור בפי העולם האוכל בפדיון הבן כאלו התענה פ"ד תעניתים, ודע מעכת"ה שכבר כתב הרשב"א בתשובה סי' ט' שכל דבר שיש בקבלה בפי הזקנים יש בו סמך ומקור ע"ש ואני אומר ברוך אלהינו שבראנו לכבודו ונתן לנו תורת אמת וחיי עולם נסע בתוכינו, דהנה חז"ל אמרו שתקון על החטאים היא התענית, וכל היושב בתענית אם יכול לסבול התענות נקרא קדוש כמבואר באו"ח סי' תקע"א ומי שהוא חלוש או מלמד או עוסק בצרכי צבור כתוב ברמ"א או"ח סי' תקס"ח שיכול לפדותו בממון, וברמ"א או"ח סי' של"ד כתב שהמחלל שבת מחויב להתענות מ' יום שניתנה תורה ובעד כל יום יתן ה"י פשוטים ועלינו לדעת האין מצינו בתורה מבואר או מרומז שאפשר לפדות התענית בממון וכמה צריך ליתן בעד יום אחד? ברש"י סוטה ה' איתא שרביעית דם מטמא באוהל מפני שהיא נפש וקרינא ב' על כל נפשות מת לא יבוא עי' בתוס' ובערוך ערך רבע וכתב בס' עור בנימין על ירושלמי הבאתי בתקנות ותפלות בשער השיעורים למה תיקנו באושא ליתן חומש הטעם ע"פ מה שכתבה התורה גבי מחצית השקל תרומה לפני ה' לכפר על נפשותיכם ולמה נקראת תרומה ולמה נאמר שהוא לכפרה? לפי שרש"י ור"ת סוברים שהוא הלכה למשה מסיני שבאדם יש רביעית דם, וכתב רש"י שברביעית דם מתקיים, ור"ת כתב שהיא דם הנפש ומשקלה כ"ה סלעים ולפי התרגום שפירוש על שקלים שהם סלעים נמצא כי דם הנפש עולה כ"ה סלעים שהם חמשה מחצית

השקל, ומחצית השקל אחד מחמישים בדם הנפש והיא תרומה שהיא אחד מחמישים לכן מחצית השקל נקראת תרומה שבא לכפר על נפשותיכם שהיא תרומה אחד מחמישים דם הנפש. ומעתה בפדה"ב שהיא חמישים סלעים שהיא חלק חמישים מדם הנפש כפי חשבון של ר' הנ"ל א"כ לא יהי' ממונו חביב מנופו שנפדה אדם בחמישית דמו שהיא דם הנפש לכן תיקנו גם באושא שיפריש חומש מנכסיו עכ"ל. ולכן אמרו חז"ל מי שצריך להתענות על חטאיו לאבד דמו וחלבו יפדה התענית בממונו דלמדין מן התורה בפדיון הבן שיתן ה' סלעים לכהן בעד נפש הדם אשר באדם ולכן מי שחטא כ"כ שחייב מיתה יפדה בחמשה סלעים כסף, ויען כי ה' להם במבלה שח"י פרוטות ע"פ חשבון הנ"ל. וע"פ חשבון פרוטות עולים פ"ד פעמים ח"י פרוטות במכוין על חשבון ה' סלעים שהם בח"ס אה"ע סי' קכ"ז וע"ש בתקנות ותפלות בשער השיעורים. ומה בא השמועה ששמע השגור בפי העולם שהאוכל על סעודת פדיון הבן חשוב כמתענה פ"ד תעניתים כי מפדה"ב אנו למדין שאפשר לפדות בה' סלעים פ"ד תעניתים עכ"ל ואולי ימצא אחד מהקוראי הנכבדי' שידע עוד טעם הגון על מאמר העולם הנ"ל יוכל לשלוח לי ואפרסמנו בשמו.

ל"ד

במנחות ל"ה: אר"י קשר של תפילין צריך שיהא למעלה כדי שיהיו ישראל למעלה ולא למטה, לבאר זה נשא לבבינו על כנפי המליצה והרמוז בדברי חז"ל ב"ב י' אש קשה מים מכבים אותו, אש קשה, מה רבו מזבחות נפשות ישראל מלאה ארץ שפניא בעקידות זרע יצחק, האהו כמה נפשות נקיים עליו על האש שערכו האכזרים קנאי הדת, מי מנה מספר מבעורי האש תחת מיתדי ה' אחד, ועוד המינים שואלים אותנו למה אתם גותנים נפשיכם לשריפות אש על קידוש השם הרי כתיב בתורתכם אחרי רבים להטות, וא"כ עליכם ללכת אחר אמונת רוב העמים? ע"ז נשוב מים מכבים אותו, כי קי"ל ברכות ל"ו מיא דסלקא כסלקא, היינו מי הפירות כפירות עצמן, ואף דאשכחן בדוכתא אחריתי דלא אולינן בתר טעמא אלא בתר

הרוב (עין טו"ז רס"י ר"ב) והכא המים הרוב, מ"מ המים בטלים דאין להם שום חשבות נגד טעם הפירות (כמ"ש הטו"ז שם ס"ק ט') הינ הפראים הנוטים מאמנות היחוד וילכו אחר ההבל ויהבלו דומים כמים וישראל כפירות חשובים, כענבים במדבר מצאתי ישראל (הושע ט') וע"כ אין ישראל בטלים בעמים רבים אדרבה הם יתבטלו נגד ישראל ובוזה תשכיל ג"כ דברי המלך החכם שאחרי אמרו כי עזה כמות אהבה (שישראל אהבים להקביה ולתורתו) קשה כשאל קנאה (קנאת הדת) רשפי רשפי אש שלהבת יה, אמר אה"ז "מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה" כלומר שהאומות שטוענים שהם הרוב, הם בדמיון מים רבים שאין להם חשיבות ברובם ולכן לא יוכלו לכבות ולבטל את האהבה שישראל אהבים להקב"ה. ועפ"ז יבוארו דברי הו"מ הנ"ל כי התפילין מזככים את ישראל ומצרפים את רוחם שיהיו עומדים במדרגה רמה וגשאה על כל גויי הארץ שע"ז יהי להם חשיבות יתירה ולא יתבטלו בתוכם והו"ו כדי שיהיו ישראל למעלה. מתתי יחזקאל גוטמאן רב דכ' הוש.

שמועה מאחורי הפרגוד.

הרב הכולל דר' י' נימירובר דבר בדברים חמים היוצאים מן הלב עם שר ההשכלה אודות שמירת יום הש"ק בבתי ספר הפרטים והכללים וגם הרה"ג המפורסם מר אוקמאן מביסטריוצא חיוק אח דבריו.

חורדה *

בעל-חי בלי זוג	אולם בבית שם אבל
עין לא שזפתו מעולם	יקח גם הוא חבל.
האגדה מספרת כי לא יחוג	ראשיתו כאחד שבטי ישראל
אך מונח בלי תנועה כגולם.	ואחריתו הב הב ושאל.

פתרון החידה מחוברת טבת היא : מן שמות הפותרים המה :

ירמיה העלמאן שו"ב ליאובה, יהושע יוסף שאפראן.

(* פתרון החידה ושמות הפותרים אדפיס בחוברת הבא.

הרב הגאון המפורסם
הר"ר מאיר ראבינאוויטש ז"ל
אבד"מ הארלוי איגנו.

עדת הארלוי במר בכו עיגם עוללה לנפשם על כי נפל נגהם
הכוכב המזהיר אשר באורו נראה אור אסף נגהו הורמה עטרתך
עיר הארלוי הגלה כבודך, עלה הכורת עלינו וגדע בחרות אפו את
האיש הגדול את הארז בלבנון היה הרב הגאון המפורסם ר' מאיר
ראבינאוויטש זצ"ל אבד"ק הנ"ל בשנת ס"ט לימי חייו.

הה' מר לנו מאוד על האבדה שאבדנו על האי אלנא רבא
ותקיף, רוח אפינו אשר אמרנו לאור תורתו נלך, ממתק קסם שפתיו
נוסיף לקח, אבל הה' הוד גאוונו לא נחזה עוד, גאומים הגעימים
המתוקים מדבש ונופת צופים לא נקשיב, אבידה גדולה אבדנו
אבידה שאין לה תמורה.

הרב הגאון ר' מאיר ראבינאוויטש ז"ל נולד לאביו הרה"ג ר'
נתן ז"ל אבד"ק פראמושיקא, וחתן הרה"ג ר' בנימין ז"ל אבד"ק
פאדולאוו, ובשנת תרמ"א (בן ס"ו שנה) נתקבל לרב ואב"ד בק'
הארלוי, ככוכב מזהיר האיר בעוזו יפעת תבונתו על בני עדתו
פעמוד אש הלך לפנייהם לנחותם הדרך לא נשא פני איש ולא פעם
אחד הכה בשבט פיו החוצב להבות אש אהבה לה' ולתורתו את אנשי
שלומו וכל ימי עבודתו הי' עבודה לה' ולתורתו, אבל לדאבון נפשינו
הגיע עתו, בכל ימי מחלתו הי' דבק לה' ושפתיו מרחשין תחנונות
ותפלות, לא מש מפיו "שויתי ה' לנגדי תמיד" כל העם מקצה אל
הקצה כולם הראו אהבתם לרבם, עשו כל מה שבכחם להצילו אולם
הש"ית אמר רב לך, הגיע קצך ותנה הדרך על השמים ושם במרום
תשים קינך ויגוע ביום ה' לאדר ראשון לדאבון נפש כל יודעיו
ומכיריו.

ויהי כאשר נשמע השמועה לא טובה כי כבה אור קהלתנו לא

קמה באיש כל רוח, כל פנים קצבו פארור כל עין דמוע תדמע ומיד
 התאספו כל בני העיר לגמול חסד עם רבם וקבלו לרב ואב"ה את
 בנו האהוב הר"ה ג' ר' מנחם מענדל נ"י על מקומו כל בני הקהלה
 חלקו לו כבודו האחרון ונהרו אחרי מטתו הספר לא היה כי כן
 ציוה המנוח שלא להספידו יתן השי"ת שיהי' כליץ יושר עבורנו
 ויבלע המות לנצח.

תנצב"ה

אחד ממוקיריו.

לה

שאלה אם רשאים לעקור מפיהם של המתים ר"ל, שנים
 תותבות של זהב, ואת"ל דאסור, אם עכ"פ רשאים ליקח מפיהם אותן
 השנים של זהב הקבועים בפיהם רק ע"י "שראפליך" אשר בעודם
 בחייהם היו רגילים להוציאם ולהכניסם בדיהם?

תשובה *

(א) הנה כבר ידענו מה שכתב בזה גדול האחרונים הנאון.
 בעל תב"ש ז"ל בספרו בכור שור בחדושו למס' ע"ז דף כ"ט: ועיי"ש.
 ובאמת המעיין היטב בבכו"ש ימצא כמה דברים תמוהים בד"ו.
 ובמה"כ תר"ה קוצר במקום שהי' לו להאריך, ואני בעניי אבאר ד"ו
 בעזהשית ממקור מקומו טהור!

הנה שני חכמים בלשון המשנה ערכין ז', האשה שנהרנה
 נהנין בשערה, בהמה שנהרנה אסבה"נ, ובגמ' שם ז' אמר רב
 בפאה נכרית, טעמא דאמרה תנו, הא לא אמרה תנו, גופא הוא

(*) התשובה היקרה הזאת מכילה כמעט "מחברת שלמה"
 הראויה לבא בקהל הספרות הרבנות, אמנם ההכרח יאלצני להדפיסה
 "בהמשכים" ואם הקוראים התורנים ישימו עליה לב מהחל ועד כלה,
 אז יברכו עליה ברכת הנהנין במלוא מובן המלה, כי ברכה מרובה
 בה חריפות ובקיאות נפלא.

העורך.

ומיתסר, ופריך, והא מיבעיא לי לריב"ח שער נשים צדקניות מהו ואמר רבא בפאה נכרית קא מיבעיא לי? ומשני כי קא מיבעיא לי לריב"ח דתלי בסיכתא, הכא דמחבר בה וכו' לא אמרה תנו גופא הוא ומיתסר, קשיא לי לרנב"י והא דומיא דבהמה קתנו וכו'. אלא אר"ג זו מיתתה אוסרתה, וזו נמ"ד אוסרתה, תני לוי כוותי דרב האשה שיצאה ליהרג ואמרה תנו שערי לפלונית נותנין, מתה אין נותנין מפני שהמת אסור בהנאה, פשיטא? אלא שנויי המת אסור בהנאה, תניא כוותי דרנב"י האשה שמתה נהנין בשערה וכו', ע"ש בפירש"י ד"ה אלא אר"ג שכ' וז"ל דשיער המת לא מיתסר בהנאה וכו' דאשה ניתתה אפרתה ושיער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות וכו' עכ"ל, והרמב"ם בפיהמ"ש כ' וז"ל, מה שאמרו נהנין בשערה על מנת שתאמר בעודה בחיים תנו שערי לפלונית, לפי שהיא מובדל ממנה, כאלו אומרה לתת שום דבר ממה שיש לה, אבל אם נהרגה ולא אמרה כלום שיערה אסור בהנאה עכ"ל, והנה לכאורה דברי מרן הרמב"ם ז"ל תמוהים מאד, שסותר בד"ז דברי עצמו כגיה וביה, דאם דעתו הרמה לפסוק דהאשה שנהרגה שיערה אסור בהנאה, א"כ מה מהני אמירתה, תנו שערי לפלונית, כדפרכינן בגמ' אילו אמרה תנו ידי לבתי מי יהבינן לה? וגם בל"ז דבריו הקדושים סותראי ניגהו, שהרי הרמב"ם בהל' סנהדרין פרט י"ב הלכה ד' פסק בזה"ל, וכל אשה שתהרג מותר ליהנות בשערה עכ"ל, וכן ברמב"ם הל' אבל פרק י"ד הל' כ"א פסק וז"ל, המת אסור בהנאה כולו, חוץ משערו שהוא מותר בהנאה, מפני שאינו גופו עכ"ל, ע"ש בכ"מ שכ' וז"ל, איני יודע מנין לו דהא בסוף פ"ק אמרי' דאסור, ודוחק לומר דבפאה נכרית דתלו בסיכתא דמשמע בגמ' דשרי, דא"כ הו"ל לפרש עכ"ל, ע"ש בלח"מ שהאריך לפרש דעת מרן הרמב"ם דפוסק באוקימתא דרנב"י דשער המת מותר עשה, ותמהני שלא הרגישו דפסקו של הרמב"ם ז"ל סותר למש"כ בעצמו בפיהמ"ש כאמור? והאיר ה' את עיני ומצאתי בשו"ת הרשב"א סי' ש"ל שהעיר על

הרמב"ם בפיהמ"ש וכי עליו בזה"ל נראה שלא כוון להלכה מפני שהוא תפס שתי הלשונות דרב ורנב"י וכו' ורנב"י אוקמה בין אמרה בין לא אמרה, וכשנגזר קודם מיתה בין גמ"ד למיתה באשה מותר וכו' שחזר בו בספר שופטים וכו' עשה.

ולפענ"ד נ"ל לפרש דברי הרמב"ם בפיהמ"ש הנ"ל עפ"י דרבינו גרשום ז"ל בגליון הש"ס (דפוס ווילנא) שכ' וז"ל אלא אר"ג היינו טעמא דנהנין בשערה דזו אשה מיתה אוסרתה דאפי' אינה נהרנת אלא מתה כדרכה נאסרת בהנאה וכי קא אסרה מידי דהוי גופה ממש דמשתנה מחמת מיתה שערה אינה משתנה הילכך כי אמרה קודם מיתה תנו הוי כמופרש ממנה ונהנין עכ"ל הרי מפורש יוצא מפה קדוש רבינו גרשום מאור הגולה ז"ל שכל דבריו דברי קבלה דס"ל גם באוקימתא דרנב"י דז"ש נהנין בשערה היינו דוקא באמרה קודם מיתה תנו שערי לפלונית דאז הוי כמופרש ומובדל ממנה משא"כ אם נהרנה או מתה ולא אמרה דבר שערה בטל לגבה ואסבה"ג כנופה וכ"מ בחולין קכ"ה דאמרי' מת בכסותו מבטל ליה האי לא מבטל ליה ועיין במג"א או"ח סי' שי"א ס"ק ט"ז שהוכיח מכאן דאזלינן בד"ז בתר מהשבתו ודעתו ומש"ה מת בכסותו והיינו תכריכים דעתו לבטל דהא יקבר בהם משא"כ שאר בגדים אינו מבטל משום דדעתו להפשיטם ע"ש במחצהש"ק ות"ה הנ"ל לענין שער המתה דאם אמרה קודם מיתה תנו שערי לפלונית הרי הוכיחה דעתה דלא בטלה שערה לגופה ומש"ה נהנין בשערה משא"כ היכא דלא אמרה כלום בטלה שערה לגבה ומיתסר בהנאה כנופה (וגם לאוקימתא דרב דאמר דמתני' מיירי בפיוא נכרית וטעמא דאמרה תנו צ"ל כן כפירש"י ד"ה בפיוא כיון דאמרה תנו גליא דעתה דלא גיחא לה דתיהוי כנופה וכו' ע"ש וכן מצאתי למרן הרשב"א בתשו' סי' ש"ל הנ"ל שכ' וז"ל דרב פרשה בפיוא נכרית וטעמא דאמרה תנו דלא בטל לגבי' דידה דלא גרע ממטה הנקברת עמה או מכלים הנזרקין לה וכו' הא לא אמרה תנו גופה הוא ומיתסר ולא גופה ממש

קאמר אלא בטל לגבה ומיתמר כנופה עכ"ל) ועפ"י א"ש דברי הרמב"ם בפיהמ"ש שגם הוא ז"ל כפרש אוקימתא דר"ג כפי הרבינו גרשום ז"ל דמיירי באמרה קודם מיתת תנו שערי לפלוגית, ומש"ה נהנין בשערה, כדבר האמור מילתא בטעמא, ועפ"י דבריו הקדושים בפיהמ"ש אינם סותרים זא"ז מניה וביה, ואפשר לפרש גם דברי הרמב"ם ז"ל ביד החזקה פי"ב מהל' סנהדרין ה"ד שפסק דאשה שתהרג מותר ליהנות בשערה, וכפ' בפ"ד מהל' אבל הכ"א דשער המת מותר בהנאה מפני שאינו גופו כנוצר, דמיירי נמי בכה"ג היכא שאמרה קודם מיתתה תנו שערי לפלוגית, משא"כ בלא אמרה דבר קודם מיתת פשיטא דשערה בטל לגבה ואסבה"ג, דכיון דלא אמרה דבר קודם מיתתה, הרי הוכיחה דעתה שהתכוונה להיות נקברה בשערה, דהא עכ"פ לא גרע מכלים שזרקו על המת ונגעו במטה דאמורים, כסנהדרין מ"ח. וכ"פ הרמב"ם בהל' אבל שם הכ"ב, וכן בטוש"ע יו"ד סי' שמ"ט סעי' ג', וכ"כ הרשב"א בתשו' סי' ש"ל הנ"ל לענין פאה נכרית כנז', וכש"כ דאמרינן כן לענין שערה ממש, וזה שדקדק הרמב"ם ז"ל בלשונו הזהב בפ"ד מהל' אבל, הוץ משערו שהוא מותר בהנאה, מפני שאינו גופו, כלומר, כיון שאמרה קודם מיתתה תנו שערי לפלוגית, הוי כמופרש ומובדל ממנה, והרי זו כאלו אמרה לתת שום דבר ממה שיש לה הוץ מנופה, כמש"כ הרבינו גרשום והרמב"ם בפיהמ"ש הנ"ל, אבל בהל' סנהדרין פי"ב, נקט הרמב"ם לשון המשנה, ואיירי באמרה תנו שערי לפלוגית, (כמש"כ הפוסקים בכללי הרמב"ם ז"ל, דדרכו בקודש, כל היכא דמפרש במק"א פרטי הדין, נקט במקום אחד לשון המשנה, ומתפרש עפ"י פרטי הדברים שבמק"א) ועפ"י אודא כל קושיות מרן הרשב"א בתשו' סי' ש"ל הנ"ל שהקשה על מרן הרמב"ם וסייעתו ז"ל, ובפרט מה שנתקשה בזה"ל ועוד דר"ג לא לאיפלוגי אלישנא דגמ' דאקשינן להדיא אמאי איסורי הנאה נינהו קא אתי, אלא כפרוקי היכא משבחת לה דמשתרי, ותדע לך דהא ר"ג לא פליג אדינא וכו' ע"ש, ולפי מה שכתבתי א"ש

הכל, דר"ג לא פליג כלל אדינא, וס"ל ג"כ דשער המתה אסבה"ג היכא
 דלא אמרה דבר קודם מיתתה וכמ"ש"כ הרשב"א ז"ל בדבר פשוט הוא
 ולא נחלק בו אדם, אלא דר"ג אוקמה למתני' דמיירי באמרה קודם
 מיתתה תנו שערי לבתי וכדבר האמור, משום דבכה"ג הוי כמופרש
 ומובדל שיערה מנופה, וכמו שפ"י דר"ג והרמב"ם בפיהמ"ש הג"ל.
 (ב) ועפ"י הדברים האלה יש לפרש גם דברי התוס' בב"ק י'
 ד"ה שהשור, שכ' וז"ל, וא"ת למ"ל שור ולא אדם, תיפוק ל"י מהמת
 יהי' לו' מי שהמת שלו וכו' דהמת אסבה"ג וכו' ואי משום שהשער
 מותר כדאמרינן בערכין ז'. וכו' ע"ש נפליאה גשגבה על רבותינו בעלי
 התוס' ז"ל שלא הביאו להתוספתא פ"ו דב"ק ה"ד, דשם איתא, לפי
 גרסת המפרש, מנחת בכורים, על התוספתא (שנדפס בוילנא)
 "והמת יהי' לו' יצא אדם שאין הימנו הנאה במותו, וביה להדיא
 בירושלמי פ"א דב"ק ה"א דף ג', ע"ש במרה"פ שהאריך.) והרשב"א
 ז"ל בתשו' תמה גם על התוס' וכתב בזה"ל, ותלו ההיתר (בשער המת)
 באותה שמועה שבערכין, ולא פרשו, ובקשתי להולמה לדבריהם
 ולא עלתה לי וכו' עכ"ל, ועפ"י מה שכתבתי עלה בידינו לפרש דברי
 רבותינו בעלי התוס' ז"ל דס"ל ג"כ בהרבינו גרשום והרמב"ם ז"ל
 דהלכה כאוקימתא דרנב"י דאמרה קודם מיתתה תנו שערי לבתי
 מותר ליהנות בשערה כאמור, וז"ל בדעת הסמ"ג ז"ל שהביא הבי
 ביו"ד סי' שמ"ט שכ' וז"ל, המת אסבה"ג כולו חוץ משערו, והבי' תמה
 עליו, וכתב דא"י מנין לו, ובד"מ שם אות ב' כתב וז"ל, ודבריו
 תמוהים דהא מדברי רש"י הנ"ל נראה בהדיא כדברי הסמ"ג וכו'
 עכ"ל, ע"ש בב"ת, וכן בתוסיו"ט סופ"א דערכין ד"ה האשה, כתב
 דבב"י העתיק זו הלכה בשם הסמ"ג והשינו עכ"ל, ותמהני שהרי
 בסמ"ג לא נמצא זכר מזו הלכה, ומצאתי בחידושי הגהות על הבי
 (שנדפסו בוילנא) שכ' שצריך למחוק תיבת סמ"ג, ולכתוב במקומו
 הרמב"ם וכו' עכ"ל וכבר פירשתי יפה דעת מרן הרמב"ם ז"ל דס"ל
 דדוקא באמרה קודם מיתתה תנו שערי לפלוגית מותר ליהנות משערה

כנ"ל, אמנם כן יש להעיר עוד על הדימ' ז"ל במש"כ דהפוסקים אחרים לא פירשו בדברי רש"י באוקימתא דרנב"י ע"ש, ונראה דכוונתו על הטויד סי' שמ"ט דמוכח מדבריו ז"ל שפי' הא דאר"נ זו מיתתה אוסרתה, וזו גמ"ד אוסרתה, כלומר דמתני' מיירי כשננוז שעה בין גמ"ד למיתה, ומש"ה נהנין בשערה, וכ"כ התיסו"ט בסופ"א דערכין דהטור פ"י כן בסוגיא דלא כפירש"י ז"ל ע"ש, ופי' זה חידשו מרן הרשב"א ז"ל בתשו' סי' ש"ל, ע"ש שהאריך לחזק פי' זה, ואני מצאתי בתוס' סנהדרין פ"י ד"ה בשורה, שבי' בשם הר"ת ז"ל דשוה"נ אינו נאסר מחיים, והק' מערבין ז'. דמשמע דשוה"נ נאסר מחיים, גבי האשה שמתה נהנין בשערה, דמפרש התם זו מיתתה אוסרתה, וזו גמ"ד אוסרתה, ויש לפרש גמ"ד, כלומר מחיים חל עלי' איסור וכו', וזו מיתתה אוסרתה ואין עלי' שום איסור מחיים עכ"ל, הרי מגואר דגם התוס' ז"ל לא פי' כפירש"י בערכין, ותמהני על מרן הרשב"א ז"ל שלא הביא סייעתא לפירושו מרבותינו בעלי התוס' ז"ל.

(המשך יבא)

בעלאל ואב שאזראן אכד"ה באקוי והגליל.

ל"ז

פרט וכלל

אנכי ד' אלמין אשר הוצאתיך

מארץ מצרים" (שמות כ"ב')

מר סבר גנוחי גנח (בארם הגונה)

מלכו בדרך החולים שמאריבין

בגניחותיהן רש"י ז"ל) ומר סבר

ילולי יליל (בארם הכובח ויסונן שם)

... איתסין דבי אבוהו בססרי

תסיעה שלש שבדים תרועה תסיעה

... ממשא ל"י אי גנוחי גנח אי

ילולי יליל, (ר"ה ל"ג ע"ב, ל"ד ע"א)

כשאני מגיע "לעשרת הדברות" והריני גוזר בקושיתם של אחדים וגדולי המפרשים, שהקשו מפני מה פתח הקב"ה באנכי אשר הוצאתיך ולא באנכי אשר בראתיך שהוא לדעתם ענין יותר מפליא מקיחה זו של "גוי מקרב גוי" (א) הריני תמה על תמיהתם, ואחרי בקשת המחילה מהדרת כבודם הריני מרשה לי לומר דפירכא מעיקרא ליתא מאחר שאין בין יצירתו של אדם פרטי ליצירתו של עם שלם אלא הבדל בכמות ולא באיכות ואין בכלל אלא מה שבפרט.

בפרט הרי ה"אני" של האדם אינו אלא קיבוץ גדול של פרטים יותר קטנים, סוף הכל של "רבו רבון" חלקים (צעלען), דקים מן הדקים בעלי סדר שלם של חיים בנון ידוע, חלקים שבנטייתיהם ותכונותיהם הם מצטיינים בסביבתם בתור "יוצא מן הכלל" ושעל ידי זה מוכרחים הם לעמוד עם זו האחרונה בקושרי מלחמה כפולה, מלחמת הקיום, שסודה מעבר מזה להמציא להם מזון הדרוש להבטחת עצם קיומם ומעבר מזה לפתח ביותר כשרונותיהם ותכונותיהם המיוחדות, מלחמה שסופה כליה לנבי חלקים קטנים שבהיותם מזויינים בכשרונות אי כרוכים ואי מפותחים כל צרכם אינם מסוגלים עדין להחזיק מעמד נגד סביבה זרה להם ולנטייתיהם המבקשת לבטלם בששים ולהעבירם מן העולם וסוף כל סוף היו סולקים ויורדים לממיון אלא שעל ידי אותו "הקשר של קימא" השורר ביניהם הם מצטרפים יחד לחשבון גדול ומבטיחים על ידי זה קיומם בטפוס מיוחד לאורך ימים, ויוצרים האפשרות לפתח תכונותיהם היסודיות עד לנקודת הגובה:

סיבתו של קשר קים זה המאחד את החלקים הנפרדים "ביתודא שלים" ושבלעדו אי אפשר כלל לגוף שיתרקם מונחת בהשפעתו של כח אלקי ממיר ונעלם שאנו קורין לו "נשמה" השמעה שנוברת על שאיפותיהם האינדיווידואליות של החלקים עד שהם מבטלים רצונם מפני רצונה אע"פ שהדבר עולה להם בבזבז של תכונות ידועות מאחר שלפי חכמי הפיזיולוגיה אי אפשר לתכונה שתתפתח אלא על

חשבון משטושה וביטולה שלו תכונה אחרת כי חלקי הגוף כשהם לעצמם הרי הם מזוינים בתכונות ידועות הטבועות בהם בדוזה שזה אין לך פרט למשל 'שלא יהי' בו כשרון העיכול או הנטי' להתרשם מגלי האור, המבים עליו וכדומה אלא שהכל בזעיר אנפין וכשהם מתאגדים יחד הרי הרבה תכונות הולכות ומתנוונות ומתדלדלות לא שהן כלות לגמרי אלא שעפ"י חוק שמירת האנרגיא עניות הן במקום זה ועשירות במקום אחר מהורבגן של כשרון העיכול בחלקי כלי הראות למשל נתמלא הכשרון לקבל רושם האור במדרגה היותר גבוה ולהיפך:

והכל ע"י מה? ע"י הנשמה המכה בגוף ואומרת לו גדל, ובלי נשמה הרי הגוף מתפרץ נפרד ליסודותיו וחוזר לתהו ובהו: ודבר זה שבפרט לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא גם גופו של עם ישלם אינו אלא קיבוץ גדול של אינדיבידואים שהוננו מיד היוצר בתכונות ידועות בהשקפת עולם מיוחדת, דבר שעושה אותם בסביבתם למועם יוצא מן הכלל ולפי שהם המועם הרי הם עלולים להתבטל תחת השפעת הסביבה ברוב־זלזוליות סוף כל סוף לברות למתלעות ההתבוללות בשעה כזו אין להם על מי להשען אלא על קשר אמיץ שבעזה"ש י יכול לאגד את כל הכחות הפרטיים לצרפם לסך הכל גדול ולסגלם על ידי זה להחזיק מעמד במלחמת קיומם דרוש דיקומו של גוף לאומי.

ובשעה שגוף לאומי בא להתרקם יוצאים על במת הפסיכולוגיא של האינדיבידואים שני גבורים הנלחמים זה בזה בקשיות עורף קיצונים. רגש האינלאיזם ורגש הנאציאליזם הראשון מוחה בכך עוז נגד הקרבת האינטרסים הפרטיים על מזבח טובת הכלל והשני מבטל ערך האחרונים הפעוטים נגד השגת המטרה הכללית.

ובשעה שבי' אלו מתרועצים זה בזה אי אפשר לו לגוף לאומי שיתרקם אלא ע"י הכרעה לטובתו, והכרעה זו יש שבאה מן החוץ ויש שבאה מבפנים.

מבחין הוא בא ע"י דחק וקושי השעבוד בשהמועט מעורר תשומת לבו של הרוב המור לו וזה האחרון מתחיל להתייחס אליו בשנאה גלויה המוצאת ביטלי בדחק איקונומי ועול גלות בשאיפה להביאו לידי טמיעה בעל כרחו אז גדולה היא הסכנה שמעוררת בקרב פרטי "המועט" החפץ להתאנד להקהל ולעמוד על נפשו וע"י בן נשלם חור נמור" שתולדתו המחויבת היא מלחמת הנגה מבחין והתפתחות הכשרונות מבפנים.

ויש שהיא באה מסיבה פנימית. כי תכונותיו המיוחדות של "המועט" מבדילים בינו ובין הרוב, בשעה שאת פרטי המועט מאגדות הן ע"י קורבת הרוח. וכשיש לגד עיניו של המועט אידאל כללי ושיטה כללית בחיים, המתאמת לגמיותיו הטבעיות, שיטה שכולה אינה אלא נקודת הנובה של התפתחות תכונותיו היסודיות, ושיש בה די חוס וכח להקסים לבבות פרטיו ולמשכם בחנה להתקרב אליו כאל סמל המפוס העליון, הרי היא מרחבת התדום שבינו לבין הרוב, וביחד עם זה היא מחזקת את קורבת הרוח שבין פרטיו. בפרט אם אחד מאיברי של שיטה זו היא המנמה להכניע רגש האינלאיזום לגבי האלטוריוז ומצוה זו מקבלת לגמיו נפשיות טבעית. ומה בין זה לזה?

באופן הראשון הקשר קים רק בשעת הדחק. בשעת חירום, הוא גיוון רק מן הצד השלילי שבחיים, מן התלאות, ומכיון שיעבור זעם בטלה הסיבה והותרה הרצועה, ובאופן השני הרי הקשר של קימא הולך ומתחזק הולך ומתפתח, ובהיותו רוחני, פנימי, ישחק לתלאות הזמן, כי הרוח בן חורין הוא, ואין זעפו של ים החיים שליט עליו.

אידאל כזה, שכולל סמל תכונותיו המיוחדות של העם, בהבדל מאחרים, ומשמש קשר לפרטיו, הוא בחי נשמה, נשמת עם. ואם חפץ אתה לעמוד על סוד הנשמה של איזה מן העמים, דרושה לך, קודם כל, אומנות של פסיכולוג מומחה היודע לחדור

לקדש הקדשים על נשמת אותו העם ולמצוא שם שרשומי המיוחדים שבהם היא נבדלת מכל רעותי.

אומנות בזה היתה לרז"ל שיכלו לעמוד על עיקרה של נשמת היהודי בפנים את זרעו של אברהם אבינו בתור רחמנים ביישנים גומלי חסדים ומאמינים בני מאמינים וכו'. (סוף יבוא)

דוב כורשמיין אבד"ה באמשאן

ל"ז

בהל' חנוכה סי' תר"ע בעמ"ז הביא קושיא מהאבודרהם בשם בעה"ת מדוע אין אנו עושין תשעה ימי חנוכה מספק כמו בשאר המועדים והוא קושיא גכונה שהרי מצינו שהשלוחין היו יוצאים על כסלו מפני החנוכה להודיע להם מתי נקבע החודש וא"כ במקומות שאין השלוחין מגיעין היו צריכים להדליק ט' ימים, ותירץ מפני שהוא מדרבנן וכו"ה ברא"ש ור"ן פ' לולב וערבה שהקשו מדוע לא תקיף לולב ליטול בשמיני ותירצו בתירוצו הא' משום שהוא דרבנן וסוכה דאורייתא ועוד משום דאיכא איסור מלטול וש"מ דלא פסיקא להו התירוצ' משום שהוא דרבנן ואח"כ הביא בשם מהר"א מורחי שהקשה דגם במגילה שהוא דרבנן היו צריכים לקרותה בי"ד וט"ו אי לא משום ולא יעבור כתיב ע"ש וע"י מרדכי ריש מגילה שכתב וז"ל ומה שלא נהנו לקרות המגילה י"ד וט"ו מספק כדעבדינן בשאר יו"ט י"ל משום דדלמא י"ד נקבע בזמנו ואיכא בט"ו משום ולא יעבור ואע"ג שקראו כבר (בזמנו בי"ד) איכא איסורא משום בל תוסיף עכ"ל בקצרה, וע"י בס' ערבי נחל בדרוש לחנוכה מ"ש בזה בשם התולדות, ולענ"ד נראה ליישב זאת אך בתחילה נקדים להבין ענין ותועלת התקין שתקנו חז"ל במה שצונו להוסיף שני ימים טובים, וז"ל הגמ' ביצה ד', והשתא דידעינן בקביעא דירחא אמאי עבדינן תרי יומי משום דשלחו מתם הזהירו במנהג אבותיכם בידכם זמנין דגזרו גזירה ואתי לקלקולי ופי' רש"י דזמנין דגזרי גזירה שלא יתעסקו בתורה וישתכח מכם סוד העיבור ותעבדו נמי חד יומא

ואתי לקולקולי ולעשות חסר מלא ומלא חסר ותאכלו חמץ בפסח
ע"כ, ודברי רש"י ז"ל תמוהים מאוד דאם החשש הוא מה שיגזור
המלכות שלא יעסקו בתורה ומחמת זה ישתכח מהם סוד העבור א"כ
גם בבני א"י יוכל להיות הנזירה וכדאשכחן בש"ס ע"ז י"ח, בעובדא
דר"ח בן תרדיון שנשרף על שעסק בתורה ובש"ס ברכות גבי מעשה
בר"ע שנזרה המלכות שלא יעסקו בתורה וזה ה"י בא"י, ועוד מאוד
לשון רש"י שכתב לעשות חסר מלא ומלא חסר משמע שיבוא להם
הבלבול והערבוב בכל סדר החדשים וא"כ במה נתקן החשש במה
שיוסיפו שני יו"ט דבאופן כזה יוכל להיות שיקדימו איזה ימים או
יתאחרו איזה ימים ואין זה תיקון כלל ואפי' אם נדחוק ונאמר דכוונת
רש"י הוא רק על חדשי אדר ואייר ואלול אשר לפי החשבון לעולם
הם חסרים ובני ח"ל מחמת שכחת תורתם יעשו אותם מלאים א"כ
יתאחרו בני חו"ל מבני א"י יום אחד דבזמן שיהיו בא"י יום א' של
פסח יהיו אצל בני חו"ל ערב פסח א"כ מה הועיל התיקון במה שיעשו
שני יו"ט, ויום אסרו חג של בני א"י יהיו אצלם יו"ט סוף סוף, הלא
כבר אכלו חמץ בפסח, ועוד יקשה יותר לדברי רש"י הלא בסוד
העבור יש ג"כ הסימונ' גו"ה אדו"ט לו' שנים המעוברית ואם ישתכח
מהם סוד העבור ויעברו את השנה הרביעית או השביעית בודאי יאכלו
חמץ בפסח ויחללו יו"ט בעשיית מלאכה ומאי ג"מ בזה אם יעשו יום
א' או ב' יו"ט ואין זה תיקון כלל סוף דבר דברי רש"י אלו צריכון
ביאור, ולולא דמסתפינא הייתי אומר דפ"י הגמ' כך היא, דבאמת הא
דמקשי הגמ' אמאי עבדינג תרי יומי ה"י בזמן דבא"י ה"י מקדשין
ע"פ הראיה וכמו שכתב הרמב"ם בהל' קידוש החודש פ"ה הל"ג
וז"ל ומאימתי התחילו כל ישראל לחשוב בחשבון מסוף חכמי הגמרא
בעת שחרבה א"י ולא נשאר שם ב"ד קבוע אבל בימי חכמי המשנה
וכן בימי חכמי הגמ' עד ימי אבוי ורבא על קביעות א"י היו סומכין
עכ"ל, ומקור דברי הרמב"ם מהא דאמרינג במס' ר"ה כ"א, רבא ה"י
רגיל דיתיב בתעניתא תרי יומי זמנא חדא אשתכח כוותי' תרי דבימי

אבני זרבא היו מקדשין ע"פ הראי' וכן בימי ר"ג כמבואר שם בגמ' וגם ממקומו הוא מוכרע מדמשגג הגמ' זמנין דגורי גזירה ואתי לקולקולי וזה הטעם שייך רק בזמן שבא' היו מקדשין ע"פ הראי' והיה היכולת ביד הבי"ד למלא או לחסר כפי הצורך ואז יש חשש שבני חו"ל אתי לקולקולי וישנו מכפי אשר קבעו הב"ד שבא' משא"כ בזמן אשר גם בא' קובעין ע"פ החשבון אז אין חשש לבני חו"ל שיבואו לידי קולקול רק הטעם שצריכים לעשות שני יו"ט הוא רק משום מנהג אבותיהם וכמו שכתב הרמב"ם שם הל"ה ובכוונה השמות "משום דגורו גזירה" ולמד כן הרמב"ם מהא דתענית כ"ח לענין הלל דמנהג אבותיהם בידיהם וכ"כ רש"י להדיא ביצה ד'. ד"ה והא רב אסי אבדיל ע"ש.

(המשך יבא)

הצעיר אליעזר ריכטער יו"ב דפאריז.

לח

הזרה את העם

המן מה"ת מנין? המן העץ חולין קל"ט. וי"ל זה בהקדם מ"ש בגמ' מגילה י"ב שאלו תלמידיו את רשב"י מפ"מ נתחייבו שונאים של ישראל שבאותו הדור כלי' א"ל מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע. א"כ שבשושן יהרגו בו' ורשב"י ס"ל מפני שהשתחוו לצלם א"ל וכו' מש"פ יש בדבר א"ל הם לא עשו אלא לפנים אף הקב"ה לא עשה עמהם אלא לפנים (עי' תוס' ע"ז ב' ד"ה שלא) ואיתא בזה"ק פ' משפטים ר"י אומר אנשי קודש תהיון לי בשר בשדה טרפה ל"ת לכלב תשליכו אותו שמי שאוכל בשר טרפה נתלגל בכלב תיינו כלבים עז"פ דהיינו סיטרא דדינא קשיא וגם כתב שישראל נקראים קדושים אם אין אוכלים בשר טרפה והנה כל זר לא יאכל קודש ונכרתה וגו' ע"כ אסור לאות"ע לעשות להם רע כי כל האוכל קודש ונכרתה משמע דאם אינה משמרים זה האיסור יפגע בהם

חאזה"ע ח"ו. ובירושלמי פ"ח דתרומה ברצות ה' דרכי איש גמ
אוביו ישרים עמו זה הכלב ואיתא בש"ס ובמד"ר בראשית זהו
אכיל מהחלב ואתא כלבא גבא ב"י ע"כ ע"י הנביחת הכלב הזכירו
וחזרו בתשובה ע"כ ברצות ה' דרכי איש גמ אוביו ישרים עמו זה
הכלב שאין מוסיף לו אם אינו אוכל נוי"ט ובגמ' מגילה י"ב איתא
שהשתי כדת שהי' מיכלא מרובה משתי' ע"כ אמרה אסתר הצילה
מחרב גפשי מכלב יחידתי (תהלים כ"ב) ואמרה אפשר שעיי"ז
נסתלקה ממנה שכונה ע"כ אמרה אח"כ הושיענו מפי ארי' דהיינו
שהי' מכנה בשם כלב כמו שהכלב הי' נובח והזכירו לתשובה על מה
שאכל נוי"ט כן בא אחשורוש להתעורר העם לתשובה על שנהנו
מסעודתו וביערות דבש ד"ב ח"ב בשם ס' מנות הלוי שזה ימי
משתה הי' ברי"ה אלול ובעשיות וביורה"כ ע"ש וזה החטא בא
שאכלו נוי"ט ויי"ג ע"כ י"ל שלפ"ז אמרה אח"כ הושיענו מפי ארי'
שהיתה מכנה אותו ארי"ה לרמוז שבא נזירתו מה"ש בשביל שאכלו
נוי"ט ברי"ה ארי"ה כמ"ש בסה"ק שרי"ת אלול רה"ש יוה"כ הושי"ר
וע"כ היתה מבקשת מהשי"ת להושיע לה לבטל הגזירה לפ"ז יש
מש"ה תלמידי רשב"י ס"ל שנתחייבו כלי' על שאכלו מסעודתו
כמ"ש הזה"ק הנ"ל מכל זר לא יאכל קודש שמי שאין אוכל נוי"ט אין
רשות לאזה"ע לפגע בהם וההפך בהפכו והרמב"ם צוה להשיב לאות
שכפרו בתח"מ שזה בא להם משום שאכלו נוי"ט כי כל המינות
בא מהדם הרע מאכילת נוי"ט והנה איתא בזה"ק פ' שמיני שבשביל
חטא הזה שסחטה אשכול ענבים נתגברו כח הקליפה על היין שלא
לשתות יין ממגע עוי"ג ע"כ צריך לזהר מזה ואפילו בזה"ק כי מיי"ג
פוגם ביותר כמ"ש זקני בשלה"ק בשער האותיות כלל צ"ד שצריך
לזהר בזה"ז מיי"ג אע"פ שאין מנסכין יין לע"ז כי הוא פגם גדול
וכתב בשם ס' מעמי מצוה שכתב בלאו מלשתות יי"ג כו' עכ"פ הגמ'
הנ"ל המן מה"ת מגין דהיינו הגזירות מהמן והעונש שלהם מגין
מה"ת שבא עליהם זה העונש דכתיב המן העץ היינו בשביל חטא

העץ הדעת ע"כ נאסר יי"נ כמ"ש בזה"ק הנ"ל והמה נהנו מסעודתו
 ושתו יי"נ ע"כ בא עליהם גזירות דמן כמ"ש ביערות דבש ח"ב
 ד"א וד"ב שצריך לזהר מיי"נ בזה"ז כו' עש"ה ועכשיו העם מקילין
 בזה הרבה ע"כ נכון שכל רב ומורה יעורר לאחב"י הא"ך גדול
 האיסור מזה דהא דניאל גזר על יי"נ כמ"ש ודניאל שם על לבו מבלי
 לאכול פיתן ושתיית יין וזה ה"י מדעת חנמו"ע ודבר שנאסר במנין
 אינו רשאי להתיר אא"כ גדול יותר בחכמה ובמנין ע"כ איך נוכל
 להתיר ה"י יי"נ ואנחנו מתפללים מי שענה לדניאל וגו' והאיך יתפלל
 להנצל ולהזכיר שמו ולא לשמוע גזירתו וע"י בבל"י סק"ג שכתב
 שראוי להחמיר באיסור סתם יינם יותר משאר איסור דרבנן ע"פ
 התי"ס שבת פ' כל כתבי דבדנרי"ם שהם קלים ואדם לתוש אחריתם
 היישינן ספי' ובשיורי ברכה א"ב שהפליג מאוד בעונש המקיל לעצמו
 ביי"נ מלבד שעובר על ד"ח חייב מיתה כו' והיום אע"פ שאין מנסכין
 לע"ז אבל השש חיתון שי"ך גם בזה"ז ובפרט בדורנו בעוה"ר דור
 ההתבוללות שרצונם אך לדמות לעכו"ם ע"כ צריך להזהר להתרחק
 מיי"נ שלא לשתות וע"י בשו"ת הרמ"ז סי' מ"ט שהרבה להפליג
 בעונש סתם יין בזה"ז והוא חרם הקדמונים כן המהריט"ן והראנ"ח
 והשל"ה ומהר"ש אבוהב וכ"כ בחכמת אדם כלל ע"ה סי' א שהשותה
 יי"נ עוקר גשמתו ממקום הקדושה וחיבר סי' ע"ז יין המשומר וכ"כ בס'
 יוסף אומץ סי' קמ"א וקמ"ב וזקני הטו"ז סוס"י קכ"ג שאפילו בזה"ז
 אסור משום חתנות ומ"ש הרמ"א שם מי ששותה יי"נ בשוגג שיתענה
 ע"ג תעניות כתב בקיצור של"ה שזה הוא אפילו השותה סתם יי"נ
 וא"ת בשו"ת מים רבים חו"ד סי' כ"ו משו"ת הריב"ש והרשב"א
 שחשוד על יי"נ אין להאמינו בשבועה ובגמ' עירובין כ"ט בני הזהר
 מדברי סופרים יותר מד"ת.

ה"י שמואל מאיר הכהן האלעזר רב החופ"ה ששערנאוויטץ.

ל"ט

הנה המפורשים הקשו למה לי להגמרא ללמד משני מקומות
אל תהי ברכת הדיוט קלה בעיניך ברכות ז' ומגילה ט"ו ותירצתי
במיעור כי מן מס' מגילה לא ידענו אלא שאם ברך אותו הדיוט אל
תהי ברכתו קלה בעיניו אך עדיין לא נודע לנו שהגדול יש לו לבקש
מהדיוט שיברך אותו וזאת נודע לנו מן מס' ברכות וק"ל.
ירמ' בר"א שו"ב הלמן. ליאובה.

(חורדה*)

מעודי תמיד יסחוני	ולמספר שבעה מלאתי
לרבים מבני עמנו	כי לזאת שם נועדתי
ועוד בראש יושיבוני	וחכמים יגידו עלי פתרוני
להיות מדבר בעדם	מדוע שם פניתי עורף ולא פנים
ותמיד אנכי משני עברים	החפץ לדעת מי אני
להוסיף ספרים	בין בתי חתן וכלה ימצאני
לעדת העברים	

פתרון החורדה מחוברת שבט היא: לוייתן. שמות הפותרים המה:
הרב ר' יצחק מעלער באלגראד. הרב ר' שמואל מאיר הכהן האללענדער
משערנאוויטץ. ר' ירמיה העלמאן שו"ב ליאובה. ר' מרדכי פערניס פלאיעשט.
* פתרון החורדה ושמות הפותרים אדפים בחוברת הבאה

ציון לנפש חיה

האברך המו"מ בתו"ר כש"ת מו"ה יהושע גרינבערג נ"י מפה אבד אבידה
גדולה במות עליו אשתו בדמי ימיה טובת לב וצניעה בכל תהלוכותי
מדת פיגא ע"ה. בת שלשים וארבעה שנים היתה במותה. הנפטרת עזובה
לאנחות שני ילדים. בהלויתה שהיתה ביום ב' כ"ה כסלו נהרו אנשים רבים
מנכבדי העיר. השי"ת ישלם נחומים לכל המשפחה המתאבלים עליה.

תנצב"ה

מ

(המשך מחוברת ט' אות ל"ה)

(ג') איברא דעפיו י"ש להעיר על התוס' ב"ק ו'. ד"ה שהשור הנ"ל ש"כ בפשיטות דשער המת מותר והוכיחו ד"ז מהסוגיא דערכין ז': ע"ש ומוכח דהתוס' פירשו אוקימתא דרנב"י כפירש"י בערכין דאשה מיתתה אוסרתה ושער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות (וכבר כתבתי דגם דרבינו גרשום ז"ל פ"י כן הסוגיא אלא שהוסיף לומר דמיירי באמרה תנו שערי לפלונית אבל מרש"י ז"ל מבואר דס"ל דגם בלא אמרה תנו שער המת מותר ע"ש בד"ה אלא אר"י ובד"ה תני לוי עש"ה ואם נימא דהתוס' פ"י כפירש"י ז"ל א"ש דלק"מ קושית הרשב"א בתשו' על התוס' בב"ק וא"צ לפרש עוד דברי התוס' דמיירי באמרה תנו שערי לפלונית כמו שפירשתי לעיל) וכן מצאתי בשיטה מקובצת בגליון הש"ס ערכין ז': (דפוס ווילנא) ש"כ להדיא בשם התוס' שפ"י הא דארנב"י זו מיתתה אוסרתה ז"ל ושער מיתתה אינו אוסרתה ז"ל לאו בר מיתה הוא דאין עתידה להשתנות וכו' ע"ש (ומש"כ השיטמ"ק שם ז"ל ומה"ט נ"חא מה שמקשים בב"ק אמאי איצטרך שור ולא אדם וכו' תיפוק לי' מ"המתי יהי לו וכו') ולפי שמעתין נ"חא כיון דשערו מותר הוי שפיר המת שלו עכ"ל וקשה הא התוס' בב"ק ו'. ד"ה שהשור לא נ"חא להו לתרין כן וכתבו כיון שעיקרו אסור חשוב אין המת שלה ע"ש ש"כ תירוצא אהרינא והשיטמ"ק במחכ"ת לא העיר כלל בכ"ז וקשה הא התוס' בסנהדרין פ'. ד"ה בשור לא כלל להסוגיא דערכין כפירש"י ז"ל וממילא מוכח דס"ל דשער המת אסור בהנאה וכדבר האמור? ויש לומר דהתוס' בסנהדרין פ'. ד"ה בשור כ"כ בשם הר"ת ז"ל ואזיל לשיטתו בב"ב קנ"ד בתוס' ד"ה ועוד סימנים עשויין להשתנות וכו' ז"ל ופי' ר"ת שבחיינו היו השערות לבנות והיו שומא ועכשיו הושחרו לאחר מיתה ונראות כסימנים וכו' ע"ש (ועיין במל"מ רפ"ב מהל' אישות ה"ב מש"כ בדברי הר"ת אלו ע"ש שהאריך) הרי מבואר דהר"ת ס"ל דגם השערות משתנות

לאחר מיתה והיינו מעמא דהר"ת לא ניהא ל" לפרש דאד"נ בערכין
 זו מיתה אוסרתה כפירש"י משום דשער לאו בר מיתה הוא שאין
 עשוי להשתנות דהא לשיטת הר"ת גם השערות משתנות לאחר מיתה
 כאמור ומש"ה פ"י הר"ת זו מיתה אוסרתה ואין עלי' שום איסור
 מתיבם ולהכי כשננוז שעה קודם מיתה מותר כנ"ל והתוס' בב"ק י'
 ד"ה שהשור לא שמיע להו כלומר לא סבירא להו כהר"ת דהשערות
 משתנות לאחר מיתה (וע"כ ודאי פ"י הא דאמרי' בב"ב קנ"ד סימנים
 עשויין להשתנות כפי' הרי' שהביאו בתוס' בב"ב קנ"ד ד"ה ועוד דשם
 דהיינו לא דנו גומות ומחמת מיתה יש שם גומות ע"ש או דס"ל כפי'
 דומוקי בב"ב שם שפי' עשויין להשתנות או שנושרות או ע"י נפילה
 אינו נראה בהם גומות או שגתמסמם הבשר ונראה בהם גומות עכ"ל
 וה"ל על הרמב"ם בפכ"ט מהל' מכירה דט"ו כ"ו"ל ופירוש סימנים
 משתנים יש מי שפירש נושרין עכ"ל.) ומש"ה שפיר הוכיחו התוס'
 בב"ק י' מהסוגיא דערכין ז': דשער המת מותר משום דס"ל כפירש"י
 שם דשער לאו בר מיתה הוא שאין עשוי להשתנות כאמור ועפ"ז
 איש דבעלי התוס' דל אינם סותרים אחד ד' אלא דכאו"א אזיל לשיטתי'
 כדבר האמור ודוק.

ד"ה עוד נ"ל לפענ"ד לחדש בעזהש"ת בענין הסוגיא דערכין
 זו לרנב"י דאמר דמתני' מיירי בשערה ממש דה"ל דבר תלוי אי
 קי"ל לענין שער המת העומד לגזוז כגזוז דמי דהא בניסין ל"ט
 ובסנהדרין פ"ד לענין המקדיש את עבדו אי מועלין בשערו פליגי
 בזה ת"ק ורשב"ג ופירש"י שם בסנהדרין ד"ה העומד לגזוז שכבר
 שילח פרע והאוי להסתפר עכ"ל ובנייר נ"א פירש"י ד"ה שערו העומד
 לגזוז כגון שהכביד עליו שערו וכו' והרא"ש שם פ"י וז"ל גבול הי'
 להם לגידול שער מתי הי' עומד ליגזוז וכו' עכ"ל ע"ש באספ"ז דת"ק
 ס"ל אין מועלין בשערו משום דלאו כגזוז דמי דשערו כל כמה דשבקה
 להו אשכוחי משבח ורשב"ג ס"ל דשערו לאו כגזוז דמיא ועיין
 בתוס' סומא כ"ה ד"ה לאו שכ' דרשב"ג ס"ל דאע"ג דאשכוחי אשבח

כל מה דקאי מ"ם לא עביד איניש דשביק ל"י ע"ש, והרמב"ם פ"ה מהל' מעילה ה"י פסק כת"ק, ע"ש בכ"מ, ולכאורה י"ל מגזיר ג"א, דבעי חזקיה שערו העומד לגלח וכו', מי אמרינן כל העומד ליגזז כגזוז דמי, א"ד השתא מ"הא הא מחוברין וכו', ע"ש, ופ"י התוס' דהא בעיא אי מטמא בשעת חבורן למת, וכן פ"י שם הרא"ש ז"ל ע"ש, וכן פסק הרמב"ם בפ"ג מהל' טומאות מת ה"ג דשער העומד להגזז הוי ספק, ע"ש בכ"מ משום שהיא בעיא דלא איפשטא, ולא פשטא הא בעיא מהפלוגתא דת"ק ורשב"ג לענין המקדיש את עבדו דפסקינן כת"ק דאין מועלין בשערו, משום דשער העומד ליגזז לאו כגזוז דמי? וע"כ וראי דה"ם משום דבחיים כל כמה דשבקה אשבוחי משבח, פשט"כ במת איבעיא להו, אולם אכתי י"ל לפי פ"י הרבינו חננאל ז"ל בגליון הש"ס בנהדרין ס"ה (דפוס ווילנא) שפ"י דת"ק ס"ל שער העומד ליגזז כגזוז דמי, לפיכך המקדיש עבדו אין מועלין בשערו, דשערו לאו מוקדש עמו וכו', עש"ה, וא"כ הלכה כת"ק דשער העומד ליגזז כגזוז דמי, אע"ג דבחיים כל כמה דשבקה להו אשבוחי משבח, וכש"כ במת וצ"ע, ויש להוכיח מנדרים ס"ה: דסתמא דגמ' ואב"י ורנב"י ס"ל דשער העומד ליגזז כגזוז דמי, דהרי סתמא דש"ס פריך על אב"י, ושער ראשו מטלטלי, הוא? (ופירש"י שם ד"ה ושער ראשו וכו') דכל העומד ליגזז כגזוז דמי, וכן פ"י הרא"ש שם וכ' דמתני' סתמא קתני אפילו בעומד ליגזז עכ"ל) ומשני ה"ק, אפי' אתה מוכר שער ראשך וכו', אר"ג לומר שאין מקרעין שטר כתובה, ע"ש בפ"י הרא"ש ובתוס' ד"ה לומר ע"ש, הרי מוכח דרנב"י ס"ל שער העומד ליגזז כגזוז דמי, עש"ה, ועפ"י אפשר לומר דרנב"י דמשני בערפין ז': זו מיתתה אוסרתה וכו', כלומר הא דתנן אשה שנהרסה נהנין בשערה, מיירי באמרה תנו שערי לפלוגית כמש"כ הרבינו גרשום ז"ל, אבל לא מטעמי משום דאין שער המת משתנה לאחר מיתה כג"ל, אלא הטעם הוא, כיון דאמרה תנו שערי לפלוגית הוי שער העומד לגזוז וכאלו גזוז מחיים דרנב"י אויל לשיטתו דס"ל שער העומד ליגזז כגזוז דמי כאמור.

ועפ"ז א"ש גם דברי הרמב"ם בפיהמ"ש בערכין הנ"ל שפי' דמתני'
מיירי באמרה תנו שערי לפלוגית, ולא הביא כלל טעם הרבינו גרשום
(כפירש"י שכ' דשער המת אין עשוי להשתנות לאחר מיתה) משום
דס"ל ג"כ כיון דאמרה תנו שערי לפלוגית הו"ל שער העומד ליגזוז
וכגזוז מחיים דמי כאמור, ודו"ק כי ז"נ, ומצאתי בפסקי תוס' פ"א
דערכין סי' ל' שכ' וז"ל, האשה שמתה נהנין בשערה, העומד ליגזוז
בחפיפה וסריקה, ד"ז בגמ' עכ"ל, ונראה דהפסקי תוס' ס"ל ג"כ דקיי"ל
שער העומד ליגזוז כגזוז דמי, ויש לפלפל בזה הרבה ולא עט
האסף פה. (המשך יבוא.)

בצלאל זאב שאפראן אבד"ה באכו"ה והגליל.

מ"א

(המשך מחוברת אדר אות ל"ו.)

מדות אלו אבות הן, שתולדותיהם כיוצא בהם, מסתעפים לאלפים
ומוצאים ביטויים היותר שלם בתורתנו הקדושה, וכשהתינוק במעי
אמו, יאירו לנו רז"ל "מלמדין אותו כל התורה כולה" (גדה ל' ע"ב)
כשעם ישראל ה' עדין במצב העיבור (עמבריאנסצושטאנד) בראשית
התקמותו, כבר נטבעו בו כל אותן התכונות הדרושות לקבלת התורה,
ואילולא ניתנה תורה היינו למדין צניעות מחתול וגזל מנמלה, ועריות
מיונה וכו' (עירובין ק' ע"ב) כי מראש נטבעו בין הנסיות המסוגלות
להתרשם מן החיים באופן המוליך לידי התפתחות רוח "ישראל סבא".
וכיון שבא לאויר העולם בא מלאך וסטרו על פיו ומשכחו כל
התורה כולה (גדה שם) כשעמנו מתנקש בפעם הראשון במצרים
באויר עולם זר לרוחו, ויהיו שם לגוי, מלמד שהיו ישראל מצוינים
שם מתחלת מיד מלחמה קשה הבאה לשכחם את כל התורה מלאך
ההתבוללות בא לטשטש את כל שרטוטי נשמתם המיוחדים, דבר
שמביא לידי קושי השעבוד, וכאשר יענו אותו כן ירבה וכן יפרוץ
(שמות א' י"א) הדחק החיצוני מחזק הקשר שבין חלקי העם,
כשרונותיהם מתפתחים ע"ז ביותר והם גנאלים, אלא שהקב"ה יודע

שאין זה בטחון גמור, מאחר שקשר זה סיבתו דחק חיצוני, ובני ישראל צועקים רק „מן העבודה“ . . . ובצאת ישראל ממצרים, והסבה תוספת תמרוד החבילה, דרוש אפוא להבטיח קיומם בקשר יותר אמיץ, ולכן הוא מקדים ואומר למשה: „הוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלקים על ההר הזה“ (שמות ג' י"ב) סיבת „הוציאך את העם“ תהי' „ממצרים“ ע"י כובד העול וקושי השעבוד, וזה אינו בטחון גמור, אלא שתקנה יש לו כי מיד „תעבדון את האלקים על ההר הזה“ הר גמוך מכל ההרים, סמל הענוה, יסוד העבודה תהי' הענוה, עתידים אתם לקבל תורה שעיקרה „ואהבת לרעך כמוך“ דבר הנובע מתוך רגש הענוה המביא לידי שוויון, ורגש זה אין בא מתוך הכרזות ריקות בפומבי על Egalité liberté fraternité ולא נובע הוא מבפנים מתוך השקפת — עולם דתית מוסרית, „ואהבת לרעך כמוך“ וסמוך ל"אני ד" (ויקרא י"ט י"ח) אימתי אתה מקיים „ואהבת לרעך, בשעה שאתה מאמין כי „אני ד" כשיש בך משל אבא, מרוחו של אותו זקן שהרגיש כי „אי אפשר לביתה בלי מנהיג (ב"ר ל"ט א) ואם כולנו בני אב אחד נחנו, אם „קל אחד בראנו, מדוע נבגוד איש באחיו ולמה לא נשב שבת אחים גם יחד ונשא יחד דגל התורה.

(המשך יבא.)

דוד בורשטיין אבד"ה באמשאן.

מ"ב

(המשך מחוברת ט' אות ל"ז.)

עוד צריך לדעת כי גם קודם שנקבע החשבון (שאנו חושבין בו היום) על ידי הלל בן בנו של ר' יהודה הנשיא מכל מקום הי' ידוע החשבון הזה לחכמים וזה לשון הרמב"ם בפרק ששי (הלכה א') בזמן שעושין ע"פ הראי' הי' מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בו הירח עם החמה בדקדוק הרבה (הוא קבוצת האמית' ותחלת אותו החשבון הוא החשבון שמחשבין אותו בקירוב ויודעין שעת קיבוצן בלא דקדוק אלא במהלכן האמצעי הוא הנקרא מולד והוא החשבון שאנו

מחשבין היום עכ"ל, ור"ל דא"א לחשוב בחשבון קבוצ האמיתי בלתי ידיעת חשבון הפשוט הוא סדר המולדות שאנו חושבין היום, ולכן הנם דאמרינן בש"ס סוכה שבני חו"ל לא היו בקיאים בסוד העיבור מ"מ אותן אשר היו רחוקים מאוד מא"י כגון היהודים אשר דרו בספרד ובאיטליא כנודע מדה"י שנשארו שמה יהודים רבים מחורבן בית ראשון ולא שבו עם בני הגולה בבנין בית שני והי' שמה קהלות גדולות ולהם במח מסרו חכמים ידיעת סוד העיבור וסדר קביעות השנים כי לא הי' אפשר להם לסמוך על קביעות הב"ד אשר בא"י כי המרחק אשר ביניהם הי' שנה תמימה כדאמרינן בש"ס ב"ב ד' לזל שתא וליהדור שתא ע"ש וחזו לומר שנבשלו באכילת חמין בפסח וחילול יו"ט ואותם בני הגולה הסמוכים לא"י כגון בבל ומצרים הי' סומכין על קביעות א"י והם לא היו בקיאים בסוד העיבור כמבואר בש"ס אבל מימות שמואל ואילך שאמר יכילנא לתקוני לכולא גולה (ר"ה כ') ממנו נתפשטה הידיעה הזאת לכל בני הגולה והי' בקיאים בסוד העיבור, וראיה ברורה לזה מהאי דאמר ר"ז (ביצה ד') כוותי' דרב אסי מסתברא דהאידינא ידעינן בקביעא דירחא ועבדינן תרי יומי ובימי ר"ז. עדיין הי' מקדשין ע"פ הראיה דר"ז תלמידו של ר"נ ובימיו היו מקדשין עוד ע"פ הראי' כמבואר בר"ה ר"א, וכן בימי ר"א היו בקיאים בקביעא דירחא כמ"ש רש"י ביצה ד' ד"ה והא ר"א אבדיל, ור"א היה תלמידו של רב כבסנהדרין ל"ו רק בא"י יען שמצוה לקדש ע"פ הראי' הי' כח ביד הב"ד לשנות לפעמים למלא או לחסר את החודש וכפי שהי' צריך להיות לפי החשבון וידוע דאם לא באו העדים או שלא הספיק ראש ב"ד לומר מקידש היו מעברים אותו וכמ"ש הרמב"ם פ"ב הל"ח ולפ"ז הכי הוא פי' הגמ' והשתא ידיעינן פי' דבשלמא קודם דהיינו יודעים בקביעא דירחא עשינו ב' י"ט מחמת שלא ידענו מתי נקבע החודש בא"י אם ביום ל' מחמת שנראתה הלבנה או ביום ל"א מחמת שלא נראתה הלבנה אבל עכשיו שאנו בקיאים א"כ אין לנו

שנה ג' סבוצי אפרים חוברת י'

שום ספק בזה כי בודאי נראתה ביום השבועי כי הראי והחשבון
 אחד הם אי"ב דיי שנעשה יום א' וע"ז יכלחו מתם הותרו שאע"פ
 שאתם בקיאים בסוד העיבור מ"מ מ"ן שבא"י מקדשין ע"פ הראי
 יש חשש ומנין דגורי נזירה שלא לקבל את העדים או שלא להסמך
 סמוכין וכמבואר בע"ז ח' וכו' בבהדרין מ"ב וע"ז ברש"י ד"ה
 אבל מפני הדחק ואם היו יודעין ה"ד שהנזירה תמשכה זמן רב וראי
 היו מבטלין הראי והיו קובעין ע"פ החשבון אבל הם סברו שהנזירה
 היא לפי שעה ולכן לא רצו לבטל את הראיה וזהו ומנין דגורי ר"ל
 לפי שעה ואז מוכרחו לעבר את החודש ומה שנעשה ה"ד עשוי
 וכמ"ש הרמב"ם שם פ"י אתם אפי' מוטעין ואם תסמכו על החשבון
 לעשות אדר ואלול חסר ואז יקדמו בני החל יום א' ואכלו חמץ ע"ז
 בשביעי של פסח וכו' החוקק של ב' יום הוא תיסקן גמרי ר"ל
 דהנזירה קאי דוקא על בני א"י ולא על בני החל ולא משום שלא
 יעסקו בתורה ויטעו בשכרת יסוד העיסוק כי למה ישעו אם סדר
 המולדות וקביעות השנים סדורים לפניהם והושבנא בעלמא הוא וזה
 יותר מ"מ מאות שנה שאנו סומכין על החשבון וכמה נזירות עברו
 עלינו ולא טעינו ח"ו ועתה אפרס את שיבת הסוגיא דנזירה שז"ה
 מוכחת בדברינא אמר ר"מ כותבי דר"א מסתברא דאסור דהאידיגא
 ידעינן וכו' ופירש"י אלמא חוק קבוע הוא מתקנת חכמים על ישראל
 הרחוקין ואפי' בלא ספק ובחד יומא אריבא דמי אמר אב"י כותבי
 דרב מסתברא נדאינו אלא מספק והביא רא"י מהא דבראשונה ח"ו
 משיאין משואות וכו' אלמא דלא קבעים חכמים לדורות אלא ח"ו
 מאליהם עשאום מספק והדר קאמר הנמרא לתרוצי אליבא דאב"י
 שלא יקשה לדורי מהא דהאידיגא ידעינן בקבוע דנזירה וכו' וכו'
 תרי יומא אלמא דתקנה הוא אפי' בלא ספק ומתרי חומץ דמי טעינו
 דידעינן בקביעא מ"מ יש ספק משום דומנין דגורי נזירה ואולי הא
 דקאמי הנמ' והשתא הם דברי אב"י בעצמו לתרוצי אליב"י סיעתא
 דר"ז ובין כך ובין כך יש רא"י ברורה לפירושו דקיימא דש"ס

מאי מזמן שהי' מקדשין עוד ע"פ הראי' דהא בימי אבני ורבא הי' מקדשין עוד ע"פ הראי' כמבואר בש"ס להדיא ונראה דבימי אבני ורבא הי' שכיח גזירות כדאמרינן בסנהדרין י"ב שלחו לי' לרבא זוג בא מרקת ותפשו נשר כן בקשו לקבוע נציב אחד ולא הניחו כו' ע"ש ואינו רחוק לומר דאותן שלחו מתם המוזכר כאן בביצה הם הם השלחו לי' לרבא המוזכר בסנהדרין ועיי' סופ"ק דסנהדרין מי הם השלחו מתם כללא דמילתא דעיקר התיקון הי' רק על אדר ואלול שלפי החשבון הם לעולם חסרים וחששו חול' שמא עי' גזירת המלכות יוכרחו הב"י שבא"י לעשותן מלאים ואז יקדימו בני חול' מבני א"י יום א' ויאכלו חמץ בז' של פסח ויעשו מלאכה ביום לכן יפה תקנו להוסיף יום אחד ובזה יצאו מידי חששא אבל חודש חשון אשר ישתנה תמיד דלפי קביעות השנים דאם השנה שלימה אזי חשון וכסליו שניהם מלאים ואם השנה חסירה אז הם שניהם חסירים ואם השנה כסדרה אז חשון חסר וכסליו מלא וא"כ מה יועיל התיקון להוסיף ט' ימי חנוכה דהתינה בשנה חסירה או כסדרה דאז חשון חסר כ"ט יום לפי החשבון רק החשש שמא עברו ב"ד את החודש לאיזה סיבה ואז יקדימו בני חול' יום א' ונמצא שלא ידליקו ביום השמיני ויועיל זיטב התיקון להוסיף יום אחד אבל בשנה שלימה דאז חשון מלא לפי החשבון והחשש הוא שמא חסרו ב"ד את החודש ובזה יאחרו בני חול' מבני א"י יום אחד וא"כ מה יועיל התיקון להוסיף יום א' סוף סוף לא ידליקו ביום א' של חנוכה אשר לבני א"י ובאמת בזה הי' התיקון יותר נאות ליתן את יום הנוסף על שלפניו היינו שיתחילו להדליק מיום כ"ד כסליו ט' ימים ולפי"ז הי' צריך לשנות התיקון בכ"ה היינו בשנה חסירה או כסדרה דאז חשון חסר והחשש הוא שמא עברו ב"ד את החודש ואז יקדימו בני חול' יום א' צריך ליתן יום הנוסף לאחריו דהיינו מיום כ"ה כסליו ט' ימים ואם השנה שלימה דאז חשון מלא והחשש הוא שמא חסרו ב"ד את החודש ויאחרו בני חול' יום א' אז צריך ליתן יום הנוסף על שלפניו היינו

שיתחילו להדליק מיום כ"ד כסליו ט' ימים וכיון שמצינו שהשוו חכמים מדותיהם משום לא פלוג וכאן שהוא חשש רחוק לא תקנו כלל וסמכו על החשבון כנלענ"ד, ומתנימה על הראשונים שלא הרגישו בזה דכאן לא שייך התיקון של ט' ימים, ויותר יש לתמוה על רבינו דמרדכי שהקשה למה אין קוראים המגילה ב"ד וט"ו מספק כמו בשאר יו"ט ומאוד תמוה דזה דוקא בשאר המועדים דחדשי אדר ואלול לעולם הם הסרים והחשש הוא שמא עברו ב"ד את החודש לאיזה סיבה ואז יאחרו בני א"י יום א' לפיכך הוסיפו יום א' לאחריו היינו שיעשו ט"ו וט"ז יו"ט אבל לענין קריאת המגילה דלפי החשבון שבט לעולם מלא (או החודש הראשון של אדר"ר) ועיקר החשש שמא הב"ד שבא"י חסרו אותו וא"כ הא אמרינן בר"ה כ"ה דבכה"ג ליכא שום חשש דתרי ירחי חסירי קלא אית להו דחודש שבט הוא לעולם חסר כסדר חדשי הלרנה א' מלא וא' חסר (עי' רש"י שם) ואם איתא דחסרוה לשבט ג"כ כבר יצא הקול ובא אצלינו ואפי' אם נאמר דזה דוקא לענין פסח דאיכא זמן רב בין שבט לניסן לשיצא הקול ויבא אצלינו אבל לענין קריאת המגילה באדר דליכא זמן רב כ"כ אז אפי' בתרי ירחי חסירא איכא חששא אבל עכ"פ מה יועיל התיקון בזה שיקראו ב"ד וט"ז הא החשש הוא שמא חסרו ב"ד את החודש שבט ואז יקדימו בני א"י יום א' וא"כ הי' לו להמרדכי להקשות שיקראו ב"ג וי"ד.

הצעיר אליעזר דיכטער שו"כ דפאריז.

מג

סאטמאר דרוש לפסח.

מסורה ג"פ ויעשו, תכבד העבודה על האנשים ויעשו בה ועל ישעו בדברי שקר (ב) ובל חכם לב בכם יבאו ויעשו את כל אשר צוה ה' (ג) ויעשו בני"י את הפסח במועדו (הובא בבעה"ט פ' שמות) ואקדים מאמר תמוה (בש"ס חולין קל"ט) מרדכי מה"ת מגין שנאמר ואתה קח לך כו' מר דרור ותרנום מרא דכ"א ע"כ וכל הבא אל תוכו

יתמה ואמרתי לפרש כי באמת דוא נפלאות בעינינו על מרדכי מה ראה על כמה להתגרות עם המן-אם כי כדון עשה כמה שלא השתחוה לו יען שעשה א"ע ע"י אמנם ה' לו לחבא ממנו עד יעבור זעם אחרי ידעו כי בן פקד המלך לכרוע לפניו ומדוע ישב כנגדו בשער המלך להרגיו רוחו ולהביא את ישראל בסכנה? והתשובה על זה אחר כי גודע כי ישראל היו בימים ההם בני חורין מעול הגלות כמו בימינו אלה אך גם בזה השוו לזמן הזה כי אחרי נוסל מהם עול הכבוד וישמן ישורון ויבעט כי הלכו להתערב עם בני גבר ולהתנאל בפת בן המלך ואחרי שראה מרדכי בעיניו כי יאה עניותא לישראל ורק בעת צר להם ישובו אל ד' ולא כן אם אה"ע מראים לישראל פנים שוחקת וזכות אורח יפרח לשושנה ואור הצלחה תהל על אהל יעקב אז מה יסור לבם כ"פ "הקול קול יעקב" רק אז נשמע קולו של יעקב קול תורה ותפילה רק בעת "שידים ידי עשיו" והנסיון הורנו באותם המדינות אשר העיקו לבני ומושללים עריצים הנבילו זכויותיהם והכבידו עול גליות עליהם שם עשו בני ציצים ופרחים לתורה ובמדינות אשר חיפשה נתן להם שם תפיג תורה וזאת ידע מרדכי וירא כי אם יוסיפו להיות בצל החרות אז ח"י תשתכח תורה מישראל ע"כ העמיד עליהם מלך קשה כהמן והתגרה בו למען יכביד אכפו על ישראל ויהי בצרה ואז ישובו מדרכם הרע אל ה' כמו שהי' באמת כמאחז"ל גדולה הסרת טבעת כן אמנם מהיכן ידע מרדכי זאת שבעת תשקע שמש הצלחתם יבחרו בטוב אולי ח"י להיפך כמ"ש באה"ע והי' כי ירעב והתקצף וקלל במלכו כו' וע"י סובב שאנת חז"ל מרדכי מן התורה מנין? מאיזה מקום בתורה שאב ידיעה זאת שבעת צר להם ישובו ויהי כמושיב "מר דרור" ירצה בזה דרך בעת "מר" להם ושתו מכוס היגון ועול הגלות הכביד נחשתו עליהם רק אז הם "דרור בתכלית החרות מחטאים ותרגום "מרי דכיא" רק בעת מר להם אז "דכיא" טהורים מצואת העונות.

והמלצתי רעיון זה במקרא קודש ובהאריך הענן על המשכן כו'

ושמרו בני י את משמרת ה' ולא יסעו בו ונעלה הענן ונסעו ובהעלותך
 סי' ט') והכוונת דרך צחות כי בעת אשר ענני המצר וערפלי התלאה
 סוככים בכנפיהם השחורים את משכנות יעקב אז ושמרו בני י את
 משמרת ה' "ולא יסעו" אינם הולכים לפניו ולא יסעו קדמה (מאכען
 זיא קיינע פארשרימטע) אמנם ונעלה הענן וזרח שמש הצלחה
 הזמני באהל ישראל "ונסעו" אז יסעו והולכים לפניו וישן מפני
 חדש יוצאו חדשים לבקרים ובני הרב האברך חו"ב כליל המדעים
 מו"ה מנהם מענדל כליין גר"י המליץ רעיון זה במקרא קודש
 "בעמוד ענן ידבר עליהם" אם הענן והחושך של העוני והמחסור
 יסובבו את בית ישראל אז שמרו עדותיו והבן וזאת תורת המסורה
 בנושא דרושנו "תכבד העבודה על האנשים" בעת אשר עול הגלות
 מכביד אכפו על צואר ישראל אז לא יסעו אל דברי שקר אבל אחרי
 שהקב"ה מעמיד עלינו מלך קשה בחמן וקול דודי דופק להקיץ אותנו
 מתרדמת הזמן ולדטיב את דרכנו בכל אופן באונס או ברצון ע"כ כל
 חכם לב בבם יבאו וי"שו את כל אשר צוה ה' לא לבד בעת אשר
 תכבד העבודה כ"א גם עת צאת ממסור אסור מגלות לחרות אף בעת
 שיעשו בני י את "הפסח" כינוי לנאולה גם אז לא ירפו לעשות את
 אשר צוה ה' כי החכם עיניו בראשו לעשות מצות ה' בטרם תקרב
 הרעה אליו לעוררו מאולתו והבן וה' ישהר לבנו לעבודתו וכמועד
 צאתנו ממצרים יראנו נפלאות בבי"א.

יצחק חז' כליין חופה"ס הנ"ל תע"א.

מת"ס אהל יצחק וזכרון לישראל.

מ"ד

במס' ברכות ל"א : אל הנער הזה התפללתי א"ר אלעזר שמואל
 מורה הלכה לפני רבו היה שנאמר וישחטו את הפר ויביאו את הנער
 אל עלי משום דוישחטו את הפר הביאו את הנער אל עלי ? אלא
 אמר להן עלי קראו כהן דיתי ולשחוט חזיהו שמואל דהוי מהדרי
 בתר כהן למשחט א"ל למה לכו לאהדורי בתר כהן למשחט שחיטה

בזר כשרה אייתהו לקמי דעלי א"ל מנא לך הא א"ל מי כתיב ושחט
הכהן והקריבו הכהנים כתיב מקבלה ואילך מצות כהונה מכאן
לשחיטה שכשירה בזר, א"ל מימר שפיר קאמרת מיהו מורה הלכה
בפני רבך את וכל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה אתיא חנה וקא
צוה קמי' אני האשה הנצבת עמך בזה, א"ל שבקי לי דאענשיה
ובעינא רחמי ויהיב לך רבא מיני, אמרה ליה אל הנער הזה התפללתי
עיי"ש, ועיי"ש בתוס' דהגם שלא למד עדיין לפניו מ"מ גדול הדור
היה לבא ללמוד לפניו ועיין במהרש"א בת"א דהגם ששמואל היה
אז קטן משני שנים היה רוצה לענשו בדיני שמים דהמורה הלכה
בפני רבו חייב מיתה בדיני שמים, ותמוה מדוע האריך באמרו מימר
שפיר קאמרת הל"ל בקיצור מורה הלכה בפני רבך את, ושמעתי בשם
גדול אחד לפרש ע"פ מה דאיתא בזה"ק נשא דף קכ"ד דע"פ קבלה
אסור לכתן לשחוט לפי שהוא מסטרא דדינא, והנה ידוע מ"ש בגמרא
עירובין ס"ג, אמר רבא ולאפרושי מאיסורי אפי' בפניו שפיר דמי,
והנה אם היה שמואל מורה שאסור לשחוט כהן כג"ל ע"פ דעת הזה"ק
לא הי' כלל מורה הלכה בפני רבו דהוי לאפרושי מאיסורי אבל באמת
שמואל לא כיוון לזה דאמר רק שחיטה בזר כשרה דהיינו שאין צורך
לאהדורי בתר כהן אבל לא אמר שישחוט דוקא זר ולא כהן, וז"ש
עלי מימר שפיר קאמרת דלא אמרת רק שפיר ג"כ אם ישחוט זר
ולא אמרת שהדין הוא שישחוט דוקא זר ולא כהן ולזה הוי מורה
הלכה בפני רבו.

ועד"ז אפרש מאמרם במס' ע"ז דף י': בההוא קיסרא דהוי
סגי ליהודאי א"ל לחשובי דמלכותא מי שעלה לו נימא ברנלויקטענה
ויחי' או יניחנה ויצטער וכו', א"ל קטועה בר שלום חדא דלא יכלת
להוא לכולהו ועוד קרו לך מלכותא קטועה, א"ל מימר שפיר קאמרת
מיהו כל דזכי למלכא שדו ליה לקימוניא חלילא, דג"כ אינו מוכן מדוע
הקדים לומר מימר שפיר קאמרת, הל"ל בקיצור מאן דזכי למלכא וכו',
דאם כדי לבטל גזירתם ושלא לאבד היהודים זה ממילא בטל כשיהרגו

אותו כידוע דאם-נמנו לנזור דבר ואחד מהמנוים יהרג ממילא בטל הגזירה, אמנם בזה יובן דאם ינצח אדם למלך בטענותיו וכוונתו בזה להציל המלך ומדינתו מבזיון וקלון הכי יתחשב בזה מבזה למלך הלא כונתו לטובת המלך, והנה כאן בטעמו השני קרו לך מלכותא קטועה, הלא זה בזיון גדול לכלך, וכי מיד יקטן בעיניו בזיון המלך ומדינתו וישתוק ולא יאמר כלום אז תהיה לו נפשו לשלל ועל אשר חס על כבוד המלכות שלא יתכנה בשם מלכותא קטועה הכי משום זה יטרוף נפשו באפו וידונו אותו למיתה? הלא לקחה מדת הדין ואין זה מהנימוס והשורה, ולפי שזכינו יובן דכל קוטב משפטו יסוב על טעמו הראשון שמשמע שהי' מסכים לדבריו שטוב הי' שיהרגם כאמרם יקטענה ויחיה אך שלא יכלת להו וזה אומרו מימר שפיר קאמרת שמסכים אתה לדברי ששפיר היה להרגם אך נצחתני בטענה שלא אוכל להו וכדי בזיון וקצף למלכות שהשפלת כבוד המלך שתש כחו כנגדם וחייב אתה עונש מאן דזכי למלכא.

ועפ"י יבואר ג"ג במס' סנהדרין ל' ט, א"ל קיסר לר' תנחום תא ליהו כולן לעמא חד א"ל להי אנן דמהלינין לא מצינון מיהו כוותיכי אתון מהלותי והו כוותן א"ל מימר שפיר קאמרת מיהו כל דזכי למלכא וכו' יבואר ג"כ כנ"ל דהלא משמע דהודית לי שטוב ושפיר היה שנהיה לעמא חד ע"ש בח"א שכוונתו שכבר נבאו הנביאים דלעתיד יהיה אמונה אחת ע"פ הפ' כי אז אהפוך אל העמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ד' ולא יבא מזה שום בזיון ורעה למלך ולמדינתו אך נצחתני כמנצח איש את רעהו בטענה בדרך חכמה ועי"ז תקבל עונש מאן דזכי למלכא, ובזה נשכיל וגבין בכס' מעילה י"ה בעובדא שפעם אחת גזרה המלכות גזירה שלא ישמרו השבת ושלא ימולו בניהם ושיבעלו את נדות והלך רבי ראובן בן איסטרובלי וכו' א"ל מי שיש לו אויב יעני או יעשיר א"ל יעני א"ל לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו, א"ל סבית פי' התוס' נכון הדבר לטוב לעשות ובטלוח וכו' ע"ש יען שראו שכוונתו לטובת

המלך ומדינתו הגם שנצחם אינו בזה כדון מאן דזכי למלכא, וכן מבואר בעובדא דמרודך בלאדן סנהדרין צ"ו דא"ל קריתו ליה אלהא רבא וכתביתו לי לבסוף עיי"ש ולא חשבוהו לגבוכדנצר כמאן דזכי למלכא יען שעשה כדי להציל כבוד המלך ולהרים מכשול ממכתבו. הנלענ"ד כתבתי

הק' יוסף צבי ב"ן הרב דפה בוכארעשט.

מ"ה

ר' עקיבא הי' יושב ודורש והי' הצבור מתנמנם ביקש לעוררן אמר מה ראתה אסתר למלוך על קב"ז מדינות, תבא שרה שהי' בת קב"ז שגהותמלוך בת"ב על קב"ז מדינות. (מגילה י"ב)

אחד הי' אברהם ושרה להעמיד אמונות היחוד והצריך בקרן אורה, המה זרעו זרע אמונה רמה, ואלומת לימודם נצבה וגם נצבה, באורם נראו אור לדור דור, האמונה הזאת למופת ואות, לשתל בדב מחזיקיה נטעי נאמניה, לא יכולו ולא יקמלו, ושומריה לעולם לא יכשלו ואף בכל זאת בשטף הדורות יועמו המאורות, עוד יש תקוה כי רשפיה מחדש תהלנה קרניה, טבעת מטבע של אברהם ושרה, יחודש ויוקדם בחומר וצורה, אם מצד אחד העדי ישראל כזקן וזקנה, חלוש ומעונה, מצד השנית בחור ובתולה כביר כה מאד נעלה, באמונה זאת שומריה לא יתמוללו, ובין העמים לא יתבוללו, האמונה הזאת לישראל עזרה בצרה, שם ישראל לא ירד לעמך הרפאים, יעמוד נצח בין העמים כהרים וסלעים, לא כן העמים הקדמונים אשר את ה' לא הכירו ואת האמונה צרופה לא הוקירו, העמים הגדולים והרמים אשר בתקפם וגבורתם בחכמתם ותבונתם היו שבט על גוי וממלכה יחד, האירו בנה קרניהם את התבל ומלואה, ובכ"ז במרוצת אלפי שנה, נאבד שמם וזכרון בעמים התבולל, איו הכשדים, הצורים והאֱנִיִּים, או כל האומות הגדולות אשר שמם נכיר ונזכיר רק מדברי הימים, וכתבי הקודש בדינו. וישראל הקטן ודל שה פזורה בין אריות וגמרים, העם אשר כל מלתעות רשע יאבו לבלעו חיים, הנה — חי וקים, גם אחרי אלפי שנה.

אם גם מפורד ומפורד הוא בין העמים ובכל פאתי ארץ, שמו וזכרו
 רענן ורטוב הוא, וכל זה, יען הרות על לוח לבם האמונה הטהורה
 והצרופה הוא האמונה אשר ע"י אברהם ושרה, והנה אחרי נפל ישראל
 שדוד לרגלי הרומים, כמעט נדעך אור ישראל ותורתו ע"י הדריינוס
 ומלכו זעמו, וידל ישראל מטה מטה, נשבר מטה תקותו הועם הודו
 והדרתו, ראשי העם וחכמיה גלו עשר גליות, וכל ישראל הי' בקיר
 הדחוייה בתאניה ואניה, וכאשר ראה האדם גדול בענקים, ר' עקיבא,
 כי דורו כמעט אמר נואש למרחמי השם הסתפקו כי יקום עוד ה'
 סוכת עם הנופלת נפלו דומם ושומם בתנומות עלי משכב עתידתם
 הלהיב אותם כי יחמרו שארות כחם, ולא יתרשלו בתקותם ובתוחלתם
 לד', ישאבו מו' בטחון ממעיין תולדות ישראל וקורותיו, כמו שהי'
 בימי אסתר אשר כמעט הי' ישראל לברות המן וחבריו, בכל זאת
 לבשה אסתר עוץ ועצמה, ובאמונה הזאת אשר אמנו, אמה שרה,
 אמונה הזאת חיתה לאסתר ככב המנהל חפצה ומגמתה להפיח רוח
 חיים רוח אהבה בעצמות ישראל, אמונה הזאת הי' כח המנועה
 להלהיב את אסתר כי תעמוד לישע אחיה ואחיותיה האומללים, וי"ש
 רבי עקיבא הי' יושב ודרש דרש והשתדל שכל תכלית לעורר את
 עמו לחיים חדשים לחיים שיש בו אהבת תורה והדת, הקהיל קהלות
 ללמדם חוקי ד' ותורתיו, הלהיב בני דודו לעמוד על נפשם נגד זעומי
 דתם, אולם הציבור מתנמנם, החולשת, ותנומת ההתרשלות נפלה
 עליהם, ביקש לעוררן להלהיבם ולעוררן מתרדמת הזמן אשר החזיק
 אותם בצני ברזל, אמר מה ראתה אסתר למלוך על קכו"ז מדינות,
 המופת ומדברי ימים למדנו כי ד' הוציא את עמו אחרי הי' גטוש
 ועזוב לחרות ולמאורות, וכל זה הי' הרוח הקודש אשר לבשה את
 אסתר עוץ ונבירה להקים את הסער המתחולל לדממה, ע"י אמנו
 שרה ע"י האמונה והתקוה רמה, כי בני ישראל יצאו ביד רמה.

מ"ו

תרי תמוה??

העירני חכם אחד בעברו לאה"ק דרך קונסטאנצא ונתאכסן אצלי
 אמאי האוכל תרומות חמין בפסח חייב (פסחים כ"ז) דלא כיון
 דבא עידנא דפסח הכהן מיאש ואינו דידו' והואך חייב לשלם קרן
 כיון דלאו דידו' ? והשבתי דמירי בקטנים שירשו מאביהם ויאושם
 אינו כהפקר כמ"ש תוס' בב"ק בסוגי' ד'אוש וע"ש אלא דלפי"ז
 קשה? הא קטנים אינם נזהרים בעשה דתשביתו וא"כ גם עלינו לא
 מוטל להשבית והחמין נשאר לאחר הפסח וא"כ הא דמים הוא ומדוע
 מוקי בגמרא כר' יוסי בה"ג הלא יכול לאוקמי כר"ש?

הכ' יוסף חיים שאכטער רב דכ' קונסטאנצא.

(חידה*)

אבן הראשה ואבן הסיצון יהיו כאחד משנתו הכרוב אליו איש יהודי
 האבנים התיכונים ירכו אחד על אחד השלישי לא חומה כי דלת הוא
 הראשון אחי יבוס וארודי אחריו יבא בן גרים ותנא הנהו.
 באכאדעשט, שמחה יואל ישראל אויטש שו"ב.

פתרון החידה מחוברת אדר הוא אות "נון" שמות הפיתרים המה:
 ר' משה בוכמאן פאדולוי הרב ר' יצחק מעלער באלגראד.
 הרה"ג הנ"ל פשר החידה ג"כ בלשון חידה ויען שהוא נכתבת
 בטוב טעם אציגה לפני הקוראים למען תתענג נפשם וז"ל:
 פשר החידה מצאתי ובשמה אנידה בין הפגעים וממרים הרעים
 זה לכם האות' להכירני אם תמלאוני ומחמש שבעתים נעשה אמרות
 וגם אם תהפכוני גם אז תמים הנני אלמים היים (שבת כט"ו)
 ובעתיד אם תראוני כי נצב כראש הנני ובכנין נזה אפריון הנני אחרון
 אז אתן עדי כי ברבים הו' עמדי גם עליון.
 נזר על ראשי פעמים ענדתי ולחון
 עמדתי (נוגין המנוזרים והפוכים)

(*) פתרון החידה ושמות הפותרים אדפיס בחוברת הבאה.

מ"ז

(המשך מחוברת גיסן אות מ')

(ה') השתא הכי, אבא העירה לפרש הסוגיא דסנהדרין ק"ב.
 דגרסינן שם, בעי רב יוסף שיער נשים צדקניות מהו, אמר רבא
 הא דרשעיות אסור, תקבץ ושרפת, כתיב מי שאינו מחוסר אלא
 קביצה ושריפה, יצא זה שמחוסר תלישה וקביצה ושריפה אלא אמר
 רבא בפואה נכרית וכו', ולכאורה יש לדקדק בגוף האבעיא דבעי
 ר"י אטו ר"י (שהיה "סיני" כברכות ס"ד, ופירש"י ד"ה סיני הי'
 קוראין לרב יוסף שהי' בקי בברייתות הרבה עכ"ל) לא ידע דתקבץ
 ושרפת כתיב וכו', והלא תניא בתוספתא פ"ד דסנהדרין הל"ב
 מחובר לקרקע מותר שנאמר "תקבץ" פרט למחוברין, וכן בסנהדרין
 קי"ג ת"ר, היו בה אילנות וכו' מחוברין מותרין, ופירש"י שם מחוברין
 מותרין דתקבץ ושרפת אמרה רחמנא וכו' ע"ש, וממילא מבואר דה"ה
 לשיער המחובר לראש הוי כמחובר לקרקע שעוקר דבר מנידולו,
 כמש"כ התוס' בניטין כ"א: ד"ה יצא ע"ש? ונראה דרב יוסף ס"ל
 וד"ז תליא אי קי"ל לשיער העומד להגזו כגזוז דמי כניטין ל"ס.
 וסנהדרין ט"ו, הג"ל, ועפ"י הך ברייתא דתניא מחובר לקרקע מותר
 איירי בדברים שאינם עומדים להגזו כגון אילנות וכו' ב, והאבעיא
 דר"י ע"כ איירי בשער נשים צדקניות העומדים להגזו וס"ל להלכה
 דכגזוז דמי אע"ג דאשבותי אשבח כל מה דקאי מ"מ לא עביד אינש
 דשביק ל"י כמש"כ התוס' בסוטה כ"ה, ד"ה לאו כנ"ל, ולהכי שפיר
 מבעיא ל"י לר"י, ועפ"י א"ש הא דפרכינן בכתובות נ"א, על הא
 דאמר ר"י שם הבו לה מתמרי דעל בודיא וכו' סוף סוף כל העומד
 ליגזוז כגזוז דמי, ע"ש בתוס' ד"ה סוף, ובתוס' שבועות מ"ג, ד"ה
 כבצורות שהק' וז"ל: אע"ג דפלוגתא דר"מ ורבנן הוא בענבים
 העומדים לבצור וכו' מ"מ פריך הכא בפשיטות דכגזוז דמי? וכו'
 ע"ש, ולפימ"ש כ"א"ש דפריך לרב יוסף לשיטתו בסנהדרין הג"ל דס"ל
 אפי' בשיער דכל כמה דשרקה להו אשבותי משבח מ"מ כגזוז דמי,

משא"כ בענבי ותמרי דכל כמה דשבקה להו מכחש כחשי דכנוזו
דמי אבל רבא ע"כ ס"ל להלכה כת"ק דברייתא דגישין ל"ט.
וסנהדרין ט"ו. דשיער העומד לנוז לאו כנוז דמי ולהכי שפיר פריך
"תקבץ ושרפת" כתיב, ואוקי האבעיא דשיער נשים צדקניות היינו
בפיאה נכרית כאמור, וע"פ האמור יהי מוכח דהעיקר כהגי' שלפנינו
בסנהדרין קי"ב דבעל האבעיא הוא "רב יוסף" ולא כמו שגרסינן
בערכין ז': דבעל האבעיא הוא ר' יוסי בר' חנינא, וכבר העיר
בנה"ש בשינוי הגירסאות, אבל לפי מש"כ א"ש טפי הגי' שבסנהדרין
כנזכר. אבל ראה זה מצאתי בירושלמי פי' דסנהדרין ה"ז שם הגי'
דר' יוסי בן חנינא בעי' שיער הצדקניות שבתוכה מהו ופי' הפ"מ שם
דהאבעיא היא לענין פאה נכרית שלהם ע"ש. ונראה דטעם הפ"מ
שלא פי' האבעיא שבירושלמי בשערות נשים צדקניות המחובר
בגופן, משום דקשיא ל' ג"כ הא "תקבץ ושרפת" כתיב כפירכת רבא
בבבלי הנ"ל, אולם לפימש"כ אפשר לומר דהתלמוד ירושלמי ס"ל
ג"כ שיער העומד לנוז כנוז דמי ולא מקרי מחובר, וא"כ שפיר י"ל
דהאבעיא קאי לענין שערות ממש המחובר בגופן, והנה בירושלמי
שם פשטו האבעיא ואמרו גשמעיניה מהדא ר"ש אומר בהמתה
לא בכורות ומעשרות שבתוכה, והפ"מ שם פי' וז"ל: דר"ש דממעט
בכורות ומ"ב וע"כ שהוממו, ואע"ג דהשתא בכלל שללה הוה מ"מ
אמעטו משום דלא דמי לשאר בהמה שלהן, וה"ה לשיער הצדקניות
דלא דמי לשאר נכסים עכ"ל, ובמחכת"ה פירושו בירושלמי אינו מובן
כלל והוא ז"ל בעצמו במרה"פ כ' דיש לדחות הפשיטות של הירושלמי
משום דלא דמי לההיא דר"ש דטעמא הוי משום דאין נאכלין בתורת
בהמתך וכו' ע"ש, ועיין בס' מובץ על הרמב"ם בפ"ד מהל' עכו"ם
הי"ב מש"כ לפרש הירושלמי לדעת הרמב"ם ע"ש, ובמחכת"ה גם
פירושו דוחק.

(המשך יבוא.)

בצלאל זאב שאפראז אכד"ה באמרי והגליל.

מ"ה

(סוף מחוברת ניסן אות מ"א.)

תורה זו "שהתזירה הקב"ה על כל אומה ולשון ולא קיבלוה" (ע"ז ב' ע"ב) מאחר שהי' חסר להם היסוד הטבעי "עד שבא אצל ישראל וקיבלוה" (ע"ז שם) ולא עוד אלא שהקדימו "נעשה לנשמע" עשיתה של תורה בעמנו קדמה במדה ידועה לשמיעתה עשייתה הולכת ונמשכת משעה "שעשה אברהם אבינו את כל התורה כולה" (קידושין פ"ב ע"א) וכמעמד הר סיני ניתנה תורה לכל העם "יחדיו" להיות קנינו של כל העם, אלא שעד שנקלטה בתוך כל הלבבות המאובנים של בני הדור שבו "הללו עובדי ע"ז והללו עע"ז" עדין כל עיקר הקשר הלאומי אינו אלא חיצוני, הבא מתוך קושי השעבוד ולכן מכיון שבטלה סיבתן מתפרדת החבילה, העם אינו חפץ להתענות בדרך העולה להגשמת הרעיון הלאומי, כיון שבטלה הרצועה הם זוכרים את אינטרסיהם הפרטיים, "בשבתם על סיר הבשר" וצועקים "נתנה ראש ונשובה מצרימה".

וכשעמדו על דעת רבם ותורת אל נעשית קנינו של העם "עצם מעצמיו ובשר מבשרו" אז נזרקה בהם נשמה ועם ישראל נעשה גוף לאומי חי, נבור ומנצח במלחמת החיים, "ועזי שבאומות ישראל" (ביצה כ"ה ע"ב), כי אם אמנם פרטיו של כל עם ועם קשורים בקשר של תכונות לאומיות מיוחדות, אבל הקשר אינו חזק כ"כ כמו שהוא בעם ישראל, מאחר שבין עם לעם אין הבדל-רוח גדול כ"כ כזה שבין ישראל לעמים, ולפיכך קשר שכזה אינו יכול לעמוד בפני רוח מצוי, שבים הגלות.

צא ולמד מה בין ישראל בגולה לשאר עמים הנופלים תחת עול כבד של מנצח, הללו הולכים ונטועים וישראל הולך וקים, כי עמנו הי' תמיד עם נושע בד', הרעיון האלקי, תורתו הקדושה היא נשמתו הנצחית, המקור היחידי שממנו שאב תמיד, עוזו רוח, אומץ-לב, פוהר-נפש, וחיי עד.

אלא שהשעה הזאת, שעת חירום היא, שעת סילוק שכינה, שעה שבה, לדאבוננו, יום יום איברים נושרים מגוף האומה השכולה, הזיק העברי מתעמעם, "הנחלת הלוחשת" הולכת וכבה תחת "ערמת הדשן" בני הדור נעשים זרים לרוח התורה והמסורה, ואפי' הזעזועים שעושה גוף הלאום למשמע קול שופר הגאולה המכריז על גאולת ארץ ישראל בתור ביתן הלאומי של עם ישראל, הרי הם, במדה ידועה, אינם אלא פרפור של גוף חולה במצב של נסיסה.

כי רבים מהלאומיים שבעמנו רחוקים לגמרי מן היהדות הבריאה הם רק קליפתה אכלו ותוכה זרקו, מעריצים הם את הלאומיות היהודית ושפתה, ושוכחים, בינתיים, ששתי אלו רחוקות עדין מלהיות תוכן היהדות, היהדות הבריאה, כשהיא לעצמה, הרי היא השקפת עולם מיוחדת ושלמה, פילוסופית-חיים עמוקה, יחס היהודי לעולם הגדול ולהופעות החיים, בקצרה, מוסר יהודי לתורה יהודית. אבל הלאומיות והשפה אינו אלא לבוש ופורמה בלבד, ובאו אלו, והגביהו את "הקליפה" עד למדרגת "תוך" הם מקדישים את החבית בלבד, הם ממלאים אותה "בסתם יינם", בכדי למלאות את הלאומיות שלנו ושפתה, הם מבקשים בשבילן תוכן בלאומיות זרות ובשפות אחרות, ולא עוד אלא שאחדים מהם מתלהבים כל כך בלאומיותם הריקה, עד שמתוך עידון דעתם זחה עליהם, והם מתחילים להביט על נושאי דגל התורה ממעלה למטה, כעל ברי' שלחנם נבראה, כעל "עשרה בטלנים" של העולם העברי ויש שהם מקצצים בנטיעות מפגלים כל קודש, מהתלים על כל קדשי האומה וחוקי תורתה, ולא ידעו שיש בזה משום נטילת גשמה, שדבר כזה מכנה לעם ובנפשו הוא, "פסיק רישי" ולא ימות" במובן הלאומי, כי לאומיות יהודית בלי יהדות, בלי תורה הכתובה והמסורה, אינה כלום.

ותא הוי מה עלתה לה לעלי' לארץ שבימינו, הרבה מהחלוצים שברחו מרוסיא לארץ ישראל כשנתקלו שם בקושי חנאי החיים עזבו את הארץ וברחו לאמריקה, וע"י כן הם חותרים חתירה תחת רעיון

הלאומי של בנין הארץ, מחזה מעצב הוא שהעתונות הארצי ישראלית מקוננת עליו ואומרת, "קלני מראשי קלני מזרועי" ואין איש שם על לב למצוא סיבת של פינומן היסטורי זה ולהבין שהכל הוא מפני שהללו הם גופים בלי נשמה כל קדשי האומה זרים לרוחם, הקשר שקשרם לרעיון הלאומי אינו פנימי, מוסרי, אלא חיצוני, הוא בא מתוך קושי השעבוד משחיטות ופרעות שברוסיא, ומכיון שנמלטו מתוך הניהגם ונכנסו לארץ ולא ישמעו עוד קול גונש, הרי הם שוכחים טובת הכלל, וכל מעינם להטיב מצבם הפרטי.

מצב מסוכן זה, יזכיר לנו דברי רז"ל בר"ה (ל"ג עד - ל"ד ע"א) ומחלקותם בענין התקיעות, מר סבר גנוחי גניח ומר סבר ילולי יליל, ור' אבוהו בא לצאת ידי שניהם מספק, דבר מפליא שרבי האי גאון נשאל עליו, "וכי עד שבא ר' אבוהו ותיקן כך לא היו ישראל יוצאים ידי חובת תקיעת שופר (ב"י או"ח בסימן תק"ץ), אלא שבדברים אלו אפשר לראות ציור נאמן של מצב עמנו בגולה, אנו חיים בין עמים שכל אחד מהם חי חיים נורמלים, בנינו מתחנכים עפ"י רוחו, מכירים ספרותו ומוקירים קדשיו, אלא שלפעמים חסר לו דבר מה במצבו המדיני או הכלכלי, ואז הוא צועק על צרכיו החומריים.

אבל לעמנו חסר הכל, הלא סובל בתומר ורוח, אין לנו ארץ ומולדת, וכל רכושו של עם בריא נורמלי חסר לנו, ולא עוד אלא שחולים אנו, רוחנו חבלה, טובי בנינו מתחנכים ברוח זר, יוצאים ורועים מחוץ לתחום ונשמתם מפרפרת ונוססת.

וכשבא עם ישראל לתקוע בר"ה, כלומר להשמיע במרום קולו, ולבטא לפני רבון העולמים בצריחה אחת, את מצבו האומלל, ולבקש צרכיו המרובים, נסתפקו רז"ל על מה יש להתאונן, מר סבר ילולי ילילו (כאדם) (בריא) הבוכה ומקונן, רש"י על צרכיו החמריים, ככל עם נורמלי הבוכה על צרכי פרנסה, ומר סבר גנוחי גניח (כאדם הגונח מלבו בדרך החולים, רש"י) יש לו לכבות ביותר על סילוק השכינה וגסיסת רוח התורה "אתקין ר' אבוהו" שיצאו ידי שניהם, ר' אבוהו

הרגיש בב' הפצעים גם יחד ואמר על דא ועל דא קא בכינא, בודאי יש להתאונן על שניהם, ומורי העם ומאשריו, שבכל צרותיו להם צר צריכים להמציא מזור לשני הפצעים האנושים האלה. מעבר מזה יעבדו נא הלאומים באמת להטבת מצבו המדיני והכלכלי, אך אל נא יבעטו בתורה הכתובה והמסורה, כי רוח עמנו היא ונשמתו.

ומעבר מזה החובה על אלה היחידים שנשארו עוד בתוך הגולה כשבלים נודדות בעמק-גוד, השרידים שעדיין לא כבה בלבם, האש של גבוה" וביחוד הרבנים נושאי דגל התורה, — החובה עליהם להתארגן ולעבוד ביחד להצלת נשמת העם, להכניס בדורנו הצעיר זרם חדש וכביר, של חיים עברים, לקשרם מעדנות, לתורתנו הקדושה שהיא רק היא-סוד קיומנו.

וכיצד אפשר לגשם הדבר בפועל? כיצד אפשר לנשר גשר על גבי תהום הנורא המבדיל בין צעירותנו לנושאי חתורה?
סימן השאלה גדול פה כל כך עד שאי אפשר להשב עליו על נקלה, הדבר דורש הרבה מתינות והרבה ישוב הדעת, ואולי עוד אשוב, בעזה"ש, לדבר עליו בפעם אחרת.

דוב כורשטיין אבד"ה באמישא.

מ"ט

נאום סגן הנשיא של חבורתנו חברת ש"ס, החה"ש, למדן עסקן ושתדלן, מוקיר ורחים אורייתא ורבנן, לחגיגת הסיום השני של ש"ס שהוחג ברב פאר והדר, בר"ח ניסן שנה זו פה באקארעשט, כש"ת מוהר"ר נתן נטע שפירא נ"י.

רחש לבי דבר מוב.

רבותיי וחבריי, עירנו עיר הבירה, היא גדולה וישנה, וזה מאות בשנים אשר אחב"י ידורו בה לאלפים ולרבבות, בלי עין הרע, דור דור ודורשיו, דור, דור ורבניו, קהלה וקהלה וקברניטיה, אבל לנו ורק לנו (כמאמר חז"ל סנהדרין ח"י) נתן הזכות הגדול הזה

ממרומים, ליסד פה החבורה הראשונה של ש"ס, מי ומי המה הזכאים?
ה"ה חברי ועד הרבנים מפה, ובראשם נשיאנו הרב הכולל דר'
ו' נימירובר, הלומדים ומופלגים בתורה בעלי פלפלא חריפתא, אשר
חננם ד' גם בלשון למודים, ליסד את חבורתנו חברת ש"ס, להודות
לד' כי לאשרי הייתי גם אנכי, הזעירא מחברי, עוזר למו, הרי אני כבן
שבעים שנה, היום נמלאו לי בחדר עליון ששים ושמונה שנה (מחייאת
כפיים, וקריאת "כה לחי עד מאה ועשרים שנה" מפי כל החברים
והקרואים) ולא זכיתי שאחוג את יום לידתי במסבת חברים: תלמו די
חכמים, רבנים מופלגי תורה, יראים וחרדים לדבר ד', אנשים מזכרתי
בתוארי מדע (דאקטארען, אדוואקאטען ואוגושענירען) קרואי
העדה (קולטוס פארשטאנד) ונכבדי העיר, שמנה וסלחה, עד חניגת
הסיום הראשון של ש"ס מאשתקד, והסיום השני מהשתא, ומבשרי
אחזה אלקים כי אחרי בלותי, אחרי אשר עזבתי את כותלי בית
המדרש יותר מארבעים שנה, ובלותי את רוב שניי בעסקי חיי
שעה, היתה לי עדנה, אעדין את רוחי ונפשי במעדני תורה, ובכך
שושו מעיי, כי אלמלי הני זכאין לא הוה האי יומא (טבא), ואלמלי
האי יומא, כמה שפירא איכא בשוקא? ד' חשבון הנפש: קטונתי מכל
החסדים אשר עשה ד' עמדי ואתכם חברים יקרים, אשר ישנם פה
ואשר איננם פה, כי במקלי עברתי את העיר, ברחובותיה, ופרבריה,
במבויה וסמטיה, לבקש חברים מקשיבי לקח, חורף, אכלני קרח,
ובקיץ חורב, ובקושי גדול וטורח רב מצאתי חמשה בעיר ושנים
בפרבר אשר נתנו לי אוזן קשבת, וגם אלה, קשה הי' להם פרודתם
מהשנה של שבת אחה"צ בקריעת ים סוף, ובאו ללמוד ולשמוע לקח
מפי הרב בשבתו, אהה! נקמה נפשי בחיי, וכלימה כסתה פני בראותי
כי הרבנים לא חמלו על מנוחתם ועמלו לבוא כל רב ורב בשבתו,
ללמוד וללמד את השיעור, קבע, ושומעים לא היו לו, זולת אנשי
מספר אשר נער יכתבם, וכמעט אמרתי נואש, לולי הרב הכולל,
וחבריי ידידיי מנוער ה"ה החה"ש משה שריימר, ויעקב קאנדעל, אשר

כמוני כמוהם חשקה גם נפשם בתורה, ויקר הי' גם בעיניהם כבוד הרבנים אשר הטיפו מליהם לכותלי (ממש) של בית המדרש, המה חזקו ואמצו את רוחי ונפשי שלא אסוג אחור מהעבודה הכבדה והכבודה הזאת עד תום המלחמה, ועתה היינו בעהש"י לשני מחנות: המחנה האחת לומדים בביתם את המס' אשר חבלים נפלה להם בנעימים, ומקשיבים לקח גם בהשיעור עיון הקבע מפי רב ורב בשבתו, והמחנה השנית: לומדים רק בביתם, כי רחוק מהם הדרך לבוא לבית מדרשנו, בטבור העיר, ס"ה כשמונים איש (כן ירבו) ות"ל כי חבלים נפלו לי בנעימים במחנה הראשונה, ובדרך ארעי אם הרב לא יוכל מסבה הכרחית לבוא בשבת שלו ללמוד את השיעור קבע, אזי, ברשותו וברשות הרב הכולל אלמוד אנכי במקומו, האח! מי מלל הניקה בנים שרה? שזקן כמוני ששכח תלמודו ולא שכת, העורך) ילמוד ויעניק תורה לאחרים, וכשאני לעצמי: אמנם הייתי בימי חרפי מחובשי בית המדרש ועשיתי לילות כימים, אבל עסקיי וצרכי ביתי טלטלוני מלטלה גבר, מן המים (הוי כל צמא לכו למים) משיתוני, ומים התלמוד אשר מימיו המה כשקוי לעצמות השוחה וינהלו אותי בשובה ונחת כמו השלוח ההולכים לאט, השליכוני בין גלי ים—המסחר הסוער וזועף, וזה כארבעים שנה אשר עזבתי את בית המדרש אבל לא לגמרי חלילה, ובינתיים הייתי כאשר גרתי בבערלין ששה שנה, ממקשובי לקח בבית מדרשו של הרה"ג הענק שבענקים הדר, האפפמאנן ז"ל, ושתיתי בצמא מדי יום ביומו בין תפילת מנחה למעריב, את דבריו הטהורים והקדושים בהשיעור קבע שלו, והיא שעמדה לי שהתורה מחזרה לאכסני' שלה בזכות אבותיי זי"ע להודות לד', כי זקנתי לא בישה את ילדותי ולמודיי מאז, דומים הי' לדיו כתובה על נייר חדש והגרסא דינקותא היתה בעזרי כי למדתי כיד ד' הטובה עלי במשך השני שנים מעת הוסדה חבורתנו, שיעור קבע, פשוט, ועיון, ארבעה מאות וחמשים ושמונה דפים גפ"ת (בבא בתרא, סנהדרין, עבודה זרה, שבועות ומבבא

מציעא, ארבעים ושלושה דפים) הלא מצער היא, ותחי נפשי, וחלילה לי להכיר בזה טובה לעצמי יען כי לכך נוצרתי (חדושי אנדות מהרש"א: אדם לעמל יולד, הר"ת מן "לעמל" ללמוד "על" מנת "ללמד") ואני זאת תפלתי שאזכה עוד ימים ושנים רבות ללמוד וללמד ברבים, ויהי חלקי בין מוקירי ורחמי אורייתא ורבנן. (המשך יבוא)
זעירא מחברי: נתן נטע שפירא.

נ'

פרפראות לחכמה.

במסכת דמאי פרק ז' משנה ו'. היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר וכו' כלכלה בחברתה קרא שם, ופי' הרב מברטנורא, המעשרות המחויבות לשתי כלכלות הללו, והיו של כלכלה בחברתה, ותפריש מזו על זו ומזו על זו דבכל אחד שייר טבל כדי מעשרות חברתה וכן פירש הרמב"ם ז"ל.

יש לעיין בדבר הא"ך להפריש מזו על זו אם הכלכלות אינן שוה במדות? היינו אחת גדולה ואחת קטנה, למשל אם אחת היא מן 89 קילוגרם והשנית מן 47 ק"ג, שלא להפריש מן הפטור על החיוב, בשלמא להיש אומרים שיוכל להפריש מאיזה שירצה עבור שתיהם וזה הוא קרא שם, נ"חא, למפריש מספר, 13 K 600 מאיזה כלכלה שירצה, אבל לפירוש ראשון קשה מאוד לדעת ולמצוא חשבון להפריש שישאר בכל אחת טבל כדי מעשרות חברתה.

למען הקל מעליך קורא נעים, הנני להורות לפניך חשבון מדויק, אשר תמצא תיכף מדה נכונה כמה ליתן מכל כלכלה ושלא יהי מן הפטור על החיוב.

תנכה מכל כלכלה סך המעשר המגיע משני הכלכלות והנשאר תחלק עם שמונה וזה הוא הסך מעשר אשר תתן מן הכלכלה השנית, כזה:

הכלכלה הגדולה יש בה 89 KILO.

משני הכלכלות ביחד מגיע מעשר 13 600

נשאר 65 400

זו הסך תחלק עם מספר 8 כזה $65\,400 : 8 = 9.425$

הרי נודע לך כי מהכלכלה השני' עליך לתת מעשר בעד

הגדולה סך 9 425

עתה תעשה החשבון מהכלכלה הקטנה אשר יש בה 47 KILO.

תנכה המעשר המגיע משני הכלכלות 13, 600

נשאר 33, 400

תחלק עם מספר 8 בזה עולה $33,400 : 8 = 4,175$

הרי נודע לך כי מהכלכלה הגדולה עליך לתת מעשר בעד

הקטנה סך 4 175

ואתה תחזה כי המעשר אשר נתת מכל כלכלה הוא ממש חלק

תשיעית מן הטבל הנשאר בהכלכלה שכנגדה וידעת היום והשבות

אל לבבך כי החשבון הוא מדויק ובוה הכלל אשר נתתי לאות על

ידך תלך לבטח בכל המדות וכלים משלים שונים אשר יהי' לפניך

בבואך אל הארץ ותדע לעשר אותם כהלכה ואכלת ושבעת.

בחינה

כלכלה הקטנה.	
מעשר . . .	9 425
טבל . . .	37 575
<hr/>	
47 000	

כלכלה הגדולה.	
מעשר . . .	4 175
טבל . . .	84 825
<hr/>	
89 000	

ראה נא הכלכלות זה לעומת זה המעשר שנתת מהגדולה בעד

הקטנה 4 175 הוא חלק תשיעית מסך הטבל אשר בהקטנה 37 575

כי $37,575 = 9 \times 4,175$ וכמו כן חלק המעשר שנתת מהקטנה בעד

הגדולה היינו סך 9 425 הוא גיכ חלק תשיעית מסך הטבל אשר

נשאר בהגדולה 84 825 כי $84,825 = 9 \times 9,425$ בתון היטב ותראה כי

הצדק אתי.

לוי יצחק ווייסבוך, ראמאז

נ"א

איתא במדרש, כשעלה משה למרום מצאו להקב"ה אומר אליעזר

בני אומר עגל בן שנה פרה בת שתיים, אמר משה י"ר שיצא מחלצני

הרא הוא דכתיב ושם האחד אליעזר, המדרש הזה אומר דרשוני, מה זה ההלכה בשבא משה למרום, ומה זה שהוטב בעיני משה זה המאמר שביקש י"ר שיצא מחלצי, ואבאר זה ע"פ מאמר חז"ל ע"ז ד' דאמר ר"י משום רשב"י לא ה' דוד ראוי לאותה מעשה ולא ישראל ראוי לאותה מעשה שנאמר מי יתן והיה לבבם זה ליראה אותי כ"ה ופירש רש"י שהיו גבורים ואמיצי כח ביראתם אלא להורות תשובה לרבים, וזה שמען משה אנא חטא העם הזה חטא גדולה, כי אם היו נכשלים בחטא קל יכולים לומר כי אף צדיקים יהיו נכשלים בחטא קל אבל חטא גדול כזה מן הנמנע להאמין על דור דעה כמוהם שיהיו נכשלים רק בוודאי עשו עבירה לשמה כדעת רשב"י, ובה מתורץ קושיות המדרש שמביא חדושי אנדות יבמות דף ס"ב למה לא שבר משה הלוחות כאשר א"ל הקב"ה לך רד, ומתורץ המהרש"א שני תרוצים ע"ש, ולדברינו, לא קשה כי האמין בד' שאמר לו שחת עמך רק המליץ בעדם כי עשו עבירה רק כאשר ראה עגל ומחולות שבר הלוחות, ג"כ מאהבת ישראל שלא רצה שיהיו לבדו בנן עדן ותלמידיו בניהנם וטען אם תשא חטאתם אזי יהיו כלמו עמי בג"ע ואם אין מחני נא ואני אהי' עמהם בניהנם כי חז"ל אמרו השובר כלי בחמתו בפרט שבורת הלוחות, ואמר לו ה' מי אשר חטא לי לאהבת ישראל אמחני מספרי? וכן פרשתי באבות פ"ה עשרה דורות מנח עד אברהם וכו' עד שבא אברהם אבינו וקבל שכר כלם ולמה בפעם ב' כותב אברהם אבינו ולא בתחילה? כי איתא בתוס' סוטה דף י' ד"ה דאיתא לעלמא דאתי חז"ל אע"ג דאין אב מזכה ברא אכן תפילת אב מועלת לבן כמו שבקש דוד המלך ע"ה בעד אבשלום וזה שבקש אברהם אבינו שאינו רוצה לישב לבדו בג"ע רק עם כל אנשי דורו וזה שקבל שכר עבור כלם, וכן פרשנו דברי ר"ע בחגיגה ט"ז זכה צדיק נוטל חלקו וחלק חברו בג"ע נתחייב רשע נוטל חלקו וחלק חברו בניהנם וקשה מי הוא חברו של הצדיק ג"כ צדיק למה נוטל ממנו חלקו וגם מי הוא חברו של הרשע ג"כ רשע ולמה המה נפטרין ולדברינו לא קשה, כשהצדיק זכה צדיק נוטל חלקו וחלק

חברו בנ"ע כל המתחברים עם הצדיק ישבו עמו בנ"ע וכן אצל הרשע כל המתחברים עמו יהיו בניהנם וכן שמעתי מתלמידי בעש"ט זי"ע כי מחצית אות צ' באמצע ואותיות המקורבים לצדיק אותיות חי' ואותיות המרוחקים מצ' אותיות מת וחי חי' יודיך, וכן ביקש משה רעיא מהימנא או שיהיו כלמו עמי בנ"ע או שאני אהי' עמהם בנ"ע על שבורת הלוחות ונאמר במדרש ע"פ וינחם ה' וכו' ויפן כי פנה מהם כל חטאם ואז התחיל משה לדאוג ואמר אני התפללתי עבור כלל ישראל ומי יתפלל בעדי אמר לו הקב"ה אשר שברת יישר כחך ששברת וכשם שהפרה תכפר על מעשה העגל כן תכפר על שבורת הלוחות, וזה ויקחו איך פרה ונקראת פרה שעשה משה, והרה"צ הר' פנחס מקאריץ זי"ע אמר כי מוכרחין אנחנו לומר כרשב"י כי איתא בכתבי הר"י ומובא באוה"ח תמ"ז מי שנזהר ממשוהו חמץ מובטח לו שלא יחטא כל השנה, ותורתנו הק' תעיד כי בלילה עשו הפסח ומצות ומרור כאשר צוה ה' ובוודאי צוה ה' שיהיו נזהרין ממשוהו חמץ, וביום נאמ' ויאפו את הבצק אשר וגו' ענות מצות כי לא חמץ ולמה נכשלו בחט' גדול כזה ע"כ ההכרח לומר כרשב"י וזה כשעלה משה למרום רצה הקב"ה לההנות למשה ע"כ אמר הלכה זו אליעזר בני אומר עגל בן שנה כי העגל עשו בזה השנה שהתורה מעידה שהיו נזהרין ממשוהו חמץ א"כ ההכרח לומר כרשב"י לכן פרה בת שתים כמו שהפרה מכפרת על העגל כן תכפר על שבורת הלוחות ונהנה משה מזה שאמר מליצה נאה על כלל ישראל ע"כ אמר י"ר שיצא מחלצי הדא הוא דכתיב ושם האחד אליעזר.

מתתי' חנוך מארגינשטערן רב בבאלגראד.

נ"ב

למרנן ורבנן.

(המשך מחוברת שבט אות ל"א)

לפנים בישראל גם עיר מצער במדינה זו היתה לה רב בראשה.

כולם הוקירו את כבודו, על כן הדבר אשר יצא מפיו לא שב ריקם, כי הרבנות הכתה שורש עמוק בנשמת העם, זמן רב וארוך עמדה בראש העם, שמשלה לפניו בתור מורה דרך, הרבנות לא היתה רק נושאת דגל התורה והמוסר היהודי, אלא עוד יותר, היא היתה שומרה הנאמן של היהדות במשך הגלות, שומר שהגין בנבורה נפשית, מופלאה ובמסירת נפש שאין דומה לה על הדברים היותר יקרים להאומה, על הפסוק "הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל כלם אחוזי חרב מלומדי מלחמה" אמרו חז"ל "אלו ת"ח! מגבורי ישראל שהם מגבירים ישראל ומשמרים ישראל, אחוזי חרב, ה"ד חרב פיפיות בידם, מלומדי מלחמה, מלחמתה של תורה" (שה"ש רבה) בלי כל חשש של הגזמה נוכל לאמר, שהיסתוריה העברית נסתמנה ע"פ האופי שקבעה לה הרבנות. לא כן עתה, ערך הרבנות פוחת והולך, כמעט בכל יום בת קול יוצאת ומכרזת על חורבנה של הרבנות, ההמון אינו כרוך עוד אחריהם כלפנים, והרב יושב בעירו גלמוד ונעזב, לדאבונו, רואים אנחנו איך רבנינו וגדולינו תחת כבוד יגחלו קלון כמעט מכל המפלגות שבנו, הפרושים הדומים לצבועים מימינם מפטפטים וממללים, הנאורים החפשיים משמאלם מבזים ומחללים, ולעומתם הריקים והפוחזים שבעם מחרפים ומקללים וכהולם פעם צולל באזני נבואת רבי אליעזר, בעקבא דמשיחא חוצפא יסגי וכו' ואין תוכחה, הגבלן ישום, ואנשי הגבול יסובבו ולא יחוננו וחכמת סופרים תסרח, בן מנבל אב בת קמה באמה" וכו' (משנה סוף סוטה) ר"א הגדול חזה מראש את אשר יקרה לעם ישראל באחרית הימים, אשר לעת כזאת יגיעו בעקבא דמשיחא כי "חוצפא יסגי", וזה מדה נרועה מאד, מקור משחת לתוצאות רעות ותלאות גוראות, אמנם הרעות ישתלשלו ממדרגה למדרגה, בתחלה יהי עוד בישראל "גבלן" הוא גאון הדור אשר בכחו לגבול גדולי הדת, לאמר לבני עד פה תבאו, לא תרחיקו ללכת, פה הגבול עמדו עמודו, לא ירחק העת "והגבלן ישום" תחתיו יקומו "אנשי הגבול" פחותים מערכו, הם אין

בכתם לחדש גבולים רק לשמור גבול שנבלו הראשונים, הם "יסובבו", מעיר לעיר, יאספו יחד אנודות אנודות לשמור גבול ישראל, אבל יגיע עוד עת אשר "חכמת סופרים תסרח" חכמת חכמינו בזויה ורבים מבני עמנו לא ידעו ולא יבינו להחממת ישראל וספרותנו העשירה, רק יקלטו אל תוך נשמתם דעות זרות ושאיפות מזיקות לנשמת ישראל, והתורה מונחת בקרן זוית, אין דורש ואין מבקש את דבר ה', תם כל "תוכחה", אין מוכיח ואין מקבל תוכחה "בן מנבל אב" כי האבות עודם חובשי בית המדרש ולבם הומה מאד על בניהם המשנים שמם לשונם ומלבושיהם ובילדי נכרים ישפיקו, יהפכו עורף לתורת עמם וחכמת ישראל ורגליהם יעמדו מחוץ לתחום היהדות, כרוד הדעת והלבבות שבין האבות והבנים יגדל ויתנבר עד כדי גקודת גגוד והתקוממות והקרע שבלב הולך ומתרחב, הולך ומתפשט למדת קרע שאינו מתאחה "בת קמה באמה" אשר תרדנה עיניה דמע לפניה על ישנותה טעמה ותלך בדרכי לבה ובמראה עיניה, ולדאבון לבנו, כלימה תכסה את פנינו לראות איך בנותינו פונות עורף לכל המדות הטובות שנשתבחו בהן בנות ישראל מאז מעולם, רבות מהן כבר בושות גם בצור מחצבתן ובקלסתר פני האומה ולוענות לכל דבר הקדוש ונשגב אצלנו.

מורי ורבותי! עיניכם רואות ולא זר, כי בימים ההם בזמן הזה אין כח ב"ד יפה, אבדה להם אמונת חכמים מוריה ומאוריה, גם אחד מן הריקים ירהיב עז בנפשו לחרף את הרב בפניו, או שלא בפניו, אם יגיד הרב דבר שומע אין לו, כי על כן יאמרו המושלים "זשמעך כאשר ישמעון את הרב" בשכבר הימים אמרתי עם הספר להבין ע"ד צחות מאמרם ז"ל מלאך הממונה על הרוחות דומה שמו, (סנהדרין צ"ד) כי הרב דומה למלאך ה' צבאות אשר יבקשו תורה מפיהו, והוא הוא המלאך הממונה על הרוחות" — להלך אחרי רוחו של כל אחד ואחד. אולם לדאבוננו, הרב המלאך הזה לא

יוכל עוד לנהוג נשיאתו ברמה כלפנים, וההכרח יאלצוהו לאחוז בפלך השתיקה, ולשאת הכל בדומיה. "משמע — דומה — ומשא" . . . וזה שמו אשר יקרא לו "דומה"!

נאמנו מאד דברי חכמינו וסופרינו המצוינים, אשר הוכיחו במישור, כי סבת החזיון המדאיב אצלנו שבכל קהל ועדה תהיה הכי קטנה היה תמיד פירור ומחלוקת, אם לקחו להם רב או מו"ץ אז הריעו והצריחו בכל הפנות, גם אם הי' רב גדול בתורה וביראה התחצפו רבים לשפוך עזיו בוז וקיקלון אף שלא הבינו את שיחתו כלל, כי הם הי' חכמים בעיניהם יען גם הם למדו בנערותם או גם מעט בזקנותם, אנחנו כולנו חכמים כולנו יודעים את התורה, ועל כן יתחבו את חוטמיהם בכל ריב ובכל משפט, והמה המחריבים אצלנו כל חלקה טובה, ועל ידם גלה כבוד מהתורה, חדלה המשמעת, וקללת ישעיהו וכל הברייתא דסוטה לעקבתא דמשיחא באה ונהיתה . . .

(המשך יבוא.)

חנוך העניך שאפראן, רב בבאקארעשט.

נ"ג

איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמרו כו' ופירש"י סמוך שבת למורא אב לומר אף על פי שהזהרתיך, על מורא אב אם יאמר לך חלל שבת אל תשמע לו כו' עיי"ש ולכאורה ק' למה פירש רש"י כן דוקא במצות שבת ולא בשאר מצוות שאם יצווה אב לבן לעבור לא ישמע לו, ויש לו ע"ד החידוד דהנה לכאורה ק' למ"ל לאשמעונין זאת מקרא דהא בלאו הקרא נדע דהבן אינו מחויב לשמוע לאביו לעבור על ד"ת ולחלל שבת כיון דאינו עושה מעשה עמו בזה שמצווהו לחלל שבת ושוב הבן אינו מחויב לכבדו, אולם י"ל דאביו

אינו עושה עבירה כיון דק"ל אין שליח לדבר עבירה, אולם זה טעות דהרי הטעם דאין שליח לדבר עבירה משום דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וכאן על השליח דהוא הבן מוטלים דברי הרב לשמוע לאביו משום מצוות כבוד ושוב חייב המשלח דהוא האב והשליח אינו בר חיובא, אולם י"ל לפי המבואר בשבת דף ס"ב לא תצא אשה בטבעת שיש עלי' חותם ואם יצתה חייבת חטאת כו' אמר עולא וחילופיהן באיש עיי"ש, והנה במצוות כבוד אין חילוק בין אנשים לנשים, וא"כ משכחת לה היכא דהאב מצווה לבתו לצאת בשבת בטבעת שיש עלי' חותם, דהוי תכשיט לו ולא לבתו כנ"ל והוא דתשמע לו כיון דשניהם אין עושין איסור דלאב הוי תכשיט והבת מהחייבת לשמוע מטעם כבוד לזאת הוצרך התורה לאשמועינן דבזה לא תשמע לו ונכון, ובדרך דחוק נוכל לפרש הסמיכות של מורא אב לשמירת שבת, דהנה אמרו חז"ל בקדושין דף כ"ט ע"ב שאלו ר' אליעזר עד היכן כבוד אב ואם א"ל כדי שיטול ארנקי ויטילנו לפניו ולא יכלימנו, והנה האיש המקיים המצווה הזאת מוכרח להיות קשור בחוט התקווה לה' צבאות אשר בזה לא יפסיד מאומה, והשוכן שמים יתן לו כפלים, וזה האריך יוכל להיות שומר שבת כהלכתו וביטול המלאכה של יום השבת לא יפריעו ממנו, וישם בה' כסלו כי יום שבת קודש ישפיע לו הברכה, על כל ימי המלאכה, כמבואר בזוה"ק ואף אמנם ינוח יומם וליל, יפרוץ עושר ויעשה חיל, וידע להוקיר יום השבת אם יגיע, ויתן לנפשו מרגוע, וישען בה' והשבת הוא מעין ישע על המחיי והכלכלה, להתברך בכל פעולה.

יונה תאומים האבד"ה וויעלכאמש.